



Inuit Innarluutillit pillugit Naalagaaffiit Peqatigiit isumaqatigiissutaata Kalaallit Nunaannit eqquutsinneqarnissaa pillugu nassuiaat





Nassuiaat

Inuit Innarluutillit pillugit Naalagaaffiit
Peqatigiit isumaqatigiissutaata Kalaallit Nunaannit
eqquutsinneqarnissaa pillugu nassuiaat

Namminersorlutik Oqartussat
Meeqqanut, Inuusuttunut Ilaqutariinnullu Naalakkersuisoqarfik

Imaneq 4
Postboks 260
DK-3900 Nuuk
Kalaallit Nunaat // Grønland

ian@nanoq.gl
Tlf. +299 34 50 00



Inuit Innarluutillit pillugit Naalagaaffiit Peqatigiit isumaqatigiissutaata Kalaallit Nunaannit eqquutsinneqarnissaa pillugu nassuiaat

Imarisai

<i>Siulequt – Innarluuteqarluni pitsaasumik inuuneqarneq</i>	11
<i>Kapitali 1: Kalaallit Nunaat aamma Innarluutillit pillugit Isumaqatigiissut</i>	12
Aallaqqaasiut – Innarluutillit pillugit Isumaqatigiissut naapertorlugu Kalaallit Nunaata pisussaaffii	13
Siunertat tunuliaqutaasullu.....	15
<i>Kapitali 2: Nassuiaatip eqikkarnera katitigaaneralu</i>	16
Nassuiaatip eqikkarnera.....	17
Sammisanik killiliineq.....	18
Iliusissatut pilersaarutissami pingaarnersiunerme pingaaruteqarnerpaat	21
<i>Kapitali 3: Periuserineqartoq peqataatitsisarnerlu</i>	22
Periuserineqartoq	23
Peqataatitsisarneq	23
<i>Kapitali 4: Kalaallit Nunaanni innarluutilinnut suliassaqarfimmi killiffik</i>	26
Sammissaq 1: Ataatsimut isigalugu innarluutilinnut suliassaqarfimmi ukiuni kingullerni ineriartorneq.....	27
Sammissaq 2: Paasissutissiineq, immikkoortitsinnginneq isummanullu pigiliinnakkanut akiuinarneq	34
Sammissaq 3: Nammineersinnaaneq, tikikkuminartuuneq inuiaqatigiinnilu peqataatinneqarneq 36	
Sammissaq 4: Ilinniarnernut isersinnaaneq.....	44
Sammissaq 5: Nammineq angerlarsimaffeqarnissamut pisinnaatitaaffeqarneq	59
Sammissaq 6: Suliffinni ilaalersarneq	65
Sammissaq 7: Peqqissuunissamut, piginnaanngorsarnernut piginnaanngorsaqqinnernullu isersinnaaneq	69
Sammissaq 8: Innarluutilinnut suliassaqarfimmi paasissutissat	80
Naggasiineq.....	82
<i>Nalunaarsuinerit</i>	84

Imarisai sukumiisumik

Siulequt – Innarluuteqarluni pitsaasumik inuuneqarneq	11
Kapitali 1: Kalaallit Nunaat aamma Innarluutillit pillugit Isumaqatigiissut	12
Aallaqqaasiut – Innarluutillit pillugit Isumaqatigiissut naapertorlugu Kalaallit Nunaata pisussaaffii	13
Innarluuteqarneq sunaava aamma innarluuteqartut qassiuppat?	13
Pingaarnersuisarneq.....	14
Siunertat tunuliaqutaasullu.....	15
Kapitali 2: Nassuiaatip eqikkarnera katitigaaneralu	16
Nassuiaatip eqikkarnera.....	17
Sammisanik killillineq.....	18
Iliusissatut pilersaarutissami pingaarnersiuinermi pingaaruteqarnerpaat	21
Kapitali 3: Periuserineqartoq peqataatitsisarnerlu	22
Periuserineqartoq	23
Peqataatitsisarneq	23
Inuiaqatigiit peqataatinneqarnerat.....	23
Kommunit ilanngunneqartarnerat.....	23
Tiliup ilanngunneqarnera.....	24
Kapitali 4: Kalaallit Nunaanni innarluutilinnut suliassaqarfimmi killiffik	26
Sammisaq 1: Ataatsimut isigalugu innarluutilinnut suliassaqarfimmi ukiuni kingullerni ineriartorneq	27
Sammisaq 1 pillugu Innarluutillit pillugit Isumaqatigiissummi artikelit pingaaruteqarnerit.....	27
Inuit innarluutillit tapersorneqarnissaannut Inatsit.....	27
Suliassat agguataarneqarnerat innarluutilinnullu suliassaqarfimmut akisussaaneq	29
Inuit Innarluutillit pillugit Naalagaaffiit Peqatigiit isumaqatigiissutaata naammassineqarnissaanut tunngatillugu iliuitsit	31
Inuinnaat peqataatinneqarnerat pillugu suliassaqarfiit pingasuusut suleqatigiinnerat	31
Naalagaaffiit Peqatigiit Innarluutilinnut Ataatsimiisitaliaanut nalunaarusiorneq	32
Nunat tamalaat suleqatigiinnerat	32
Innarluutilinnut suliassaqarfiup kommuninut nuunneqarnerata kingorna	32

Sammissaq 2: Paasissutissiineq, immikkoortitsinnginneq	
isummanullu pigiliinnakkanut akiuiniarneq	34
<i>Killiffik suliniutillu aallartereersut</i>	34
Pissassarfik - nuna tamakkerlugu innarluutilinnut sullissivik	34
Tilioq - inunnut innarluutilinnut ilisimasaqarfik oqaaseqartarfillu	34
<i>Sammissaq 2 pillugu Innarluutillit pillugit Isumaqatigiisummi artikelit pingaaruteqarnerit</i>	34
Inuit innarluutillit sapaatip akunnerat	35
<i>Inuinnaat suliasaqarfimmut isiginninnerat</i>	35
<i>Paasissutissiineq immikkoortitsinnginnerlu pillugit nalunaarusiat attuumassutillit</i>	35
Tilioq: Innarluuteqarnermut isummat, angalanermit nalunaarusiat allakkiallu	35
Sammissaq 3: Nammineersinnaaneq, tikikkuminartuuneq	
inuiaqatigiinnilu peqataatinneqarneq	36
<i>Killiffik suliniutillu aallartereersut</i>	36
Tikikkuminassutsimut malittarisassat amigaatigineqartut	36
<i>Sammissaq 3 pillugu Innarluutillit pillugit Isumaqatigiisummi artikelit pingaaruteqarnerit</i>	36
Illunut assartuinernullu iseruminassutsimut tunngatillugu Ineqarnermut	
Attaveqaasersuutinullu Naalakkersuisoqarfimmiit ilanngussat	37
Illunut iserfigiuminassuseq	37
Illunut oqartussaaffik	37
Illunut sulianik suliarinnittartunut pikkorissartitsinerit attaveqaatillu	38
Assartuisarnermut periarfissanut isersinnaaneq	39
Utoqqaat inuuniarnikkullu ajornartorsiuteqarlutik innarluutillit pillugit Isumaginninnermut,	
Suliffeqarnermut Nunamullu Namminermit Naalakkersuisoqarfimmiit ilanngussat	39
Angerlarsimaffimmi ikiorneqarnissamut tapersersorneqarnissamullu periarfissat	39
Pitsaassutsimut piumasaqaatit ikiutillu	39
Qulaajaasarneq	40
Utoqqalinersiaqalernissamut assigiimmik pisinnaatitaaffeqarneq kiisalu	
innarluuteqarnermut peqqissuunissamullu tapinut pisinnaatitaaffeqarneq	40
Namminersorlutik Oqartussat ulloq unnuarlu neqeroorutaanni najugaqartut	
pillugit Isumaginninnermut Aqutsisoqarfimmiit ilanngussat	41
Namminersorlutik Oqartussat ulloq unnuarlu neqeroorutaanni	
najugaqartunut ilanngussisarneq isersinnaanerlu	41
<i>Inuinnaat suliasaqarfimmut isiginninnerat</i>	42
<i>Kommunit suliasaqarfimmut isiginninnerat</i>	43
<i>Nalunaarusiat attuumassutillit</i>	43
Inuit Pisinnaatitaaffiit Kalaallit Nunaanni Siunnersuisoqatigiit aamma Inuit	
Pisinnaatitaaffii pillugit Instituttit: Innarluuteqarneq - Kalaallit Nunaanni killiffik 2019	43

Sammissaq 4: Ilinniarnernut isersinnaaneq.....	44
<i>Killiffik suliniutillu aallartereersut</i>	44
Inuusuttut ilinniartitaanerat, inuusutissarsiutinut ilinniarnert innarluutilinnullu suliassaqarfimmi sulisut qaffassartarnerat pillugit ilinniartitaanermut, Kultureqarnermut, Timersornermut Ilageeqarnermullu Naalakkersuisoqarfimmeersut ilangussat.....	44
Inuusuttunut ilinniarfiit	44
GUX-S: Immikkut piareersaaffigisamik ilinniarnertuunngorniarneq	44
<i>Sammissaq 4 pillugu Innarluutillit pillugit isumaqatigiisummi artikelit pingaaruteqarnerit.....</i>	44
Innersuussisarnermut, pikkorissartarnermut tapersersuisarnermullu immikkut immikkoortortaq	45
Inuusutissarsiutinut ilinniarfiit	46
Peqqinnissaqarfimmi ilinniarfiit	46
Perorsaanermik ilinniarfiit	47
Ilinniartoqarfinni isersinnaanert	47
Innarluutilinnut suliassaqarfiup iluani sulisut qaffassarnissaannut peruusissaq iliuusissatullu pilersaarut	47
Meeqqat atuarfiat pillugu Ilinniartitaanermut Aqutsisoqarfimmiit ilangussat.....	48
Meeqqat atuarfiat pillugu Inatsit aamma Immikkut atuartitsisarneq pillugu Nalunaarut	48
Ilinniartitsisunik immikkut ilinniarsimasunik amigaateqarneq	48
Meeqqat atuarfianni atuartut immikkut pisariaqartitalit pillugit Ilinniartitaanermut Aqutsisoqarfiup Oqaasileriffiullu iliuusissai.....	50
Atuartut atuarnermik ajornartorsiutillit misissueqqissaarfiginissaannut ilinniartittarnissaannullu atortunik ineriartortitsineq	50
Kalaallisut ilinniarnissamut atortut Oqaasileriffimmeersut	51
Ilitsersuutunik ineriartortitsineq	51
Atuartunut immikkut pisariaqartitalinnut soraarummeernermi misilitsittarnerit.....	51
Ilinniartitaaneq aamma piginnaasanik qaffassaaneq.....	52
Kommunit iliuusissatut pilersaarutunik atuisarnerat	53
Kommunit atuarfiutaat	55
<i>Kommunit suliassaqarfimmut isiginninnerat</i>	55
Ilinniartitaaneq	55
Sunngiffimmi sammisassat	56
<i>Inuinnaat suliassaqarfimmut isiginninnerat</i>	56
<i>Nalunaarusiat attuumassutillit</i>	57
Atuartunut immikkut pisariaqartitalinnut soraarummeernermi misilitsinnerit.....	57
Atuartunut meeqqat atuarfianni soraarummeernermi misilitsinnernut ilaasussaangitsunut nassuiaattingortussaqaq.....	58
Immikkut atuartitsisarneq	58

Sammissaq 5: Nammineq angerlarsimaffeqarnissamut pisinnaatitaaffeqarneq	59
<i>Killiffik suliniutillu aallartereersut</i>	59
Isumaginninnermut Aqutsisoqarfimmiit ilanngussat	59
Inunnut innarluutilinnut ulloq unnuarlu neqeroorutit Namminersorlutik Oqartussanit pigineqartut	59
<i>Sammissaq 5 pillugu Innarluutillit pillugit isumaqatigiisummi artikelit pingaaruteqarnerit.....</i>	59
Ulloq unnuarlu neqeroorutini Namminersorlutik Oqartussanit pigineqartuni sullitassat	60
Amerlanerit sanngiinnerulernernik ukiunik pissuteqartunik eqqugaasarput	60
Qitiusumik innersuussisarfik	60
Ilaqtariinnut atassuteqarneq	61
<i>Kommunit suliasaqarfimmut isiginninnerat</i>	62
Inissiat	62
Kommunini ineqarnissamut neqeroorutini sulisut ilinniarsimasut amigaataapput	62
<i>Inuinnaat suliasaqarfimmut isiginninnerat</i>	63
<i>Nalunaarusiat attuumassutillit</i>	63
Innarluuteqarneq – Kalaallit Nunaanni killiffik 2019. Inuit pisinnaatitaaffiit Kalaallit Nunaanni Siunnersuisoqatigiit aamma Inuit pisinnaatitaaffii pillugit Institutti	63
Innarluuteqarneq, inissiat Angerlarsimaffeqanngitsuunerlu. Tilioq	64
Kalaallit Nunaanni angerlarsimaffeqanngitsuuneq. Statens Byggeforskningsinstitut, Aalborg Universitet, 2013	64
Sammissaq 6: Suliffinni ilaalersarneq	65
<i>Killiffik suliniutillu aallartereersut</i>	65
Suliffinni ilaalersarneq pillugu Isumaginninnermut, Suliffeqarnermut Nunamullu Namminermut Naalakkersuisoqarfimmiit ilanngussat:	65
Inatsisit attuumassutillit	65
<i>Sammissaq 6 pillugu Innarluutillit pillugit isumaqatigiisummi artikelit pingaaruteqarnerit.....</i>	65
Suliffeqarfinnut inunnik innarluutilinnik suliffeqalersitsisunut tapersuinissamut aaqqissuussinerit	66
Immikkoortitsisarnermut Kalaallit Nunaat inatsiseqanngilaq	66
<i>Kommunit suliasaqarfimmut isiginninnerat</i>	66
<i>Inuinnaat suliasaqarfimmut isiginninnerat</i>	67
<i>Nalunaarusiat attuumassutillit</i>	68
Kikkut tamarmik ilanngussisinnaapput – Tiliup aamma Qeqqata Kommuniata suliniuteqarnermut suleqatigiinnerat	68
Tilioq – Innarluuteqarneq sulinerlu	68
Qeqqata Kommunian aamma Tilioq: Suliffiit	68

Sammissaq 7: Peqqissuunissamut, piginnaangorsarnernut	
piginnaangorsaqqinnernullu isersinnaaneq	69
<i>Sammissaq 7 pillugu Innarluutillit pillugit isumaqatigiisummi artikelit pingaaruteqarnerit</i>	69
<i>Killiffik suliniutillu aallartereersut</i>	70
Peqqinnissamut Naalakkersuisoqarfimmiit ilanngussat	70
Innuttaasut allat assigalugit inuit innarluutillit assinganik neqeroorfigineqartarnerat qularnaarneqarpa?	70
Inuit innarluutillit immikkut neqeroorutitut pisariaqartitaminnut qularnaarneqartarpat?	70
Sulisut inuit innarluutillit immikkut pisariaqartitaannut sullississallutik eqqortumik ilinniagaqarpat?	70
Inuit innarluutillit namminneq najugarisap eqqaani ikiorneqarnissamik neqeroorfigineqartarpat?	71
Katsorsartinnerni paaqqutaqarnerit assigiit tunniunneqartarpat akuersinernillu attuumassutilinnik il.il. piniartoqartarpa?	71
Inuit innarluutillit pisariaqartitaattut piginnaangorsaqqinnissamut neqeroorutit attuumassutilit nassaassaappat?	71
Inunnut tusaaniarnikkut isiginiarnikkulluunniit innarluutilinnut peqqinnissaqarfimmut attaveqartarnerit	71
Peqqinnissaqarfiup illuanut timitaliilluni isersinnaaneq	72
Isumaginninnermut Aqutsisoqarfimmiit ilanngussat	73
Pissassarfik	73
Innuttaasunit, qanigisaasunit inunniillu ilisimasalinnit saaffiginninnerit.....	74
Pissassarfip angalasar toqatigiivi innuttaasut pisariaqartitaannik ujartuisarput sulisunullu ilitsersuisarlutik.....	75
Pissassarfik qulaajaanernut ikiorneqarnissaq pillugu qinnuiginninnernik ikittuinnarnik tigusaqartarpoq	75
<i>Kommunit suliaasaqarfimmut isiginninnerat</i>	75
Peqqissuunissaq, piginnaangorsarneq piginnaangorsaqqittarnerlu.....	75
Akuttunngitsumik sivisuumik sulianik suliarinnittarnerit meeqqanullu tamakkiisumik tapersersuisarnerit amigaataanerat	77
<i>Inuinnaat suliaasaqarfimmut isiginninnerat</i>	78
<i>Nalunaarusiat attuumassutilit</i>	78
Tarnikkut nappaateqarneq innarluuteqarnerlu. Tilioq	79
Sammissaq 8: Innarluutilinnut suliaasaqarfimmi paasissutissat	80
<i>Inuit innarluutillit amerlassusaannut allatut nalunaarusiorneq</i>	80
<i>Sammissaq 8 pillugu Innarluutillit pillugit isumaqatigiisummi artikelit pingaaruteqarnerit</i>	80
<i>Ulloq unnuarlu paaqqinnittarfiit pillugit misissueqqissaarnermit nalunaarusiaq 2019</i> - Isumaginninnermut Aqutsisoqarfimmiit ilanngussat	81
Naggasiineq	82
Nalunaarsuinerit	84



Siulequt – Innarluuteqarluni pitsaasumik inuuneqarneq

Naalackersuisut inuiaqatigiit tamarmik naligiinnissaat pillugit takorluugaqarput. Inuiaqatigiit peqqissutsimut, ilinniarnissamut pitsaasumillu aningaasaqarnermut periarfissaqalersillugit. Kikkunni tamani inuit innarluutillit aamma pineqartarput.

Inuit innarluutillit tapersorsorneqarnissaannut Inatsisartut inatsisaat nr. 13, 12. juni 2019-imeersoq ullormi 1. januar 2020-mi atuutilersoq aqutugalugu innarluuteqarnerup isumaginninnermut suliassaqarfimmuinaq tunngasuinnartut isigineqarnera atorneraarpoq. Inatsit Inunnut innarluutilinnut pisinnaatitaaffiit pillugit Naalagaaffiit Peqatigiit Isumaqatigiissutaannik tunngaveqarpoq. Innarluutilinnut politikeqarnermi inuiaqatigiit tamarmiullutik tulluarnissaat pineqarpoq, taamaasilluni inuit innarluutillit allat assigalugit piffinni assigiinni assigiimmillu pineqarlutik peqataasarnissaat aqutugalugu inuiaqatigiit aqqissugaanissaat anguneqarsinnaassamat. Innarluuteqarneq inunnut amerlasuunut tunngatillugu kinaanermut ilisarnaataangilaq inuunermullu ilaaginnartuulluni, inuunerlu naallugu atornerqartussaasoq. Meeqqat innarluutillit meeqqat atuarfianni allat ataatsimoornerannut periarfissaqartariaqarput. Inersimasut innarluutillit imminnut ikiorsinnaanissaminnut periarfissaqartariaqarput, suliffinnullu iluaqutaasinnaanertik misigisinnaasariaqarpaat. Utoqqaat innarluutillit toqqissillutik utoqqaliartornissaminnut tapersorsuinernik paaqqutarineqarnissamillu pisariaqartinneqartunik ikiorneqartussaallutik.

Nassuiaat manna Naalagaaffiit Peqatigiit Innarluutilinnut Isumaqatigiissutaata eqquutsinniarnissaanut siunissami iliuusissatut pilersaarutissanut aallaaviusaaq. Innarluuteqarneq inuiaqatigiinni suliassaqarfinni tamani inuit ataasiakkaat periarfissaannut sunniuteqartarpoq. Taamaammat iliuusissatut pilersaarummi suliassaqarfiit assigiinngitsut sapinngisamik amerlasuut sullissisullu sapinngisamik amerlasuut peqataatinneqarnissaat siunertarineqarpoq. Naalackersuisunik allanik kommuninilu, peqqinnissaqarfimmi, paaqqinniffinni ilinniartoqarfinnilu inunnik pikkorissunik suliassaqartunillu suleqateqarnissara qilanaaraara, taakkualu suleqateqarnissanni ilaasussat ilaagiinnarpaat. Inunnut innarluuteqarnermik atugalinnut atugassarititaasut pitsanngorsarnissaannut ataatsimoorussamik akisussaaffeqarpugut.

Mimi Karlsen

– Meeqqanut, Inuusuttunut, Ilaqutariinnut Peqqissutsimullu Naalackersuisoq

Kapitali 1: Kalaallit Nunaat aamma Innarluutillit pillugit Isumaqatigiissut



Aallaqqaasiut – Innarluutillit pillugit Isumaqatigiissut naapertorlugu Kalaallit Nunaata pisussaaffii

Kalaallit Nunaat 2012-imi Innarluutillit pillugit Isumaqatigiissummut ilaalerpoq. Innarluutillit pillugit Isumaqatigiissummi inuit innarluutillit sapinngisamik nammineerlutik inuulernissaannut sulissuteqarnissamut Kalaallit Nunaat pisussaaffilerneqarpoq. Isumaqatigiissummi oqaaseq "naammaginartumik naleqqussarsinnaaneq" atorneqarpoq. Tamannalu isumaqarpoq inuiaqatigiinni sullissisarnerit inunnut innarluutilinnut naleqqussarneqassasut, taamaasillutik allat assigalugit peqataasarnissaminnut periarfissaqassammata. Naleqqussartarneq akisuallaamik ingerlanneqartinnagu imaluunniit tulluurtumik ingerlanneqartinnagu ingerlattuartariaqarpoq.

Innarluutillit pillugit Isumaqatigiissut inatsisinngortinneqarnikuunngilaq, kisiannili Kalaallit Nunaat isumaqatigiissut naapertorlugu inatsisitigut malittarisassat allaffissornikkullu periuuserineqartut ilusilersuiffiginissaannut pisussaaffilerneqarsimalluni. Isumaqatigiissummi inatsisitigut malittarisassat allaffissornikkullu periuuserineqartut qanoq ilillugit ilusilersornissaat tunngavilerneqarpoq. Eqqartuussiviit oqartussaasullu inatsisinik atuisut allat naalagaaffiup isumaqatigiissummut ilaalersup malinninnissaanut nunani tamalaani pisussaaffinngortut naapertorlugit paasinnissapput missingiisassallutillu. Taamaaliornikkut Kalaallit Nunaata Innarluutillit pillugit Isumaqatigiissummi pisussaaffiinut naapertuuttumik innarluutilinnut suliasaqarfimmi inatsisitigut malittarisassat allaffissornikkullu periuuserineqartut ilusilersuiffiginissaannut eqquutsitarnissaannullu Kalaallit Nunaat pisussaaffilerneqarpoq.

Innarluuteqarneq sunaava aamma innarluuteqartut qassiuppat?

Innarluuteqarneq tassaavoq allat naligalugit peqataaniarluni pisinnaasakinnerulersimanerup kingunerisaanik aporfinnik nalaataqartarneq. Inuit tamarmik nunarsuarmiittut 15 %-iisa missai innarluuteqartut naatsorsorneqarpoq. Kalaallit Nunaanni qassit innarluuteqarnerisut pillugu tutsuiginartumik naatsorsuinermik peqanngilaq.

Innarluutillit pillugit Isumaqatigiissut innarluutilinnut oqaatsinik inuiaqatigiinnut tunngasunik inunnut innarluutilinnut isumaqatigiissummi pisinnaatitaaffinnut paasinnissamut qitiulluinnartunik tunngaveqarpoq. Taamatut paasinninnissami innarluuteqarneq pineqalersarpoq, tassami inuk pisinnaasakinnerulersimasoq inuiaqatigiinni aporfissanik naapitassaqalertarpoq. Innarluuteqarneq tassaannaanngilaq inuup innarluuteqarnera, aammali unaalluni avatangiisit inunnut pisinnaasakinnerulersimasunut tamatigut naleqqussartuaannannginnerisa inerneru. Taamaammat innarluutilinnut politikeqarnermi inuiaqatigiinni qanoq iluseqartitsisoqarnera apeqqutaasussaavoq, taamaaliornikkut inuit innarluutillit allat assigalugit pissarsisinnaaniassammata. Taamatut ilaalersitsiniarneq anguniarlugu ikiuutit takussaalerneqassasut pisariaqartinneqarpoq.

Nassuiaammi matumani taamaasilluni Inuit innarluutillit tapersorsorneqarnissaat pillugu inatsimmi § 6, imm. 2 takuuk aamma Innarluutillit pillugit Isumaqatigiisummi artikeli 1-imi innarluuteqarneq imatut isumaqarpoq: Inuit ataavartumik pisinnaasakinnerulersimasut aporfissat assigiinngitsut suleqatigalugit allat assigalugit inuiaqatigiinni tamakkiisumik sunniuteqartumillu peqataanissaminnut peqataasinnaajunnaartut. Tassalu innarluuteqarnermi inuup pisinnaasakinnerulernera inuiaqatigiillu ilusilersugaanerat pineqarput. Innarluuteqarnermi timikkut, tarnikkut eqqarsartaatsikkullu aammalu timikkut arlaatigut innarluuteqarnerit pineqarput. Timikkut arlaatigut innarluuteqarnermi assersuutigalugu isigiarsuttuuneq, tusilalersimaneq imaluunniit allatigut maluginnitaaatsikkut akornutit pineqarput.

Inuit innarluutillit sapinngisamik inuiaqatigiinni atuarfinnut, suliffinnut, peqqinnissaqarfimmi sullissinernut, assartuinissamut periarfissanut allatullu sullissinernut isersinnaasariaqarput. Inuit innarluutillit inuiaqatigiinni nalinginnaasumik ingerlansaminnut pisariaqartunik tapersorsorneqartarnissaat isumaqatigiisummi tunngavivoq. Assersuutigalugu meeqqat innarluutillit meeqqat ukioqatitik peqatigalugit klasimi aalajangersimasumi atuartinneqassapput. Illuatungaartigut nalinginnaasumik atugassarititaasut atorlugit inunnut innarluutilinnut imminnut ikiorsinnaanngitsunut neqeroorutunik immikkut ittunik pisariaqartinneqartunik peqartoqarnissaa Kalaallit Nunaata isumagissavaa. Iliuusissat tamakku immikkut ittut inunnut innarluutilinnut taamaallaat iluaqutaasinnaatillugit aallartissinnaassapput ¹.

Pingaarnersiuisarneq

Pingaarnersiuisarneq pingaaruteqarluni allatut oqaasiuvoq Innarluutillit pillugit Isumaqatigiisummi tunngavigineqartoq. Toqqaannartumik nutserlugu tamanna "pingaarnertut suliassanik" isumaqarsinnaavoq. Pingaarnersiuisarnermi inuit innarluutillit pisinnaatitaaffiisa inuiaqatigiinni suliassaqaqarfinnut tamanut ilaasarnissaat pillugit isumaqatigiisummi anguniarneqartunut attuumassuteqarpoq. Taamaattumik innarluuteqarnermut politiki isumaginninnermut politikimut killeqartinneqarsinnaanngilaq. Akerlianilli innarluutilinnut isiginninneq suliassaqaqarfinnut tamanut inuiaqatigiinnilu susasaqartunut tamanut ilaasariaqarpoq. Nassuiaammi matumani suliniutissat inuit innarluutillit suliassaqaqarfinni arlalinni atugarisaannut, periarfissaannut killeqartitsisunullu attuisut pineqarput ².

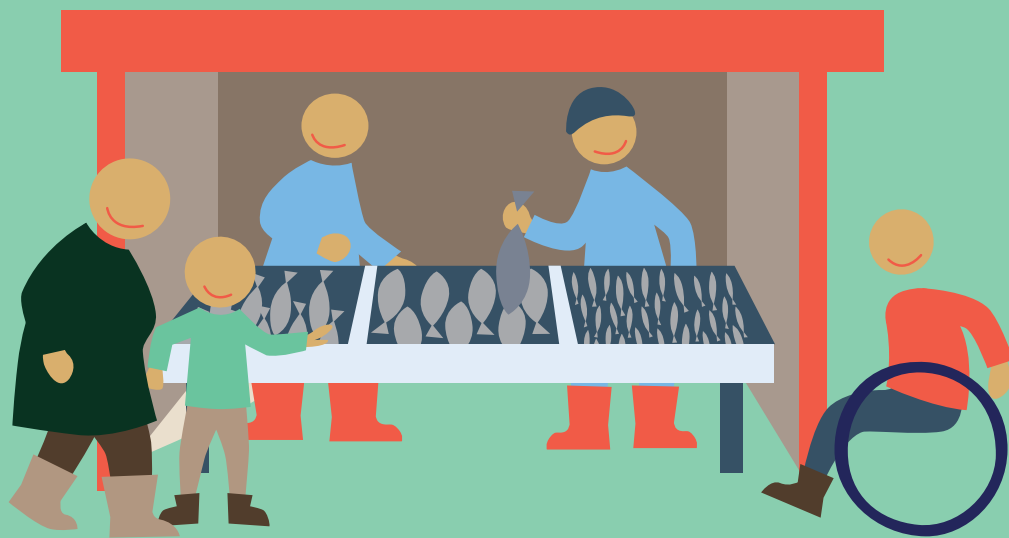
Siunertat tunuliaqutaasullu

Nassuiaammi matumani Kalaallit Nunaata Naalagaaffiit Peqatigiit Innarluutillit pillugit Isumaqatigiissutaanut eqquutsitsinerata killiffianut ataatsimut takunnissinnaanissaq siunertarineqarpoq. Kalaallit Nunaat Innarluutillit pillugit Isumaqatigiissummut 2012-imi atsiogataavoq. Innarluutillit pillugit Isumaqatigiissut Kalaallit Nunaata nammineerluni inuit innarluutillit allat assigalugit pisinnaatitaaffeqarnissaannut sulissuteqarnissaanik aammalu inuit innarluutillit sapinngisamik nammineersinnaalernissaannut sulissuteqarnissaanik pisussaaffiliivoq. Innarluutillit pillugit Isumaqatigiissut inuit innarluutillit immikkut pisinnaatitaaffinnik inuit taakkua inunnut pisinnaatitaaffinnut tamanut atuuttunut pissarsinissaannut pisariaqartinneqartunut tunniussiffiivoq.

2019-imi upernaakkut ataatsimiinnermi (immikkoortoq 48) IA-p Inatsisartuni gruppia Naalagaaffiit Peqatigiit Innarluutillit pillugit Isumaqatigiissutaata Kalaallit Nunaannit eqquutsitsinissaanut nuna tamakkerlugu iliuusissatut pilersaarummik taamanikkut Naalakkersuisuusut peqquneqarnissaat pillugu saqqummiussaqqarpoq³. Naalakkersuisut ullormi 6. april 2021 Inatsisartunut qinersisoqarnerata kinguneratigut iliuusissatut pilersaarutitik suliaqarnek nanginniarlugu toqqarsimavaat. Nassuiaat una iliuusissatut pilersaarutissamut aallaaviuvoq. Nassuiaammi suliaqarfiit Innarluutillit pillugit Isumaqatigiissummi piumasaqaatinut Kalaallit Nunaata eqqortitsiffigisassai, suliaqarfiillu iliuuseqarfigisassatut pisariaqartitsiffiusut qulaajarneqassapput. Suliniutaasinnaasuni salliuissarneq pisariaqarpoq. Taamaammat suliaqarfiit sorliit salliuunneqarnissaat takutinniarlugu nassuiaat pingaarutilimmik atortussiaavoq. Taamaasilluni nassuiaat massakkut killiffimmut nassuiaataavoq, amerlanertigullu aaqqiissutissanut siunnersuutitik suliniutissanillu nutaanik imaqarluni. Tamakku iliuusissatut pilersaarutissami ilanngunneqarumaarput.

Inunnut innarluutilinnut pisinnaatitaaffiit pillugit Naalagaaffiit Peqatigiit Ataatsimiititaliaanut Innarluutillit pillugit Isumaqatigiissutit suliarinissaanut nakkutiginnittuuvoq. Ataatsimiititaliap kingullermik ataatsimiinnermini Kalaallit Nunaata nuna tamakkerlugu innarluutilinnut naalakkersuinikkut iliuusissatut pilersaaruteqannginneranut ernumassuteqarluni oqaaseqarpoq. Nassuiaat una nuna tamakkerlugu naalakkersuinikkut iliuusissatut pilersaarutit suliarinissaanut aallaaviuvoq.

Kapitali 2: Nassuiaatip eqikkarnera katitigaaneralu



Nassuiaatip eqikkarnera

Kapitalit sisamaanni immikkoortuni pisinnaatitaaffiit isumaqatigiissummi ilanngunneqartut naammassiniarnissaannut killiffik suliarineqarpoq. Immikkoortoq manna kapitalit sisamaanni immikkoortunik eqikkaaffiuvoq, tassaniittunullu paasisaqartoqarusukkuni nammineerluni atuartoqarsinnaavoq. Suliassaqarfiit ataasiakkaat suliarinerannut paasisaqarnerorusukkuit immikkoortut ataasiakkaat atuarneqarsinnaapput.

Kapitalit sisamaanni immikkoortut immikkoortuaqqat tullinnguuttut atorlugit ataatsimut aqqissuussamik malinnipput: (ataasiakkaat minineqarsinnaassapput):

- **Killiffik suliniutillu aallartereersut** - suliassaqarfinni pineqartuni suliniutit Namminersorlutik Oqartussat aallartereersimasaat nassuiarneqarput. Immikkoortut taakku Namminersorlutik Oqartussani oqartussat assigiinngitsut aqqutigalugit naalackersuisoqarfiit aqutsisoqarfiillu ilanngussinerisigut suliarineqarput.
- **Inuit suliassaqarfimmut qanoq isumaqarnerat** - nassuiaat manna pillugu 2021-mi oktobarimi workshopertitsisoqarneranut atatillugu innunut innarluutilinnut peqatigiiffiit ilanngussaannut oqallinnerannullu kiisalu Meeqqanut, Inuusuttunut Ilaqutariinnullu Naalackersuisoqarfiit (siusinnerusukkut Isumaginninnermut Naalackersuisoqarfik), Inuit Pisinnaatitaaffiitut Kalaallit Nunaanni Siunnersuisoqatigiit aammalu Inuit pisinnaatitaaffiitut Ilisimatusarfiit akornanni suleqatigiinnerannut atatillugu nassuiarneqarput.
- **Kommunit suliassaqarfimmut qanoq isumaqarnerat** - ulluni 2.-4. februar 2022-mi isumasioqatigiinnermut atatillugu kommunit ilanngussaata nassuiarneqarput.
- **Nalunaarusiat attuumassutillit** - saqqummersitat nalunaarusiallu ilaatigut Tiliu-meersut, Inuit Pisinnaatitaaffii pillugit Kalaallit Nunaanni Siunnersuisoqatigiinneersut aammalu Inuit Pisinnaatitaaffii pillugit Instituttimeersut suliassaqarfimmut aalajangersimasumut soqutiginaateqarsinnaasut nassuiarneqarput.

Sammisanik killiliineq

Nassuiaammi sammisat arfineq-pingasut suliarineqarput. Sammisallu tassaapput iliuusissatut pilersaarutissami suliassaqarfiit qitiusut kivitsiffigineqarnissamik pisariaqartitsisut. Sammisat Innarluutillit pillugit Isumaqatigiisummi artikeliniit toqqarneqarsimapput sapinngisamillu oqartussaaffinnut killilerneqarsimallutik. Killiliilluni toqqaasimanermi Innarluutillit pillugit Isumaqatigiisummi artikelit suliniuteqarfinni killeqarnerusuni piviusunngortinneqarnissaat aamma Namminersorlutik Oqartussat iluanni akisussaaffiit agguataarnerisa ersarilersinnissai Naalakkersuisut kissaatigaat.

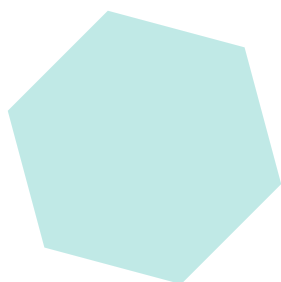
Sammisanut ataasiakkaanut tamanut atatillugu sammisat tamarmik aallartinneranni artikelit pingaarnerpaat eqikkarneqarput. Artikelit taaneqartut Innarluutillit pillugit Isumaqatigiisummi artikelit attuumassutillit tamakkiisutut isigineqassanngillat. Artikelinik taaneqartunit arlalinnik iliuusissaqarpoq toqqaannartumik toqqaannangitsumilluunniit artikelinik allanik eqquutsitsiniarnermut tapersiisunik.

Kapitalini sammineqartut makku suliarineqarput:

- **Sammissaq 1: Ataatsimut isigalugu innarluutilinnut suliassaqarfimmi ukiuni kingullerni ineriartorneq** – siammasissamik isigalugu innarluutilinnut suliassaqarfimmi Meeqqanut, Inuusuttunut Ilaqutariinnullu Naalakkersuisoqarfiup suliniuteqarneranut tunngavoq.

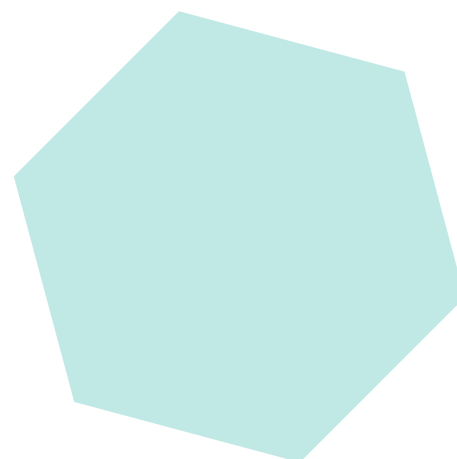
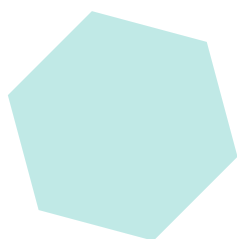
Sammissamik eqikkaaneq:

- Inuit innarluutillit tapersorsorneqarnissaannut inatsit Innarluutillit pillugit Isumaqatigiisummit tunngaveqarpoq, innuttaasullu ataasiakkaat pisariaqartitaat aallaavigalugit tapersorsorneqarnissamik pisinnaatitaaffiliilluni.
- Inuit inuillu pisinnaatitaaffiit suliaqartut suleqatiginerisigut innarluutilinnut politikeqarnermi inuit ilaatitarnissaannut ataatsimut paasinnittoqarnissaa anguniarlugu ineriartortitsisoqarsimavoq.
- Naalagaaffiit Peqatigiit Innarluutilinnut Ataatsimiititaliaanut Naalagaaffeqatigiit nalunaarusiortarnerannut Kalaallit Nunaat peqataasarpoq, 2022-llu ingerlanerani tamanna pillugu tusarniaaffigineqarnissaq naatsorsuutaalluni.
- Kalaallit Nunaat Nordens Velfærdscenter aqqutigalugu nunat tamalaat suleqatigiinnerannut peqataasarpoq, taannalu Nunani Avannarlerni Ministerit Siunnersuisoqatigiiffianni suliffeqarfiuvoq.



- **Sammissaq 2: Paasissutissiineq, immikkoortitsinnginneq isummanullu pigiliinnakkanut akiuiniarneq**
 - Pingaartumik timikkut innarluuteqarnermut atatillugu oqaaseqaqqusaannginnerit, kangusunnerit isummallu pigiliinnakkat takussaasorujussuupput.
 - Innarluuteqarneq tunngavigalugu isornartorsiuisarneq inatsisitigut inerteqqutaanngilaq.
 - Pissassarfik inuiaqatigiinni innarluuteqarneq pillugu ataatsimut paasissutissiinermut ilanngussisarpoq.
 - Tilioq inuit innarluutillit atugarisaat pillugit ilisimasanik katersinikkut siammarterinikkullu isummat pigiliinnakkat isornartorsiuinerillu akiorniarnissaannut ilanngussaqaartarpoq.
 - Innarluuteqarneq pillugu ukiumoortumik inunnut innarluutilinnut sapaatip akunneqartitsisarneq nalinginnaasumik paasissutissiisarpoq.
- **Sammissaq 3: Nammineersinnaaneq, pissarsisinnaaneq inuiaqatigiinnilu peqataasinnaaneq**
 - Tikikkuminassutsimut piumasaqaat pineqartillugu illuutitut malittarisassaqartitsineq ullutsinnut naleqquppoq, piviusumili illuutini, pingaartumik illuutini pisoqaanerusuni, illuutitut malittarisassap maanna atuuttup pinnginnerani sanaartorneqarsimasuni, tikikkuminassutsimut tunngatillugu unammilligassaqarpoq (BR 2006).
 - Innuttaasut innarluutillit ukiui apeqqutaatinnagit nammineerlutik inuuneqalernissaminnut angerlarsimaffimmini tapersorsorneqarnissamik pisinnaatitaaffeqarput. Taamaakkaluartoq pisariaqartumik tapersorsorneqarnissamut pissarsinissaq periarfissaaneq ajortoq innuttaasut amerlasuut misigisarpaat.
- **Sammissaq 4: Ilinniagaqalersinnaaneq**
 - Qaffasissutsit arlallit atorlugit immikkut piumasaqaatit aqqutigalugit ilinnialernissamut arlalinnik periarfissaqarpoq. Taamaakkaluartoq ilinnialersinnaanermut isersinnaaneq inerisaaffigissallugu sulii pisariaqartinneqarpoq.
 - Inuusuttunut innarluutilinnut meeqqat atuarfiannik naammassinnissimasunut ilinnialernissamut neqeroorutit amigaataapput.
 - Meeqqat atuarfianni ilinniartitsisut immikkut ilinniarsimasut amigaataapput.
 - Atuarfinni illuutigineqartut piffinni amerlasuuni inunnut innarluutilinnut iserfigiuminaapput.

- **Sammissaq 5: Nammineerluni angerlarsimaffeqarnissamut pisinnaatitaaffeqarneq**
 - Inunnut innarluutilinnut inissiat amerlanertigut aserfallassimasarput, najugaqartullu immikkut pisariaqartitaannut ilusilersugaaneq ajorlutik.
 - Inissiamik tulluurtumik pissarsiniarneq sivisuumik utaqqineqartarpoq.
 - Kommunit aamma Namminersorlutik Oqartussat inissianut neqeroorutaanni sulisut ilinniarsimasut amigaataapput.
- **Sammissaq 6: Suliffinnut ilaalersitsisarneq**
 - Innarluutillit suliffillit amerlanngillat.
 - Innarluutillit pillugit ilisimasat aammalu kommunini, sulisitsisuni Majoriamilu suliffeqartitsiniarnermut periarfissat amigaataapput.
 - Innarluuteqarneq tunngavigalugu assigiinngisitsisinnaaneq inatsisitigut inerteqqutaanngilaq.
- **Sammissaq 7: Peqqinnissamut, piginnaanngorsarnissamut piginnaanngorsaqqinnissamullu isersinnaaneq**
 - Inuit innarluutillit allat assigalugit katsorsarneqarnissamut pisinnaatitaaffeqarput.
 - Sulisut amigaataasarnerat pissutigalugu piffinni amerlasuuni immikkut katsorsarneqarnissat qulaajaanissallu amigaataapput.
 - Najukkani illuutinut isersinnaanermut unammilligassaqarpoq, tamannali peqqinnissaqarfimmi ataatsimut isigalugu ajunngilaq. Taamaakkaluartoq peqqinnissaqarfiup illuutaani erseqqissunik malitassaqaanngilaq.
- **Sammissaq 8: Innarluutilinnut suliassaqarfimmi paasissutissaateqarneq**
 - Suliassaqarfimmi paasissutissaateqarneq assut amigaateqarpoq. Tamatumunnga innarluutilinnut suliassaqarfimmut kommunini IT-qarnermut atortut paasissutissanik pissarsiniartarnermut ilusilersugaannginnerat ilaatigut pissutaavoq.
 - Tiliup sulinera innarluutilinnut suliassaqarfimmut ilisimasanik pingaarutilinnik arlalinnik pissarsiffiusimavoq.
 - Isumaginninnermut Aqutsisoqarfik inunnut innarluutilinnut Ulloq Unnuarlu Neqeroorutininik misissueqqissaarnernik annertuunik suliqaarsimavoq.



Iliusissatut pilersaarutissami pingaarnersiunermi pingaaruteqarnerpaat

Innarluutillit pillugit isumaqatigiissutip eqquutsinneqarnissaanut suliniutit ilapittuutaasut suliassaqarfiillu suli amigaateqartut pillugit qulaani allaqqasut eqikkarneqarput. Arlalissuarnik amigaateqarpoq iliuusissatullu pilersaarutissami suliniutaasut pingaarnersiorneqarnissaat pingaaruteqassaaq. Nassuiaat una aallaavigalugu iliuusissatut pilersaarutissami Naalakkersuisut suliassaqarfiit tullinguuttut pingaarnersiussalugit kissaatigaat:

- 1) Inunnut innarluutilinnut inatsisip 1. januaari 2020-miit atuuttup atulersinneqarnera pitsanngorsarlugu, matumani kommunit siunnersorneqarnermik ilitsersorneqarnermillu attuumassutilinnik periarfissaat pitsanngorsarlugit.
- 2) Inunnut innarluutilinnut ilinniartitaanerup aqqissuussaanerata ingerlanera ataqatigiinnerusoq pilersillugu, matumani immikkut pisariaqartinneqartut siusissukkut paasineqartarnissaat qulakkeerlugu aamma inunnut innarluutilinnut suli atualinginnermi neqeroorutit, meeqqat atuarfiat ingerlaqqiffiusumillu ilinniarnert akornanni pitsaanagerusumik ikaarsaariarnert qulakkeerlugit.
- 3) Innarluutilinnut suliassaqarfimmi sulisunik ilinniartitsinissamut pikkorissaanissamullu periarfissat pitsanngorsarlugit.
- 4) Inunnut innarluutilinnut suliffeqarfeqarfimmik inissaqartitsinerusumik pilersitsineq.
- 5) Tarnikkut nappaatilinnut immikkoortortaqarfimmi qulaajaasarneq pitsanngorsarlugu aamma Peqqinnissaqarfiup kommunillu akornanni suleqatigiinneq pitsanngorsarlugu.
- 6) Inunnut innarluutilinnut tunngatillugu paasissutissat tunngaviusut pitsanngorsarlugit, soorlu inuuniarnermi atugassarititat.
- 7) Inunnut innarluutilinnut inissianik tulluarsakkanik amerlassusaannik naammattunik qulakkeerinnilluni. Matumani nuna tamakkerlugu ulloq unnuarlu neqeroorutit Naalakkersuisunit pigineqartut aamma kommuninit najugaqarnermut neqeroorutit.
- 8) Innarluutilinnut suliassaqarfimmi kajumissutsimik suliaqartartunut peqatigiiffinnullu sinaakkutit pitsanngorsarlugit.

Kapitali 3: Periuserineqartoq peqataatitsisarnerlu



Periuserineqartoq

Nassuiaat manna Meeqqanut, Inuusuttunut Ilaqutariinnullu Naalackersuisoqarfiup suliaraa, taannaavorlu Innarluutilinnut Suliassaqaarfimmut oqartussatut akisussaa-suusoq. Innarluutilinnut suliassaqaarfik oqartussaaffimmut ataasiinnarmut killeqartin-neqarsinnaanngilaq. Innarluutillit pillugit Isumaqaatigiissut suliassaqaarfiit arlallit iluan-ni inunnut innarluutilinnut pisinnaatitaaffeqaartitsivoq. Taamaammat nassuiaat manna naalackersuisoqarfiit aqutsisoqarfiillu arlallit ilanngussinerisigut suliarineqarpoq. Suliniuteqaartussat namminneq oqartussaaffigisatik aqqutigalugit killiffiit pillugit ilanngussaqaarsimapput. Innarluutilinnut suliassaqaarfimmi paasissutissat kisitsisillu amigartorujussuupput. Suliassaqaarfinni misissueqqissaarnerit kisitsisillu pissarsiari-neqarsinnaasut nassuiaammi atorneqarput.

Peqataatitsisarneq

Inuiaqatigiit peqataatinneqarnerat

2021-mi oktobarimi Nuummi workshopertitsisoqarneranut inunnut innarluutilinnut peqatigiiffiit taakkunanilu qanigisaasut qaaqquneqaarsimapput, tassanilu nassuiaam-mut ilassuteqarput. Peqatigiiffiit ilanngussaak kapitalini sammisaqaarfiusuni ataasiak-kaani nassaassaapput. Tamaat isigissagaanni oqartussaasut tungaanniit innarluutilin-nut suliassaqaarfiup erseqqissaaffigineqarnissaanik annertunerusumillu paasissutis-siisoqarnissaanik annertuumik kissaateqartoqarpoq. Tamatuma saniatigut pitsaane-rusumik sulianik suliarinnittoqartarnissaanik, inunnut innarluutilinnut aningaasaqar-nikkut atugassarititat pitsaanerulernissaanik aammalu ilisimasat ukkatarineqarne-runissaanik kiisalu timikkut innarluuteqarnerup oqaluuserineqarnerunissaanik kis-saateqartoqarpoq.

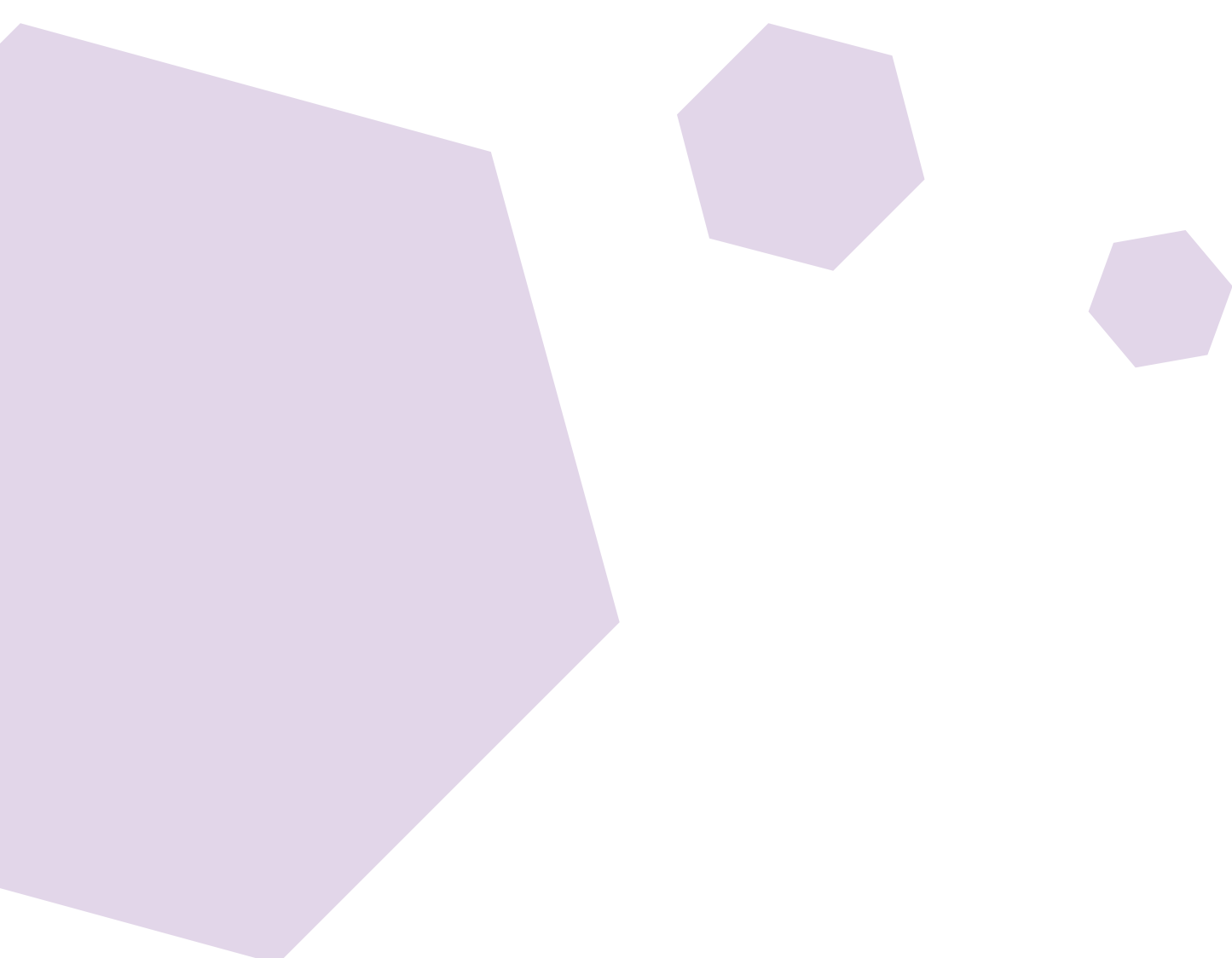
Kommunit ilanngunneqartarnerat

Kommunit innarluutilinnut suliassaqaarfimmi qitiulluinnarlutik inissisimapput, taak-kuuppummi innuttaasunut innarluutilinnut tapersersuinissamut periarfissanut ikiuu-tinullu akisussaasut. Taamaammat nassuiaat manna pillugu kiisalu Naalackersuisut 2022-2025-mut nuna tamakkerlugu ulloq unnuarlu neqeroorutitut periusissaat pillugu septembarimi kommunini sulianik suliarinnittartut aqutsisullu ataatsimeeqatigineqar-simapput. Tamatuma saniatigut ulluni 2.-4. februar 2022 kommunini innarluutilinnut suliassaqaarfiup killiffia pillugu kommuniniit, suleqatigiissitaniit, Peqqinnissaqaarfim-miit Pissassarfimmiillu aallartitat isumasioqatigiissitsinermi naapissimapput. Covid-19-imut atatillugu killilersuutit atuuttut pissutigalugit qarasaasiaq atorlugu isumasio-qatigiissitsineq ingerlattariaqaarsimavoq. Suliassaqaarfinnut assigiinngitsunut kommu-nit isiginninnerat pillugu immikkoortut isumasioqatigiissitsinermi tassani aallaaviup-put.

Tiliup ilanngunneqarnera

Inuit Innarluutillit Illersuisoqarfiat, Tilioq, ataatsimiinnerni arlalinni Innarluutillit pillugit Isumaqatigiissut pillugu suleqatigiissitamut isummernissamut tunngavissianik ilanngussaqaqartarsimavoq. Tiliup saqqummersitai nalunaarusiaalu nassuiaammut tasunga ilisimasanik pingaarutilinnik aamma ilanngussiffiupput.

Tamatuma saniatigut nalunaarusiat Kalaallit Nunaanni Inuit Pisinnaatitaaffiinut Siunnersuisoqatigiit Inuit Pisinnaatitaaffiinut Ilisimatusarfik suleqatigalugu ingerlaavartumik saqqummersittagaat ilanngunneqarput.





Kapitali 4: Kalaallit Nunaanni innarluutilinnut suliassaqarfimmi killiffik



Sammisaq 1: Ataatsimut isigalugu innarluutilinnut suliassaqarfimmi ukiuni kingullerni ineriartorneq

Sammisaq 1 pillugu Innarluutillit pillugit Isumaqatigiisummi artikelit pingaaruteqarnerit

Isumaqatigiissut naapertorlugu Kalaallit Nunaata nalinginnaasumik pisussaaffii Innarluutillit pillugit Isumaqatigiisummi artikeli 4-mi pineqarpoq. Kalaallit Nunaat ilaatigut inatsisit maleruagassallu isumaqatigiissutip siunertaanut eqquutsitsinermut tapersii-sut eqqunneqarnissaanut, inunnik innarluutilinnik assigiinngisitsinermik atorunnaar-sitsinissaanik aamma suliart ingerlaneranni inuit innarluutillit aalajangiinerni akuutinne-qartarnissaannut artikeli 4 pisussaaffiliivoq.

Innarluutillit pillugit Isumaqatigiisummi artikeli 33 Kalaallit Nunaata isumaqatigiissut piviusunngortissallugu iliuuseqarnissaanik pisussaaffiliivoq.

Immikkoortumi matumani suliniutit ukiuni kingullerni innarluutilinnut suliassaqarfiup ineriartortinnissaanut aammalu Innarluutilinnut Isumaqatigiissutip atuutilersinnissaan- nut Meeqqanut, Inuusuttunut Ilaqutariinnullu Naalackersuisoqarfiup (siusinnerusuk- kut Isumaginninnermut Naalackersuisoqarfik) suliarisimasaa pineqarput. Suliniutit immikkoortumi matumani ataatsimoortillugit nassuiarneqarput, taakkumi suliassa- qarfiit kapitalimi uani immikkut pineqartut akimorlugit suliarineqarsimapput. Aam- mattaaq innarluutilinnut suliassaqarfiup 2011-mi kommunitun tunniunneqarnerata kingorna ataatsimut killiffik immikkoortunit nassuiarneqarpoq.

Inuit innarluutillit tapersorsorneqarnissaannut Inatsit

Inuit innarluutillit tapersorsorneqarnissaannut Inatsisartut Inatsisaat nr. 13, 12. juni 2019-imeersoq (matuma kingorna: Inuit innarluutillit tapersorsorneqarnissaannut Inatsit) ullormi 1. januar 2020 atuutilerpoq. Inunnut innarluutilinnut Isumaqatigiissut Inuit innarluutillit tapersorsorneqarnissaannut Inatsimmut aallaaviuvoq. Inuit innar- luutillit tapersorsorneqarnissaannut Inatsit Inunnut innarluutilinnut Isumaqatigiissu- tip atuuttussanngortinniarnernanut pingaaruteqarluni alloriarneruvoq, tassani Inunnut innarluutilinnut Isumaqatigiisummi pisinnaatitaaffiit tunngavigineqartullu arlallit sulinermi atuuttussanngortinneqarlutik.

Inatsimmi inuit innarluutillit namminneerlutik inuuneqalernissaat anguniarlugu inuit innarluutillit pisariaqartitaat, kissaataat pisariaqartitaallu nalilersuiffigilluareerne- risigut tapersorsorneqarnissamik, ikiorneqarnissamik ilitersuiffigineqarnissamillu pisinnaatitaaffilerneqarput. Ataasiakkaat ineriartornissaasa inuuniknullu pitsaasu- mik inuuneqalernissaasa siuarsaaffiginissaat inatsimmi siunertarineqarpoq. Inuit innarluutillit tapersorsorneqarnissaannut Inatsit taamaasilluni ataasiakkaat kissaa- taat, nukissaat pisariaqartitaallu aallaaviginerisigut inuit innarluutillit pisinnaatitaaffii nukittorsarneqarput.

Isumaqatigiisummi anguniagassat naapertorlugit Inuit innarluutillit tapersorsorneqarnissaannut Inatsimmi paragrafit 1 aamma 2 imatut oqaasertaligaapput:

”§ 1. Inatsisartut inatsisaanni matumani siunertaavoq:

- 1) innarluuteqarnerup malitsigisaanik ajornartorsiutit pillugit inuit innarluutillit siunnersorneqarnissamik tapersorsorneqarnissamillu neqeroorfigineqarnissaannik qulakkeerinniffigineqarnissaat,
- 2) inuup imminut ikiorsinnaanissaanik siuarsaaneq imaluunniit ulluinnarni inuuneranik oqilisaassineq kiisalu inuunerinnerulersitsineq,
- 3) inuup innarluutillip ineriartorsinnaanissaanik aamma piginnaasai naapertorlugit nammineq periarfissaqarfiinik atorluaasinnaanernik siuarsaaneq, matumani inummut ataasiakkaamut tamanna periarfissaappat, ilinniagaqarnermik periarfissaq ilanngullugu,
- 4) inuit innarluutillit inuiaqatigiinni naligiimmik periarfissaqarnissaasa aammalu innarluuteqarneq pissutigalugu assigiinngisitsinerup akerlilerneqarnissaa tamatumuunalu sapinngisamik inuiaqatigiinni tamakkiisumik suniuteqarluartumillu peqataanissaasa akuunissaasalu qulakkeerneqarnissaa, aamma
- 5) ataasiakkaat ilinniarnissaannut sulisinnaanissaannullu periarfissat siuarsarnissaat.

§ 2. Inuk innarluutilik allat assigalugit inuit pisinnaatitaaffiinik aamma tungaviusumik kiffaanngissuseqarsinnaatitaanerannik tamaginnik tamakkiisumik ilorrisimaaruteqarsinnaatitaavoq. Inatsisartut inatsisaat manna malillugu tapersiineq pisinnaatitaaffinnik taakkuninnga qulakkeerinneqataassaaq.

Imm. 2. Inuup innarluutillip pissusissamisoortumik ataqqinassusaa, inuttut nammineersinnaanera, matumanilu kiffaanngissuseqarluni aalajangiisinnanera inunnillu allanik attuumassuteqannginnera ataqqillugu, Inatsisartut inatsisaat manna malillugu tapersersuineq pissaaq.”

Tassalu Inuit innarluutillit tapersorsorneqarnissaannut Inatsimmi inuup nammineerluni kissaataanik, nukittussusaanik pisariaqartitaanillu aallaaveqarpoq, inuullu inuunerani tamanut isiginnilluni ataqatigiisumik tapersorsorneqarnissamik pisinnaatitaaffiilluni.

Inatsimmi pisinnaatitaaffinnut periarfissiineq sulinermi amerlasuutigut killeqartitsisarpoq. Tamatumunnga ilaatigut qanoq ililluni Inuit innarluutillit tapersorsorneqarnissaannut Inatsimmik kommunit paasinninnissaannut atuinissaannullu tamakkiisumik ilitersuummik peqartoqannginnera pissutaavoq. Isumaginninnermut Aqutsisoqarfik ilitersuummik 2022-mi saqqummertussamik suliaqarpoq.

Suliassat agguataarneqarnerat innarluutilinnullu suliassaqarfimmut akisussaaneq

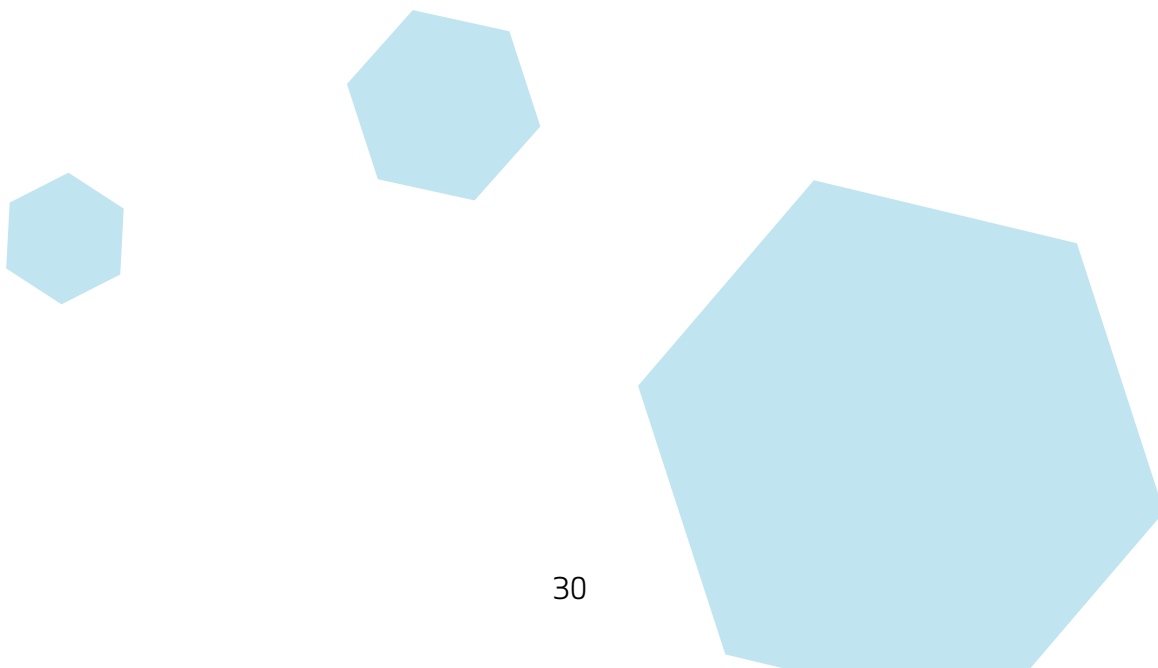
Inuit innarluutillit tapersersorneqarnissaannut Inatsimmi kapitali 2, kapitali 15 aamma kapitali 16 naapertorlugit innarluutilinnut suliassaqarfimmi makkuningga akisussaaffeqartoqarpoq:

- Kommunit:
 - Inuit innarluutillit tapersersorneqarnissaannut Inatsit malillugu sulianik suliarinninnissamut tapersersuinermillu akuersisarnissamut akisussaapput.
 - Inunnut innarluutilinnut tapersersuinissamut periarfissanik nassaassaqaarnissaanut akisussaapput.
 - Inissiat ataatsimoorfiusut (ulluunerani perorsaanikkut tapersersuiner talik) inissiallu immikkoortut (ulloq unnuarlu perorsaanikkut tapersersuiffiusut) ingerlannissaannut akisussaapput.
 - Tapersersuinissamut innarluutilinnut politikeqaarnissamut aalajangersimasumillu pitsaassuseqaarnissamut kiisalu innarluutilinnut siunnersuisoqatigiinnik pilersitsinissamut akisussaapput.
- Naalackersuisut (taakkununga Isumaginninnermut Aqutsisoqarfik aamma Pissassarfik ilanngullugit)
 - Inunnut tapersersuinissamik kommunini inissiat ataatsimoorfiusut inissiallu immikkoortut tunniussinnaanngisaannik tapersersorneqarnissamik pisariaqartitsinerusunut ulloq unnuarlu neqeroorutini inissaqartitsinissamut akisussaapput. Isumaginninnermut Aqutsisoqarfik suliassamik taassuminnga isumaginnippoq.
 - Qitiusumik innersuussisarfirmik Namminersorlutik Oqartussat ulloq unnuarlu neqeroorutaannut innersuussisarfirmik ingerlatsinissamut akisussaapput. Isumaginninnermut Aqutsisoqarfik suliassamik taassuminnga isumaginnippoq.
 - Nuna tamakkerlugu innarluutilinnut sullissiviup Pissarsiffiup ingerlannissaanut akisussaapput, tassanilu Pissarsiffik makkuningga suliaqassaaq:
 - Inuit innarluutillit tapersersorneqarnissaannut Inatsit naammagittaalliorsinnaanermullu periarfissat pillugit inunnut innarluutilinnut taakkualu qanigisaannut siunnersuisarneq ilitersuisarnerlu.
 - Inuit innarluutillit tapersersorneqarnissaannut Inatsit pillugu kommunalbestyrelsinut siunnersuisarneq ilitersuisarnerlu, taakkununga tapersersorneqarnissamut periarfissat sulianillu suliarinnittarnerit ilanngullugit.
 - Inuit innarluutillit ulluinnarni inuunerminni sapinngisamik angusaqarsinnaanerulernissaat siunertaralugu piginnaangorsarnernik piginnaangorsaqqinnernillu neqeroortarnissaq.
 - Inunnut innarluutilinnut tapersersuisarnerit atugassarititaasullu pillugit ilisimasanut sullissiviunissaq.

- Kommuninut, inunnut innarluutilinnut taakkualu qanigisaannut innarluuteqarneq tapersersuinissamullu periarfissaqarneq pillugit pikkorissartitsinissanik neqeroortarneq.
- Kommunalbestyrelsit qinnuiginnereernerisigut suliat immikkut suliarisariallit qulaajaaffiginissaannik suliaqarneq.
- Kommunalbestyrelsip qinnuiginnereerneratigut najugaqarfissatut neqeroorummi najugaqarunnaarneq pillugu oqaaseqaatinik tunniussisarneq.
- Inuit innarluutillit tapersersorneqarnissaannut Inatsisip atornissaanut kommunit siunnersussallugit ilitersuutissallugillu akisussaaffeqarput. Isumaginninnermut Aqutsisoqarfiup tamanna isumagisaraa. Isumaginninnermut Aqutsisoqarfik inatsit pillugu ilitersuusiortarpoq pikkorissaallunilu aamma kommuninik siunnersuinissamik neqeroortarluni. Oqartussanut ilitersuisarnermigut Isumaginninnermut Aqutsisoqarfiup siunnersuisarnera ilitersuisarneralu Pissassarfimiit allaanerussutigaa. Pissassarfiup kommunit sulianik suliarinnittarneranni inunnut innarluutilinnut tunngatillugu suliatigut isiginiagassat pillugit kiisalu tapiissutinik tunniussinissamut tunngatillugu inatsimmi suut periarfissaanersut pillugit ilitersuussinnaavai.

Tamatuma saniatigut nakkutilliisoqartarnera pillugu Inuit innarluutillit tapersersorneqarnissaannut Inatsit aalajangersakkanik imaqarpoq:

- Innuttaasunut najugaqarfissatut neqeroorummi najugaqartunut nakkutilliinissamik inunnut sammititamik kommuni angerlarsimaffiusoq suliaqassaaq.
- Kommunalbestyrelsi kommunerisami inissianut immikkoortunut inissianullu ataatsimoorfiusunut ingerlatsineq ukkataralugu nakkutilliissaaq.
- Naalakkersuisut nakkutilliisartui makkuninnga suliaqassapput:
 - Ingerlatsinermik ukkataqarluni Namminersorlutik Oqartussat ulloq unnuarlu neqeroorutaannik nakkutiginnissapput.
 - Inuit innarluutillit tapersersorneqarnissaannut Inatsimmi malittarisassanik kommunalbestyrelsip ingerlatsineranut nakkutilliineranullu pingaarnertigut nakkutilliissapput.



INUIT INNARLUUTILLIT PILLUGIT NAALAGAAFFIIT PEQATIGIIT ISUMAQATIGIISSUTAATA NAAMMASSINEQARNISSAANUT TUNNGATILLUGU ILIUUTSIT

Inuit innarluutillit pillugit Isumaqatigiissummi artikeli 33 isumaqatigiissutip suliarinissaanut tunngavissanik takutitsiffiuvoq. Artikelimi naalagaaffiit peqataasut sisamanik pisussaaffilerneqarput:

- 1) Qitiusumik allattoqarfimmi attaveqaateqartoqarnissaa isumagissavaat, taanalu Inuit innarluutillit pillugit Isumaqatigiissutip suliatigut inatsisitigullu suliarineqarnissaanut akisussaasuusaaq.
 - a. Meeqqanut, Inuusuttunut Ilaqutariinnullu Naalakkersuisoqarfik tassunga akisussaavoq.
- 2) Isumaqatigiissutip suliarinissaanut suliffeqarfimmiit arlaannaannulluunniit attuumassuteqanngitsumiit nakkutiginnittoqarnissaa isumagineqassaaq.
 - a. Inuit pisinnaatitaaffii pillugit Institutti Kalaallit Nunaannut nuna tamakkerlugu inuit pisinnaatitaaffiitut suliffeqarfiuvoq. Isumaqatigiissutip suliarinissaanut Institutti nakkutilliisuvoq. Instituttip Inuit pisinnaatitaaffiitut Kalaallit Nunaanni Siunnersuisoqatigiit qanimut suleqatigalugit tamanna suliaraa. Institutti siunnersuisoqatigiillu inuit innarluutillit Kalaallit Nunaanni pisinnaatitaaffiitut killiffik pillugu nalunaarusianik ingerlaavartumik nassiussaqtarput.
- 3) Qitiusumik allattoqarfimmi ataqatigiissaarisumik atuuffimmik pilersitsisoqarnissaa eqqarsaataassaaq, tassanilu suliassaqarfiit assigiinngitsut aqutigalugit suliniutigineqartut oqinnerulersinniarneqassallutik.
 - a. Meeqqanut, Inuusuttunut Ilaqutariinnullu Naalakkersuisoqarfik atuuffimmik taassuminnga isumaginnittuvoq.
- 4) Inuinnaat peqataatitarnissaat, pingaartumik inuit innarluutillit suleqatigiiffiillu nakkutilliinerup ingerlanerani peqataasartussat.
 - a. Tamanna suliassaqarfiit pingasuusut suleqatigiinneranni tullinnguuttuni nassuiarneqartumi naammassiniarneqarpoq.

Inuinnaat peqataatinneqarnerat pillugu suliassaqarfiit pingasuusut suleqatigiinnerat

2018-imi taamanikkut Isumaginninnermut, Ilaqutariinnut, Naligiissitaanermut Inatsisinnillu Atuutsitsinnermut Naalakkersuisoqarfik Kalaallit Nunaanni Inuit Pisinnaatitaaffiitut Siunnersuisoqatigiinnik aamma Inuit Pisinnaatitaaffii pillugit Instituttimik suleqateqalerpoq. Suleqatigiinnermi inuit innarluutillit suleqatigiiffiillu taakkununga sinnisuusut peqataatitarnissaasa qulakkeernissaa siunertaasimavoq. Nuummi, Sisimiuni, Narsarsuarmi Aasiannilu kalaallit innarluutilinnut peqatigiiffii peqatigalugit ataatsimiinnerit tallimat ingerlanneqarsimapput. Naggataatigut inuinnarnut oqartussanullu aallartitat peqatigalugit isumasioqatigiissitsinermik eqikkaaffiusumik ingerlatsisoqarpoq⁴.

Suleqatigiinneq innarluutilinnut politikeqarnermi inuinnaat peqataatinneqartarnissaat pillugu allakkiamik quppersakkamillu saqqummersitsinermik kinguneqarpoq⁵.

Quppersakkami inuinnaat peqataatinneqartarnissaannut tunngavissat arfinillit eqikarneqarput:

- 1) Innarluutilinnut isiginnineq inuiaqatigiinni suliassaqarfinnut arlalinnut ilanngutassatut eqqarsaatigineqassaaq
- 2) Assigiinngitsutigut pisariitsuunissaq
- 3) Ataasiakkaarluni eqqarsaatiginnineq
- 4) Peqataasut akornanni assigiinngisitaarneq
- 5) Pisuni qaffasissutsinilu assigiinngitsuni peqataatitsisarneq
- 6) Inuit namminneq oqaluttuarnissaannut inissaqartitsineq⁶

Innarluutilinnut politikeqarnermi inuinnaat peqataatinneqartarnissaannut Naalakkersuisut siunissami periusissaannut allakkiaq sinaakkusiisuvoq.

NAALAGA AFFIIT PEQATIGIIT INNARLUUTILINNUK ATAATSIMIISITALIAANUK NALUNAARUSIORNEQ

Innarluutillit pillugit Isumaqatigiisummi naalagaaffiit peqataasut akuttunngitsumik Naalagaaffiit Peqatigiit Innarluutilinnut Ataatsimiititaliaani "misilitsittarput". Tassunga atatillugu naalagaaffiit peqataasut isumaqatigiisummi artikelit suliarinissaannut killiffik kiisalu ataatsimiititaliamit apeqqutigineqartut pillugit nalunaarusiamik tunniussaqaassapput. Naalagaaffeqatigiinnermut ataatsimut nalunaarusiaq 2020-mi tunniunneqarsimavoq. Kalaallit Nunaat tassani immikkut immikkoortumi pineqarpoq. Nalunaarusiami tassani misilitsittoqarsimanngilaq. 2022-p ingerlanerani misilitsittoqarnissaa naatsorsuutaavoq.

NUNAT TAMALAAK SULEQATIGIINNERAT

Innarluutillit pillugit Isumaqatigiisummi nunat tamalaat suleqatigiinneranni Kalaallit Nunaat peqataasarnissamik pisussaaffiligaavoq, ilaatigut misilittakkat pitsaasumillu suleriaaseqarnissaaq pillugit ilisimasamik avitseqatigiittarnissaaq anguniarlugu. Nordens Velfærdscenterip ataani atuuffinnut akornutissat pillugit Nunat Avannarliit Siunnersuisoqatigiivini Kalaallit Nunaat peqataasarpoq. Namminersorlutik Oqartussat ataatsimik sinniisumik kiisalu inunnut innarluutilinnut peqatigiiffimmiit toqqarneqartumit ataatsimik sinniisumik Kalaallit Nunaat sinniisoqarpoq. Siunnersuisoqatigiit nunani avannarlerni nunanilu namminersorfiusuni innarluutilinnut politikeqarnermi misilittakkanik avitseqatigiittarnermut ilisimasanillu avitseqatigiittarnermut naapittarfiupput.

Innarluutilinnut suliassaqarfiup kommuninut nuunneqarnerata kingorna

Kommunit inuit innarluutillit tapersorsorneqarnissaannut ullormi 1. januar 2021 akissusaalerput. Nuussinerup nalilersornerani nuussinissami siunertarineqartup naammattumik naammassineqarsimannginnera inerniliunneqarpoq. Nalilersuinermi ilaatigut inatsisit qanoq paasineqarnissaannut, naammagittaalliorsinnaanermut ilitsersuisarnerit aammalu kiffartuussinerit sorliit kommuninit tunniunneqartussat naalakkersuinikkut pingaartinneqarnissaannut annertuumik ajornartorsiutaasut immikkut taaneqarput. Kingullertut taaneqartumi kommunit pitsaassutsimut suleriaatsinik, innar-



luutilinnut politikimik aamma innarluutilinnut siunnersuisoqatigiinnik pilersitsinissaannut innarluutillit tapersorsorneqarnissaannut inatsimmi piumasarineqartut aqutiga-lugit iluarsinianeqarsimapput. Kommunit nittartakkaminni pitsaassutsimut suleriaat-sit innarluutilinnullu politikit tamanut saqqummiutissallugit pisussaaffeqarput. Kom-munit tallimaasunit kommunini pingasuni innarluutilinnut politikit nassaassaasimap-put, pitsaassutsimullu suleriaaseq ataasiinnaq nassaassaasimalluni. Taamatuttaaq kommuni ataasiinnaq innarluutilinnut siunnersuisoqatigiinnik ingerlalluartunik peqar-poq. Kommunit arlallit pitsaassutsimut suleriaasissamik suliaqarnissamik innarluuti-linnullu siunnersuisoqatigiinnik pilersitsinissamik sulissuteqarput.

Naalakkersuisut Nakkutilliinermik Ingerlatsiviat ukiuni kingullerni innarluutilinnut suliaasaqarfik immikkut pingaartitalugu kommunimik ataatsimik nakkutilliisimavoq. Nakkutilliinermut nalunaarusiaq sulianik suliarinnittarnerup siuliani taaneqartup qanoq isikkoqarneranut naapertuuppoq, taannalu uppersaammik inatsimillu ami-gartumik ilisimasaqarnermik takussutissaqarpoq. Kingullertut taaneqartumut ilaati-gut pissutaavoq Inuit innarluutillit tapersorsorneqarnissaannut Inatsimmi ilitersuum-mik tamakkiisumik peqartoqanginnera. Tamatuma saniatigut Inuit innarluutillit taper-sorsorneqarnissaannut inatsit pillugu Namminersorlutik Oqartussat siunnersuiner-mut periarfissat sorliunersut pillugit kommunit arlallit nalornissutigaa aamma suliamik suliarinninniarnerminnut siunnersorneqarniarlutik ilitersorneqarniarlutillu sumut saaffiginnissanerlutik nalornissutigaa.

Sammisaq 2: Paasisutissiineq, immikkoortitsinnginneq isummanullu pigiliinnakkanut akiuiniarneq

Sammisaq 2 pillugu Innarluutillit pillugit Isumaqatigiissummi artikelit pingaaruteqarnerit

Innarluutillit pillugit Isumaqatigiissummi artikeli 8-mi inunnut innarluutilinnut ilisimasaqarnerup annerulernissaa, inuit iluamik isummersinnaanngitsut aamma inunnut innarluutilinnut isummat pigiliinnakkat akiorniarnissaat kiisalu inuit innarluutillit pisinnaasaasa piukkunnassusiisalu paasisutissiissutiginnissaat pillugit Kalaallit Nunaat pisussaaffilerneqarpoq.

Innarluutillit pillugit Isumaqatigiissummi artikeli 5-imi innarluuteqarneq tunngavigalugu assigiinngisitsisarnerup inerteqqutinngornissaa pillugu aamma kikkut tamarmik assigiimmik pineqarnissaat pillugu Kalaallit Nunaat pisussaaffilerneqarpoq. Inunnik innarluutilinnik ilumoortumik naligiissitsinerup angunissaanut immikkut ittumik iliuseqarnerit pisariaqarsinnaapput.

Killiffik suliniutillu aallartereersut

Pissassarfik - nuna tamakkerlugu innarluutilinnut sullissivik

Pissassarfik nuna tamakkerlugu inunnut innarluutilinnut sullissiviuvoq Sisimiuni inissimasoq. Pissassarfiup ilaatigut kommuninut inunnullu innarluutilinnut qanigisaasunut paasisutissiisarnerit ilitersuisarnerillu suliarisarpai. Pissassarfik taamaasilluni inuiaqatigiinni innarluuteqarneq pillugu ataatsimut paasisutissiisarnernik ilanngusaqartarpoq.

Tilioq - inunnut innarluutilinnut ilisimasaqarfik oqaaseqartarfillu

Inuit innarluutillit Illersuisoqarfiat Tilioq inatsisitigut pilersitaavoq⁷, isummallu pigiliinnakkat akiorniarnissaannut pingaarutilimmik inissisimalluni. Tiliup inuit innarluutillit atugarisaat pillugit paasisutissiisarnermik suliassaqarpoq, aamma isummanut pigiliinnakkanut inuillu innarluutaannut akiuiniartussaalluni. Tilioq inuit innarluutillit atugarisaat pillugit pisortani oqartussanut il.il. ilitersuisarpoq siunnersuisarlunilu, inuiaqatigiinnilu inunnut innarluutilinnut atugassarititat pillugit tamanut ammasumik oqalinnernut peqataasarluni. Tilioq inunnut innarluutilinnut peqatigiiffilerinernut aamma tapersuisarpoq, kingullermilu Nunat Avannarliit tamakkerlugit inuusuttunut innarluutilinnut naapitsinermut aqqissuisuusimalluni.

Inuit innarluutillit sapaatip akunnerat

Ukiut tamaasa sapaatip akunnerani 41-mi Kalaallit Nunaat inunnut innarluutilinnut sapaatip akunneqartitsisarpoq. Inunnut innarluutilinnut aqqissuussinernut aammalu paasissutissiisarfiusunut tapiissutinik qinnuteqarnissamut peqatigiiffiit periarfissaqarput.

Inuinnaat suliassaqarfimmut isiginninnerat

Inuiaqatigiit inunnut innarluutilinnut ilisimasaqarnerulersimanera peqatigiiffiit maluginiarpaat. Tamannali Kalaallit Nunaanni innarluuteqarneq suli paquminartutut isigineqarmat pisariaqartitsisoqarneraniit kigaannerusumik ingerlanneqarpoq. Inuiaqatigiinilu inunnut tarnikkut innarluutilinnut akuttunngitsumik ersiortoqartarmat amerlasoorpassuit tarnikkut innarluuteqarnertik kanngsuutigisarpaat. Tarnikkut innarluuteqarneq inuiaqatigiinni allanit takuneqarsinnaaneq ajorpoq. Isummat pigiliinnakkat akiorniarlugit annerusumik paasissutissiisoqartarnissaa peqatigiiffiit kissaatigalugu oqaaseqarput. Tarnikkut innarluuteqarnermut politikikkut annerusumik ukkataqartogarnissaa ataatsimut kissaatigineqarpoq. Tamatuma saniatigut suliassaqarfimmut ilisimasaqarnerulernissaq anguniarlugu innarluutilinnut suliassaqarfimmi sulisunut qanigisaasunullu pikkorissartitsisarnerit amerlanerit ujartorneqarput.

Paasissutissiineq immikkoortitsinnginnerlu pillugit nalunaarusiat attuumassutillit

Tiliuq: Innarluuteqarnermut isummat, angalanermit nalunaarusiat allakkiallu

Tiliup Ilisimatusarfiullu 2020-mi "Innarluuteqarnermut isummat"⁸ saqqummersippaat. Nalunaarusiami inunnut innarluutilinnut innuttaasut isumaat misissuiffigineqarput. Inummik innarluutilimmik suleqateqartarnermut innuttaasut isumaat nalunaarusiami qitiutinneqarpoq. Nalunaarusiami paasinarsivoq pingaartumik tarnikkut innarluutilinnik attaveqartarnissamut suleqateqartarnissamullu innuttaasut arlalitsigut nangaanartoqartitsisartut. Tamanna tunngavigalugu malittarisassanik innarluuteqarneq tunngavigalugu immikkoortitsisarnerup inerteqqutaalernissaanut atuisoqalernissaa Tiliuq kaammattuutigineqarpoq. Nalunaarusiami inuit innarluutillit ataatsimut isigalugu nukittunerusumik sinniisoqalernissaa aamma Tiliuq kaammattuutigineqarpoq, inuillu innarluutillit piukkunnaataat pisinnaasaallu ilisimasaqarnerulerfigalugit. Nalunaarusiaq ilaatigut apersuilluni misissuinnermit tunngaveqarpoq. Tarnikkut innarluuteqarneq pillugu apeqqutinut amerlasoorpassuit "nalua"-mik akisimammata nalunaarusiami inernilunneqartut immikkut isiginiarneqassapput. Tamatuma kisitsisitigut paasissutissat sanngiinnerulersippai⁹. Taamaakkaluartoq inunnut tarnikkut innarluutilinnut attaveqartarnissamut innuttaasut ilarpassui nangaanartoqartitsisassasut ilimagisariaqarpoq.

Inuit innarluutillit amerlanertigut kanngsuuttarnerat innarluuteqarnerminnullu paasineqannginnermik misigisimasarnerat Tiliuq saqqummersitaani allani ersersinneqarpoq¹⁰.

Sammisaq 3: Nammineersinnaaneq, tikikkuminartuuneq inuiaqatigiinnilu peqataatinneqarneq

Sammisaq 3 pillugu Innarluutillit pillugit Isumaqatigiisummi artikelit pingaaruteqarnerit

Innarluutillit pillugit Isumaqatigiisummi artikeli 9-mi inuiaqatigiit tamar-miullutik inunnut innarluutilinnut tikikkuminartuunissaannut Kalaallit Nunaat pisussaaffilerneqarpoq. Taamaammat tamanna pisinnaatitaaffiu-voq pingaaruteqarluinnartoq. Tikikkuminartuunermi illunut, assartuiner-nut paasissutissiisarnernullu isersinnaaneq ilaavoq. Taamaammat artikeli 9 artikelinut arlalippassuarnut qanimut attuumassuteqarpoq.

Innarluutillit pillugit Isumaqatigiisummi artikeli 19-imi inuit innarluutillit nammineq inuuneqarnissamut periarfissaqarnissaat pillugu aamma inuia-qatigiinnut ilaatinneqarneq pillugu Kalaallit Nunaat pisussaaffilerneqar-poq. Tamanna ilaatigut isumaqarpoq, sumi najugaqassanerluni aalajanger-nissamut pisinnaatitaaffeqartoq aamma nammineq inuuneqarnissamut tapersiivigineqarsinnaasoqartoq.

Killiffik suliniutillu aallartereersut

Nammineersinnaanermut, tikikkuminartuunermut inuiaqatigiinnilu peqataatinneqar-nermut pisinnaatitaaffiit killiffii immikkoortumi uani nassuiarneqarput. Taakkua ataa-sinngorlugit suliarineqarput, pissutigalugu inuiaqatigiinni peqataanissamut nammi-neersinnaanermullu tunngatillugu tikikkuminassuseq tunngaviummat.

Tikikkuminassutsimut malittarisassat amigaatigineqartut

Illuni assartuutinilu iseruminassuseq Ineqarnermut Attaveqaasersuutinullu Naalak-kersuisoqarfimmiit ilanngussami ataani allaqqasumi pineqarpoq. Paasissutissat pis-sarsiarineqarsinnaanissaat Innarluutillit pillugit Isumaqatigiisummi tikikkuminassut-simut tunngatillugu taanna aamma pineqarpoq. Tikikkuminassutsimi najoqqutassan-ut suli aamma nutaanik piumasaqaateqartoqassasoq teknikikut ineriartornerup malit-sigaa. Nassuiaamm-ut uunga atatillugu paasissutissanik pissarsisinnaaneq pillugu ilisi-masanik aaqqissuussamik katersuisoqarsimanngilaq. Internetsikkut tusagassiutiti-gullu paasissutissanik pissarsisinnaanermut tunngatillugu maleruagassanik aalaja-ngersagaqanngilaq.

Illunut assartuinernullu iseruminassutsimut tunngatillugu Ineqarnermut Attaveqaasersuutinullu Naalackersuisoqarfimmiit ilanngussat

ILLUNUT ISERFIGIUMINASSUSEQ

Illunut malittarisassaqaartitsineq atuuttoq BR 2006 piumasaqaatinik imaattunik imaqarpoq:

- Illunut killilersorneqanngitsumik isersinnaaneq
- Innarluutilinnut tulluurtumik biilnut inissiisarfeqarneq
- Illunut kikkunnut tamanut ammasunut innarluutilinnut perusersartarfeqarneq
- Elevatorit inunniit issiavinnik kaassuartaakkanik atuisuniit atorreqarsinnaasut
- Inini katersuuffiusartuni anginerni tusilartunut atortorissaarutit
- Atortunut atuisartuniit atorreqartunut kikkut tamarmik isersinnaanissaat.

Tikikkuminassutsimut tunngatillugu Innarluutillit pillugit lsumaqatigiisummi piumasaqaataasup nutaamik sanaartornermi sapinngisamik eqquutsinneqarnissaa piumasaqaatini taakkunani siunertarfeqarpoq. Illulli amerlasuut tamatuma atuutilernera sioqqullugu sananeqarsimmata BR 2006-imi piumasarineqartunut naammassinninngillat.

Illunut malittarisassaqaartitsinerup kukkunersiorneqarnera ingerlanneqarpoq. Illut pio-reersut allanngortiterneranni aserfallatsaaliornerannilu isersinnaanermut malittarisassaqaartitsinermi malittarisassanut piumasaqaatinik Naalackersuisut eqquussinialersaarput. Aammattaaq illuni allagartalersuisarnermut paasissutissiisarnermullu piumasaqaatinik eqquussisoqarumaarpoq. Tamatuma saniatigut sanaartukkani nutaani illuni-lu pisoqaanerusuni nutarterneqartussani, tikikkuminassutsimik pitsanngortitsisussamik illunut malittarisassaqaartitsinissaq takkuttussa q iliuusissanik arlalinnik nutaanik imaqartussaavoq.

Ini A/S 2010-mi pisortat illuutaanni arlalinni iseruminassuseq pillugu nalunaarusiamik suliaqarsimavoq ¹¹. Illuutini tikikkuminassutsimut tunngatillugu takussutissani nas-saassaasuni nalunaarusiaq eqqornerpaamik takussutissiisuvoq. Nalunaarusiami – Inatsisartut inniminnigaanni – isersinnaanerp pitsanngortinnissaanut pisuni ataasiakkaani qanoq iliortoqarsinnaanera ersersinneqarpoq, tassungalu atatillugu akit missi-ngerneqarsimapput. Ineqarnermut Attaveqaasersuutinullu Naalackersuisoqarfiup paasissutissiinera malillugu ulloq manna tikillugu illunut pineqartunut isersinnaanerp pitsanngorsarnissaanut nalunaarusiaq suli suliniutinik tigussaasunik piviusunik atulersitsinngilaq.

ILLUNUT OQARTUSSAAFFIK

Kommunit sanaartornermut inatsit (Inatsisartut Inatsisaat nr. 13, 26. maj 2010-meersoq) naapertorlugu najukkami illunut oqartussaaffimmik isumagisaqarput. Kommunit najukkami illunut oqartussaaffimmik oqartussaanutik naapertorlugu sanaartorner-ni nutaani sanaartornermut inatsimmik eqqortitsisoqarnissaa nakkutigisaraat, soorlu ilaatigut sanaartortitsinermi isersinnaanermut malittarisassaqaartitsinermi malittari-sassat isiginiartarnissaat. Sanaartornerup unioqputitsisumik ingerlanneqarsimanera kommunimit malugineqarpat kommuni sanaartornerup unioqputitsinani ingerlannis-

saanut pisussaaffilerneqassaaq (sanaartornermut inatsimmi § 18). Illumik piginnittup illup inerteqqutaannginneranut akisussaavoq, taamaasillunilu illumik piginnittoq unioqqutitsinani suliaqartoqarsimanerani uppernarsaanissamik pisussaaffilerneqarluni (sanaartornermut inatsimmi § 16).

ILLUNUT SULIANIK SULIARINNITTARTUNUT PIKKORISSARTITSINERIT ATTAVEQAATILLU

Naalackersuisut nunarsuaq tamakkerlugu illunut ilusilersuisarnermut sanaartormi suliaqartunut, ingerlatsinermik sulialinnut aammalu aalajangiisartunut suliniuteqarsimapput ataasiakkaanillu pikkorissartitsinernik naammassinnissimallutik. Suliniuteqarnerup naleqquttumik akuttussusilerlugu ingerlateqqinnissaa pilersaarutaavoq.

Naalackersuisut tamatuma saniatigut sanaartornermut sulianik suliarinnittarnerup nukittorsarnissaa anguniarlugu kommunini sanaartornermut sulianik suliarinnittartunut attaveqaatinik pilersitsinissamut suliniummik aallartitsisimapput. Tassunga atattillugu nunarsuaq tamakkerlugu illunuk ilusilersuisarnermut sanaartornermut sulianik suliarinnittartut pikkorissartinneqarsimapput. Suliniutigineqartup inerisaaffigeqqinnissaa pilersaarutaavoq, ilaatigut nunarsuaq tamakkerlugu illunut ilusilersuisarnermut pikkorissartitsisarnerit sulisunut nutaanut ingerlateqqinneqartassasut, assersuutigalugu kommunini illoqarfimmut pilersaarusiortartunut.



ASSARTUISARNERMUT PERIARFISSANUT ISERSINNAANEQ

Imaatigut silaannakkullu assartuisarnermut tunngatillugu assartuisarnermi illutigut attaveqaasersuutini isersinnaaneq immikkut sammineqarpoq. Tassani illunut malittarisassaqtitsineq, atortunut innarluutilinnut tulluurtunut malittarisassat ilanngullugit, utaqqisarfinni illut, soorlu terminaleqarfiit, illuaqqat utaqqisarfiit il.il., ilusilersornissaannut atuutsinneqarpoq.

Air Greenland Kalaallit Nunaanni silaannakkut angallassinermik suliaqartoq programimik SSR-imik taaneqartartumik (special service request) imalimmik peqarpoq, tassanilu inuit innarluutillit issiavimmik kaassuartaqqamik, ikiutinik il.il. inniminniisnaapput. Programi ingerlateqatigiiffiup paasissutissiinera malillugu iluanaarniutiginaq ingerlanneqarpoq.

Tamatuma saniatigut isigiarsuttut imaatigut silaannakkullu assartuinermi akeqanngitsumik ingiallorteqarsinnaapput.

Utoqqaat inuuniarnikkullu ajornartorsiuteqarlutik innarluutillit pillugit Isumaginninnermut, Suliffeqarnermut Nunamullu Namminermut Naalackersuisoqarfimmiit ilanngussat

Suliassaqarfiit ukua innarluutilinnullu suliassaqarfiup akornanni qaleriiaarnerit arlaqarnerat pissutaalluni utoqqaat inuuniarnikkullu atugarliortut nassuiaammi uani ilanngunneqarput. Inuaqatigiit kalaallit ukioqqortusiartortut siumut naatsorsuinerup takutippaa. Taamaasilluni utoqqaat arlallit innarluuteqalernissaat naatsorsuutigineqarpoq. Inuuniarnikkut atugarliortut pineqartillugit taakku ilarpassui tarnikkut ajornartorsiuteqarput pisunilu amerlasuuni tarnikkut nappaatilinnut immikkoortotaqarfiimmi naammanngitsumik qulaajaaffigineqarsimallutik.

ANGERLARSIMAFFIMMI IKIORNEQARNISSAMUT TAPERSORSORNEQARNISSAMULLU PERIARFISSAT

Inuit innarluutillit namminneerlutik inuuneqarnissaminnut periarfissaqarnissaat qulakkearniarlugu inuit innarluutillit angerlarsimaffimmi ikiorneqarnissamut tapersorsorneqarnissamullu periarfissaqassapput. Innuttaasut innarluutillit Inuit innarluutillit tapersorsorneqarnissaannut Inatsit naapertorlugu angerlarsimaffimmi ikiorneqarnissamut tapersorsorneqarnissamullu pisinnaatitaaffeqarput. Tamanna inuusuttunut, utoqqarnut atugarliortunullu atuuppoq. Utoqqarnut immikkut tunngatillugu Utoqqalinersiaqarneq pillugu Inatsisartut inatsisaanni nr. 20, 23. november 2015-imeersumi malittarisassat atuutsinneqarput, tassanilu atuarneqarsinnaavoq: "Utoqqalinersiaqartoq angerlarsimaffimmiiginnarsinnaappat angerlarsimaffimmi ikiorteqarnissamik pisariaqartitsisoqartillugu kommuni akeqanngitsumik innersuussisassaaq."

PITSAASSUTSIMUT PIUMASAQAATIT IKIUUTILLU

Kalaallit Nunaata inuit innarluutillit ikiutinik pisariaqartinneqartunik aamma/imaluunniit inunnik tapersersuisussanik pisariaqartitaannik tunineqarnissamut periarfissaqarnissaat isumagissavaa. Kommunalbestyrelsi suliassaqarfiit ilaasa iluanni inunnut innarluutilinnut tapersersuisoqarnissaannut pitsaassutsimut piumasaqaatinik aalajangeraanissamik pisussaaffeqarpoq. Tamatuma saniatigut Innarluutillit tapersorsor-

neqarnissaannut Inatsimmi tapersersuinissamut periarfissaqartitsiffiusumi pitsaassutsimut piumasaqaatinik aalajangersaanissamut kommunalbestyrelsi periarfissaqarpoq. Kommunit tamarmik utoqqarnut suliassaqarfimmi pitsaassutsimut piumasaqaatit aalajangersaaffiginissaannut kukkunersiorneqarnissaannullu pisussaaffeqarput, kommuninilu ataasiakkaani ikiuutit sorliit periarfissaanersut naatsorsuiffigineqarsimallutik. Kommuneqarfik Sermersooq, Kommune Kujalleq, Kommune Qeqertalik aamma Qeqqata Kommunia kommuninut pisussaaffiit naapertorlugit pitsaassutsimut piumasaqaasorsimapput. Avannaata Kommunia 2021-p naalernerani pitsaassutsimut piumasaqaatinik suliaqarsimanngilaq. Taamaasilluni ikiuutit il.il. pillugit paasissutissanik pissarsiarineqarsinnaasunik isumagisaqarnissamut isumaqatigiisummi pisussaaffiilernermit Kalaallit Nunaat naammagineqarsinnaasunik naammassinnissimanngilaq.

Utoqqarnut periusissanngortussami innuttaasunut utoqqarnut angerlarsimaffimmi ikiorteqarnermut malittarisassanik nutarterinissaq qitiutinneqassaaq.

QULAAJAASARNEQ

Inuit innarluutillit namminneerlutik nukissaannut sanngiiffigisaannullu naleqquttunik tapersersuiffigineqassapput, tassanilu pisariaqartitaat kissaataallu aallaavigineqassallutik.

Inersimasunut inuuniarnikkut atugarliortunut naammattumik qulaajaanit suussuserisarnerillu amerlasuutigut amigaataasarput. Kommunit tamatumunnga isumalluutit piginnaasanillu amigaateqarput. Inuuniarnikkut atugarliortut amerlasuut amerlanertigut nikerartumik innarluuteqartutut nassuiarneqarsinnaasunik arlalinnik nappaateqartarmata eqqortumik ikiussallugit tapersersussallugillu amerlanertigut unamminartuusarpoq. Tamatumunnga ilaatigut aamma kommunit, peqqinnissaqarfiup ilinniartoqarfiillu akornanni amigartumik ataqatigiissaarisooqartarnera pissutaavoq.

Inuuniarnikkut atugarliortunik tamanut isiginnilluni sullissisoqartarnissaa pisariaqartinneqarpoq. Innarluuteqarsinnaasumut imaluunniit pisinnaasakinnerulersimasunut tapersersuineq pineqarsinnaavoq. Ullutsinni inersimasut atugarliortut ikiorneqarnissamik pisinnaatitaaffeqarnerannut qulakkeerinnittumik kiisalu ikiorsiinissamut periarfissanik atorsinnaasunik erseqqissaasunik inatsiseqanngilaq. Angerlarsimaffeqanngitsunut periusissanngortussami tapersersorneqarnissamut periarfissat pitsaannerusut aammalu tamakkiisumik samminerusumik sullinneqarnissaq immikkut qitiutinneqassapput.

UTOQQALINERSIAQALERNISSAMUT ASSIGIIMMIK PISINNAATITAAFFEQARNEQ KIISALU INNARLUUTEQARNERMUT PEQQISSUUNISSAMULLU TAPINUT PISINNAATITAAFFEQARNEQ

Tamakkiisumik utoqqalinersiaqalernissamut pisinnaatitaaffimmi 15-iliisimanerup utoqqalinersiaqalernissamullu ukioritinneqartut akornanni Kalaallit Nunaanni, Danmarkimi Savalimmiuniluunniit sivikinnerpaamik ukiuni 40-ni aalajangersimasumik najugaqarsimanissaq piumasarineqarpoq. Taamatut pisinnaatitaaffeqarnermi qanoq innarluuteqarneq apeqqutaassanngilaq. Utoqqalinersianut tunngaviusumik aningaasat utoqqalinersianullu tapit ilaapput.

Utoqqalinersialik najugaqartinneqartoq aningaasaqarnermut imaluunniit innarluuteqarnermut peqqissuunissamullu tapiiffigineqarsinnaavoq. Meeqqanut tapiusinnaasunut pisinnaatitaaffeqarneq allanngornani ingerlaannassaaq.

Innarluuteqarnermut peqqissuunissamullu tapit aningaasartuutitut makkununga tunniunneqarsinnaapput:

- 1) Utoqqalinersiutilinnut timikkut annertuumik innarluuteqarneq imaluunniit timikkut innarluuteqarneq pissutigalugit immikkut ikiorneqarnissamut ikiorsiissutit, matumani Inunnut annertuumik innarluutilinnut ikiorsiisarneq pillugu Inatsisartut peqqussutaanni nr. 7, 3. november 1994-imeersumi pisinnaatitaaffiit naapertorlugit.¹
- 2) Peqqissutsikkut pisariaqartitat kingunerannik aningaasartuutit annertuut, soorlu isarussanik pissarsiniarnermi.

Aningaasaqarnermut tapit aammalu innarluuteqarnermut peqqissuunissamullu tapit kommuninit akilerneqartarput.

Namminersorlutik Oqartussat ulloq unnuarlu neqeroorutaanni najugaqartut pillugit Isumagininnermut Aqutsisoqarfimmiit ilanngussat

NAMMINERSORLUTIK OQARTUSSAT ULLOQ UNNUARLU NEQEROORUTAANNI NAJUGAQARTUNUT ILANNGUSSISARNEQ ISERSINNAANERLU

Ulloq unnuarlu neqeroorutit Namminersorlutik Oqartussanit pigineqartut isumaqatigiisummi tunngavigineqartunut nalinginnaasunut ilisimasaqarlutillu malinnittussaapput, soorlu artikeli 1 naapertorlugu inuup pissusissamisoortumik naleqassusianut ataqqinninnissamut tunngaviliunneqartoq immikkut isigalugu. Aammattaaq inuiaqatigiinni ilaanissaq peqataasarnissarlu pillugit artikeli 26 ulloq unnuarlu neqeroorutit siunertaannut sulinissaannullu pingaaruteqarluinnarpoq.

Meeqqanut innarluutilinnut tunngatillugu ulloq unnuarlu neqeroorutitut suliassaqarfimmi qitiullutik sulisut isumaqatigiisummi artikeli 7-imut immikkut isiginnittariaqarput, tassanilu meeqqamut pitsaanerpaaq sulissuteqarnerni tamani meeqqanut innarluutilinnut tunngasuni salliutinneqartarnissaa allaqqalluni. Meeqqat innarluutillit meeqqat allat assigalugit atugarisaminnut inuunerminnut tunngasunut tusaaneqartarnissaminnut pisinnaatitaaffeqarput. Meeqqap tusaaneqarnissaanut pisinnaatitaaffeqarnerata piviusunngortinnera isumaqarsinnaavoq meeqqap innarluutillip nammineq isummani oqaatigisinaanissaanut ukiuinut naleqquttumik aqqutissiuunneqassasoq.

¹ Inatsisartut peqqussutaat Inuit innarluutillit tapersorsorneqarnissaannut Inatsit nr. 13, 12. juni 2019-imeersoq aqqutigalugu taarserneqarsimavoq.

Inunnut innarluutilinnut ulloq unnuarlu neqeroorutini najugallit pisinnaasaat pisariaqartitaallu aallaavigalugit imaqartumik naleqartumillu ulloqartinneqartussaapput. Ulloq unnuarlu neqeroorutit arlallit isumaginninnikkut perorsaanermi sammisaqartitsinermi pinngortitaq tunngavittut atortarpaat, soorlu sammisassaqartitsiviit isummanik pilersitsiviusut timersornissamullu neqeroorutit il.il. aqputigalugit suliffiup iluani sammisassaqartitsisoqartoq. Meeqqanut atualertussanut tunngatillugu najukkani meeqqat atuarfii peqatigalugit atuarfiup angerlarsimaffiullu pissarsiffiusumik suleqatigiilernissaannik ulloq unnuarlu neqeroorutit pilersitsiniarsaripput. Ilanngussisarnernik peqataatitsisarnernillu qulakkeerinninniarluni ulloq unnuarlu neqeroorutit nunagisamiittut inuiaqatigiit ilisimasaannik aningaasaliinerannillu pinngitsuuisinnaanngillat. Assersuutigalugu Qaqortumi immikkut atuarfik Tungujortuaraq ukiuni arlaqartuni meeqqanut innarluutilinnut sammisassaqartitsinermut peqataaffiusunut ilanngussiffiusunut qitiusimavoq, tamannalu sumiiffigisamiittumi inuiaqatigiinni ilisimasaqarnerulernissamut tappeqataasimavoq. Illoqarfinni allani inunnut innarluutilinnut ulloq unnuarlu neqeroorteqarfiusuni ilisimasaqalernissaq, isersinnaaneq peqataatinneqartarnerlu assinganik sammineqarsimannilaq. Tamanna innuttaasut allat assigalugit najugallit inuiaqatigiinni peqataasarnissamut pisinnaatitaaffiisa tapersersornissaannut ulloq unnuarlu neqeroorutit sulinerannut unammillernartuuvoq.

Inuinnaat suliassaqarfimmu isiginninnerat

Siusinaartumik soraarnerussutisiat pisariaqartitsinermut atatillugu amerlanertigut annikippallaartartut inunnut innarluutilinnut peqatigiiffiit maluginiarpaat. Inuk innarluutilik akuttunngitsumik ilaqtutanut, ikinngutinut il.il aningaasanik allatut ajornartumik qinusariaqartarpoq. Siusinaartumik soraarnerussutisiat aningaasartaanni ilaatigut aapparisaq siornatigut aningaasarsiai apeqqutaasarput. Tamanna inuup innarluutillip nammineerluni inuuneqarnissaanut akornutaasutut peqatigiiffiit erseqqissaatiigaat.

Inummut innarluutilimmu tunngatillugu qanigisaasut ulluinnarni suliassarpassuarnik suliqartarnerat peqatigiiffiit uparuarpaat. Tamanna assersuutigalugu nakorsamut ornigunermu ulluinnarnilu ikiorneqarnissamut atuuppoq.

Illunut atatillugu isersinnaanermu tunngatillugu ajunngitsumik malittarisassaqarpoq, peqqinnissaqarfimmili illut amerlanertigut pisoqaasarput, taamaammallu inunnut innarluutilinnut isersinnaaneq killeqarsinnaasarluni.

Inissiani qulliit pisortanilu illuutit iseruminassusaat pineqartillugit naleqqussaanerup amigaataanera isigiarsuttut aporfigigajuttarpaat. Pisuinnaat ikaartarfiini qulliit atorlugit aqunneqartuni ilaatigut nipi amigaataavoq. Tamatuma saniatigut nuna maniiisoq pissutaalluni illoqarfiit nunaqarfiillu angalaffiginissaat ajornakkajuppoq. Aammalu ikiuutunik sorlernik tunisinnissamut pisinnaatitaaffeqarneq pillugu akuttunngitsumik nalorninartarpoq. Inunnut innarluutilinnut tapersersuinissamut ikiuutinullu tunngatillugu pitsaassutsimut najoqqutassat kommunini arlalinni amigaataapput.

Nittartakkatigut quppernerit paasissutissallu allat inunnut innarluutilinnut iserfigisinaanngorlugit pisortani oqartussanik pisussaaffiliisut inatsisit iluaquteqarluni eqqunneqarsinnaanerat Tiliumi sulisut erseqqissarpaat.

Kommunit suliassaqarfimmut isiginninnerat

Kommunit taaneqareersutut illunut oqartussaaffimmik isumagisaqarput, sanaartornermilu nutaami isersinnaanermut piumasaqaatit malinnissaasa isumaginissaannut pisussaaffeqarlutik. Iersinnaanermut nammineersinnaanermullu apeqqut kommunik isumasioqatigiissitsinermi toqqaannartumik eqqaaneqanngilaq. Taamaakkaluartoq arlalinnik suliassaqarfeqarpoq isersinnaanermut nammineersinnaanermullu pisinnaatitaaffinnut unammillerfiusunik:

- Inissiarpassuit inunnt innarluutilinnut pisariaqartitsisunut naleqqussarneqarsimangillat.
- Tasiilami inunnt timikkut innarluutilinnut sungiusarfiusinnaasut ornikkumi-naatsumut inissineqarsimapput. Tamanna sungiusarnerup sungiusaqqinnissallu ingerlaannarnissaanut periarfissanik eqquisarpoq, nammineerlunilu inuuneqarnissamut periarfissanik ajornerulersitsisarluni.
- Suliffeqarnissamut periarfissat imminni inunnt innarluutilinnut killeqarput. Tamanna nammineerluni immi isumagisarnissamut nammineerlunilu inuuneqarnissamut killiliisarpoq.

Inuit innarluutillit namminersortumik inuuneqarnissaat pillugu tapersersorsinnaanisannut tapersersortitut ikiortit pingaaruteqarput. Tapersersortitut ikiortinik piginnaasalinnik atorfinitsitsiniarnermi unammillernartoqartoq kommunit arlallit oqaluttuaat. Tapersersortitut ikiorteqalertitsinerit atuarfinnut sunngiffeqarnermullu sumiiffinni arlalinni avinneqarsimapput. Taamaalluni tapersersortitut ikiorti oqartussat arlallit aningaasaliiffigissavaat. Taamaattoqarnerata innuttaasunut ataasiakkaanut suliniummik katitikkamik ataqatigiissaarinissaq ajornakusoortilerpaa.

Nalunaarusiat attuumassutillit

Inuit Pisinnaatitaaffiit Kalaallit Nunaanni Siunnersuisoqatigiit aamma Inuit Pisinnaatitaaffii pillugit Institutti: Innarluuteqarnerq – Kalaallit Nunaanni killiffik 2019

Inuit Pisinnaatitaaffiit Kalaallit Nunaanni Siunnersuisoqatigiit aamma Inuit Pisinnaatitaaffii pillugit Instituttip erseqqissarpaat Kalaallit Nunaanni nunap isorartunera pissutaalluni illut allallu iserfigisinnaanerat unammillernartuusooq, taamaammallu isersinnaaneq kigaatsuinarmik pitsanngoriartortoq¹².

Sammisaq 4: Ilinniarnernut isersinnaaneq

Sammisaq 4 pillugu Innarluutillit pillugit isumaqatigiisummi artikelit pingaaruteqarnerit

Innarluutillit pillugit Isumaqatigiisummi artikeli 24-mi inuit innarluutillit inuit allat assigalugit ilinniagaqalersinnaanerisa isumaginissaanut Kalaallit Nunaat pisussaaffeqarpoq. Tamanna isumaqarpoq illut iserfigineqarsinnaanissaannut, atuartut imaluunniit ilinniartut innarluutillit ilinniartinissaannut ilinniartitsisut ilinniarsimasuunissaat aammalu assersuutigalugu tusilartunut, isigiarsuttunut naqinnernillu ilisarinnissinnaanngitsunut ikiuutitut isersinnaanissaat Kalaallit Nunaata isumagissagaa.

Killiffik suliniutillu aallartereersut

Inuusuttut ilinniartitaanerat, inuussutissarsiutinut ilinniarnertit innarluutilinnullu suliasaqarfimmi sulisut qaffassartanerat pillugit Ilinniartitaanermut, Kultureqarnermut, Timersornermut Ilageeqarnermullu Naalakkersuisoqarfimmeersut ilanngussat

Kalaallit Nunaata qaffasissutsini tamani inuunerlu naallugu ilinniarnerni ilinniartitse-riaatsit ilanngussiffiusut qulakkiissavai. Taamaammatt inuit innarluutillit inuit allat assigalugit ilinniarnernut ingerlaqqiffiusunut, inuusuttut ilinniarnertit aammalu inersimasut ilinniarnertit nalinginnaasunut isersinnaasariaqarput. Taamaattumik inunnut innarluutilinnut naammaginatut naleqqussaasoqartariaqarpoq. Inunnut innarluutilinnut inuusuttut ilinniarnertit neqeroorutit ilaatigut annertusarniarlugit sulisoqarpoq.

INUUSUTTUNUT ILINNIARFIIT

Atuartunut innarluutilinnut ikiuutitut, soorlu atuartunut naqinnernik ilisarissinnaanngitsunut IT-mut atortunik imaluunniit qulliit immikkut ittut inunnut isigiarsuttunut atuarnermut atortunik tunineqarnissaminut periarfissaqarput. Inuusuttunut ilinniartitaanermut suliasaqarfimmi inuusuttut immikkut pisariaqartitallit inuusuttut ilinniarnertit aallartitsisarnissaannut suliniutinik aallartitsisoqarsimavoq.

GUX-5: Immikkut piareersaaffigisamik ilinniarnertuunngorniarneq

Ilinniarnertuunngorniarneq pillugu Inatsisartut inatsisaat nr. 13, 22. november 2011-meersoq aallaavigalugu inunnut suussuserfigineqarsimasunut immikkullu taper-sorneqarnissamik pisariaqartitsisunut annerusumik neqeroorsinnaaneq anguniar-lugu misiligutit sulinummi aallartinneqartumi periarfissat qulaajarlugit aallartinneqarsimapput. Taakkununga ilaapput autismemik nappaatit ADHD-llu assigiinngitsut. Sullitassat tamarmik sulianut ilisimasalinnit suussuserfigineqarsimapput ilinniarnertit



tuunngorniarfinnilu atuarnermik ingerlataqarsinnaasutut nalilerneqarsimallutik. Sullit-assat ilinnialersinnaanermut piumasaqaatinut nalinginnaasunut naammassinnissimapput, kisiannili perorsaaniq immikkut tapersersorneqarnissamik pisariaqartitsipput, ilinniarnertuunngorniarfiit sisamaasut tamarmiullutik GUX-S-imik neqerooruteqarput. Atualersinnaanermut piumasaqaatit suliatigullu anguniagassat GUX-imi ilinniarnermiittut assigaat. Naleqqussaanissami immikkut tapersersorneqarnissaq, inummut naleqquttumik ilinniartitsinerit pisariaqarpallu ilinniarnertuunngorniarfiit naammassinnaasut piffissaqarnerunissaq pineqarput. Tamanna isumaqatigiissummi pingaarnersiuneq pillugu tunngavigineqartumut naapertuuppoq, tassalu inuiaqatigiinni ilinniartuqarfiit imaalillugit naleqqussarneqassasut inuit innarluutillit sapinngisaq malillugu inuit allat assigalugit ilinniarnertuunngorniarfiit taakkununga peqataasinnaalersillugit.

Innersuussisarnermut, pikkorissartarnermut tapersersuisarnermullu immikkut immikkoortortaq

GUX-S-imik pilersitsinerimut atatillugu ilinniarnertuunngorniarfinnut suliasaqarfinni tarnikkut suliasaqarfiup iluani piginnaasalinnut kiisalu immikkut atuartitsinerimut innersuussisarnermut, ilinniarnertuunngorniarfiit neqeroorutit pilersaarusiortarnerannut, ilinniartitsisoqatigiit pikkorissarnissaannut atuartullu ataasiakkaat atuarnertuunngorniarfiit ingerlaavartumik imaajaasarnissamut tapersersuisarnissamullu tunngatillugu immikkut immikkoortortamik pilersitsisoqarsimavoq, taamaaliornikkut ilinniarnertuunngorniarfiit tamarmik ilinniartitsinerimik immikkut piareersakkamik neqeroorsinnaassammata. Immikkut immikkoortortaq maanna ilinniartuqarfinni allani aamma atorneqarnialerpoq.

Isumaginninnermi ikiorsiissutinit ilinniagaqarnerstiutinut killormulluunniit ikaarsaariarnerni, ineqarnermiluunniit pissutsinik allannortoqarnerani (assersuutigalugu ilinniar-tut ineqarfianniit isumaginninnermi inissiamut nuunnermi killormulluunniit) immaqaa aamma atuarnermiit suliffimmut killormulluunniit il.il. ikaarsaariarnernut tunngatillugu suleqatigiinnissaq pillugu ataqatigiissaarisooqarnissaanik pineqartup ilinniarfeqarfia-ta, ilisimannittuata aamma kommunimik atassuteqarfigisaata suleqatigiinnerisigut, ataasiakkaanut ilinniarnernup ingerlanissaa pillugu aqqissuussisoqarsinnaanissaanut atuartunut ilinniartunullu immikkut pisariaqartitalinnut Immikkut immikkoortortaq ikiuinermik, tapersersuinermik, ilitersuinermik siunnersuinermillu neqerooruteqar-poq.

INUUSSUTISSARSIUTINUT ILINNIARFIIT

Inuussutissarsiuutinut ilinniarnernut suliassaqarfimmi inuussutissarsiuutinik ilinniarfini soraarummeertarnerit pillugit Namminersorlutik Oqartussat nalunaarutaat nr. 4, 18. marts 2015-imeersoq naapertorlugu soraarummeernissamut piumasaqaatit aalajangersarneqartut saneqqunneqarsinnaapput, ilaatigut innarluuteqarneq uppersarsarneqartoq tunngavigalugu, taamaaliornikkut inuit innarluutillit inuit allat assigalugit misilitsissinnaassammata. Ilinniartitsinerit misilitsinnerillu atuartut pisinnaasaannut soqutigisaannullu piumasaqaatit naleqqussakkat atorlugit ingerlanneqarsinnaasut inatsisitigut aalajangersagaavoq.

Inuussutissarsiuutinut ilinniartitaanernut suliassaqarfimmi Sanaartornermik Ilinniarfik atuartunut atuarsinnaanikkut allassinnaanikkullu piginnaasikinnerusunut atuartitsiner-nik immikkut piareersakkanik ingerlataqartarpoq, tasanilu assersuutigalugu allanneqartut suliassallu takujuminarsarniarlugit qarasaasiakkt atuartitsissutit ator-neqartarput. Tamatuma saniatigut oqaluttuusaartitaq MARTHA allanneqartut atuarnis-saannut atortutut atorneqarpoq. Inuussutissarsiuutinut ilinniartitaanernut suliassaqar-fimmi ilinniartoqarfiit ataasiakkaat ikiuutit isumagisussaavaat sungiusarnerillu aam-malu ilitersuisarnerit isumagisussaallugit.

Inuit annikinnerusumik innarluutillit taamaasillutik inuussutissarsiuutinut ilinniarnermik aallartitsissinnaallutillu naammassinnissinnaapput, tasanilu ilinniarnernup ingerlanera-ni inummut immikkut piareersaasiornerit isiginiarneqassapput, matumani inuussutis-sarsiuutinut ilinniarnialernissami atualernissamut piumasaqaatit atuartup naammassi-simappagit. Inuussutissarsiuutinut ilinniarnerni amerlanerpaani ilinniar-tup atualinngin-nermini suliffimmut misiliffissamut misiliinissamut isumaqatigiissusiorsimanissaa kiisalu meeqqat atuarfiata fagilluunniit naammassineqarsimanerat pillugit atualersin-naanermut piumasaqaatinik allanik naammassinnissimanissaa piumasaqaataalluni. Tamakku tunngavigalugit inunnut innarluutilinnut inuussutissarsiuutinut ilinniarnermik aallartitsissalluni ajornarsinnaasarpoq, tamannalu inuit innarluutillit ikittuinnaat inuussutissarsiuutinut ilinnialersarnerannut takussutissaavoq.

PEQQINNISSAQARFIMMI ILINNIARFIIT

Peqqinnissaqarfimmi ilinniarnerni tamani recovery atorlugu suleriaaseqartoqarnis-saanik sulissuteqartoqarpoq. Recovery "qaangiiniarnermik" isumaqarpoq. Tassalu su-leriaaseq pisinnaasaqarnerulernissap inerisaaffiginissaanut tunngasoq pineqarpoq. Recovery-mik suleriaaseqarnermi inuttut inuunissamut inuup nammineerluni kissaatai

aallaavigineqartarput. Tamatuma saniatigut sulisunut ilinniagaqanngitsunut ukiumi ataatsimi immikkoortukkuutaartumik sundhedshjælperitut ilinniarneq merit ilanngulugu neqeroorutaasarpoq.

PERORSAANERMIK ILINNIARFIIT

Perorsaanermik tunngaviusumik ilinniarnertit iluanni ineriartorfiusartut qaninnerpaat pigilerniarnissaat aammalu ikiornissamut nammineerlunilu ikiornissamut inuup qaangiiniarnissaanut periusissat siunertaralugit naleqqussarnissanut naleqqussaqqinnisanullu tunngatillugu akuerineqarluni peqataatitsiffiusumillu suleriaaseqarnissaq sullisutigineqarpoq.

Immikkut innarluutilinnut suliassa qarfiup iluani Perorsaanermik Ilinniarfik (PI/SPS) inunnut innarluutilinnut ulloq unnuarlu neqeroorutini sulisunut ilinniagaqanngitsunut pikkorissartitsinernik immikkoortukkuutaartumik neqeroortarpoq, tassanilu immikkoortut qulingiluat sulinerlut paasinninnissamut, inissinneqartut atugarisaannut, timikkut/tarnikkut pisinnaasakinnerulernernut suussusersinernullu, timikkut peqqis-suunnissamut inuulluarnissamullu aamma suliassa qarfiit assigiinngitsut aqqutigalugit suleqatigiinnernut sammisassa qarfiusut neqeroorutigineqartarput.

Taamatuttaaq PI/SPS Isumaginninnermi ikiortitut ilinniarnernut tunngatillugu ulloq unnuarlu paaqqinnittarfinni sulisunut ilinniagaqanngitsunut piginnaasaqarnerulernissamut pikkorissartitsinernik (RKV) neqeroortarpoq, 2022-miillu Isumaginninnermi ikiortitut Ilinniarneq merititalik immikkoortukkuutaartoq neqeroorutigineqassaaq, tassani sulisut ilinniagaqanngitsut isumaginninnermi ikiortitut ilinniarsimasutut isumaginninnermi ikiortitut ilinniarneq ukiumik ataatsimik sivisussusilik atorlugu ilinniar-sinnaallutik.

Innarluutilinnut suliassa qarfimmi qaffassaanermut ilinniarnernullu suliniutit suliassa qarfimmu periusissatut iliuusissatullu pilersaarutit suliarinerannut atatillugu ataqatigiissaarneqassapput (tullinnguuttuniittut takukkit).

ILINNIARTOQARFINNI ISERSINNAANERIT

Ilinniarnernut susassa qarfimmi sanaartornerit nutaat tamarmik aallaavimmikkut inuit innarluutillit isersinnaanerannut isiginninniartarput. Sanaartornerini qangaanerusuni piumasaqaatinut naammassinniffiunngitsuni pissutsit iluarsiiffiginissaannut pissaaffiliisoqarpoq, tamanna ilinniartut ineqarfiinut aamma atuuppoq. Pisortani illuutigineqartut, taakkununga ilinniartoqarfiit ilinniartullu ineqarfii ilanngullugit, inunniit innarluutilinniit iserfigineqarsinnaasariaqarmata pissutsit tamakku sulii iluarsaanneqartariaqarput.

INNARLUUTILINNUT SULIASSAQARFIUP ILUANI SULISUT QAFFASSARNISSAANNUT PERIUSISSAQ ILIUUSISSATULLU PILERSAARUT

Isumaqatigiisummi piginnaanngorsarnermut piginnaanngorsaqqinnermullu ilisimasaqarnerulernissamik kiisalu innarluutilinnut suliassa qarfimmi sulisut akornanni ikiuutitut ikiuutinullu teknologiip ilisimasaqarfiginissaanut Kalaallit Nunaat pissaaffilerneqarpoq. Inatsisartut 2021-mi ukiakkut ataatsimiinneranni innarluutilinnut suliassa qarfimmi sulisunut ilinniarnernut, ilinniaqqinnernut pikkorissartitsisarnernullu nuna

tamakkerlugu periusissatut iliuusissatullu pilersaarummik suliaqaqqullugit Naalakkersuisut peqquneqarsimapput. Iliuusissatut pilersaarummi suliaasaqarfiup iluani sulisut akornanni ilisimasat piginnaasallu annerusumik ilisimasaqarfigilernissaat qulakkeerneqassaaq. Taamatut suliniuteqarneq taamaasilluni Naalakkersuisut innunnt innarluutilinnut nuna tamakkerlugu ulloq unnuarlu neqeroorutaannut periusissamut 2022-2025-mut ersarissumik attuumassuteqarpoq.

Meeqqat atuarfiat pillugu Ilinniartitaanermut Aqutsisoqarfimmiit ilanngussat

MEEQQAT ATUARFIAT PILLUGU INATSIT AAMMA IMMIKKUT ATUARTITSISARNEQ PILLUGU NALUNAARUT

Meeqqat atuarfiannut Inatsimmi (Meeqqat atuarfiat pillugu Inatsisartut inatsisaat nr. 15, 3. december 2012-imeersoq) aamma immikkut atuartitsisarnermut nalunaarummi (Meeqqat atuarfianni immikkut atuartitsisarneq aamma allamik immikkut ittumik perorsaanikkut ikiorsiisarneq pillugit Namminersorlutik Oqartussat nalunaarutaat nr. 21. 8. december 2017-imeersoq) atuartut immikkut pisariaqartitallit isiginiartarnissannut meeqqat atuarfii pisussaaffeqarput. Meeqqat atuarfiata atuartut tamarmik ilinniarnernannik atugarissaarnissaannillu tunngaviusumik isiginninniartussaapput. Atuartitsinermi atuartut suliatigut inuunikullu piginnaasaat aallaavigineqassapput, pisariaqartinneqartumillu tapersersuinerit ikiuutillu aqutigalugit pissalluni. Atuartut immikkut pisariaqartitallit sapinngisamik nalinginnaasumik atuartitsinermi peqataatinneqassapput. Tapersersuinissamut pisariaqartitsineq annertunerusimappat atuartut immikkut atuartinneqarnissamik neqeroorfigineqassapput. Immikkut atuartitsinissaq najukkami atuarfimmi neqeroorutigineqarsinnaangippat atuartut atuartut angerlarsimaffianni imaluunniit immikkut atuarfinni najugaqarnissamut neqeroorfigineqassapput. Atuartut atuartitsinermut atortunik teknikikkullu ikiuutunik pisariaqartinneqartunik akeqanngitsumik tunineqassapput. Tamatuma saniatigut immikkut atuartitsinerit ilinniartitsisunit pisariaqartunik tamatumunnga piginnaasalinnik isumagineqartarnissaat piumasaqaataavoq (nalunaarummi siuliani taaneqartumi § 5). Atuartitsineq atuartut ataasiakkaat pisariaqartitaannut pisinnaasaanullu naleqqussarlugu piareersarneqassaaq. Atuartut atuarnermi pissarsiaat ingerlaavartumik nalilersorneqartarput, iliuusissatullu pilersaarummi anguniagassat nutaat atuartup ilinniartitsisullu suleqatigiinnerisigut pilersinneqassapput. Atuarfimmi aqutsisut atuartut immikkut mappeqartinnissaat akisussaaffigaat, taannalu pisariaqartitsiffiusuni sukkasuumik suliniuteqartoqartarnissaa siunertarlugu ingerlaavartumik nutarterneqartassaaq. Atuartut tamarmik pisinnaasakinnerusut/innarluutilit allat assigalugit misilitsinnissamut periarfissaqassapput

ILINNIARTITSISUNIK IMMIKKUT ILINNIARSIMASUNIK AMIGAATEQARNEQ

Ilinniartitaanermut Aqutsisoqarfik ukiut tamaasa Kalaallit Nunaanni meeqqat atuarfiat pillugu naatsorsuinernik saqqummersitsisarpoq¹³. Tassani immikkut atuartitsisarneq pillugu paasissutissat ilaasarput. Ukiumi atuarfiusumi 2020-2021-mi meeqqat atuarfiannut atuartut katillugit 7410-t allatsissimapput. Atuartut immikkut atuartinneqartut atuartullu immikkut klassini atuartut 822-upput atuartullu katillugit 11%-eralugit. Ataatsimut isigalugu ilinniartitsisut immikkut ilinniarsimasut ikippal-

laarput. Tabeli 1-imi ukiumi atuarfiusumi 2020-2021-mi immikkut atuartitsinerit ilinniartitsisunit allatut ilinniagaqaqqissimasunit isumagineqarsimasut takutinneqarpoq. Tamanna ikippallaartutut isigisariaqarpoq. Ilinniartitsisut taakkua ilinniarnermik sorlermik ilinniagaqqissimanersut takuneqarsinnaangilaq.

Tabeli 1: Immikkut ilinniartitsisut ilinniarnerat

	Ilinniartitsisutut ilinniarsimasut +	Ilinniartitsisutut ilinniarsimasut	Meeqqat atuarfianni ilinniartitsisut	Ilinniartitsisutut ilinniagaqanngitsut	Katillugit:
Ilinniartitsisut amerlassusai:	12 (3,7%)	217 (67,6%)	31 (9,7%)	61 (19%)	321 (100%)
Nalunaaquttap akunneri ilinniartitsiffiusut	6.575 (4,3%)	97.675 (64,5%)	19.124 (12,6%)	28.153 (18,6%)	151.528 (100%)

+ immikkut perorsaaniikkut ilinniarnikut.

Paasissutissarsiffik: Kalaallit Nunaanni meeqqat atuarfiat 2020-2021. Ilinniartitaanermut Aqut-sisoqarfik. 2021. Nalunaaquttap akunneri ilinniartitsiffiusut kisitsisinut anginernut iluarsillugit.



Meeqqat atuarfianni atuartut immikkut pisariaqartitallit pillugit ilinniartitaanermut Aqutsisoqarfiup Oqaasileriffiullu iliuusissai

ATUARTUT ATUARNERMIK AJORNARTORSIUTILLIT MISISSUEQQISSAARFIGINISSAANNUT ILINNIARTITTARNISSAANULLU ATORTUNIK INERIARTORTITSINEQ

- Atuartut naqinnernik ilisarinnissinnaannginnermut ulorianartorsiortut siusissukkut paasisarnissaannut, atuarsinnaanermullu ilinniartitsinernut pinaveersaartitsiffiusunut Ilinniartitaanermut Aqutsisoqarfik atuartunut 1.-3. klassiniittunut misissueqqissarnissamut atortunik ineriartortitsisimavoq. 1.-3. klassini ilinniartitsisut kalaallisut allattarnissamut ileqqussaq aallaavigalugu atuarternermut suliassaqarfimmi suliniuteqarnerup misissuiffiginissaanut anguniagaqarfiunissaanullu massakut atortussaqaalerput. Naqinnernik ilisarinnissinnaannginnermut misilliissut kalaallisoortoq sulii pigineqalersimanngilaq.
- Qarasaasiakkut atuarnermut ilinniarnissamut pinnguaat 'GraphoGame Kalaallisut' 2022-mi januaarimi atornerqalerpoq. Pinnguaat qarasaasiakkut pinnguaavoq aalasoq, tassanilu meeqqat kalaallisut atuarsinnaanermut tunngaviumik piginnaasaqalernissaq ilinniarsinnaavaat. Pinnguaat 2022-mi januaarimi saqqummersinneqarpoq. Pinnguaat finskinit ilisimatooqatigiinnit Jyväskylä Universitetimeersunit ineriartortitaavoq naqinnernillu aamma nipinik ilinniarluarnissamut sanaajulluni aammalu meeqqat naqinnernik ilisarinnissinnaannginnermut ulorianartorsiortut tapersersortarnissaannut siunertaqartoq. Pinnguaat Ilinniartitaanermut Aqutsisoqarfimmiit kalaallisuunngortinneqarsimavoq atuartunullu 1. klassiniittunit misilinneqarsimalluni. Pinnguaat atuartunut 6-9-nut ukiulinnut naleqqussagaavoq atuarfimmi angerlarsimaffimmilu atornerqarsinnaasoq. Pinnguaat akeqanngitsumik aaneqarsinnaavoq.
- Atortut tigussaasut (eqqaamanninniarnernik pinnguarneq, tammoorneq allallu) ineriartortillugit aallartinneqarsimapput. Atuartut oqaatsinik maluginiagaqartarnerannut, paasiniaasarnerannut oqaatsinillu ilisimasaqarnerannut atortut pitsannguissapput. Atuartut naqinnernik ilisarinnissinnaannginnermut ulorianartorsiortut atuartunut nalinginnaasumik atuarnernup ineriartorneranut malinnaasunut sanilliullugit amerlanertigut piffissamik sivisunerusumik pisariaqartitsisarput, ilinniagassallu ilaat ilinniarfiginissaannut allanngortumik uteqqiinerit pisariaqartinneqartarlutik. Taamaammat atortut pisinnaasat atuartup atuarnermut ilinniarsinnaanissaanut tapersersuisut tunngavigalugit sammisas-sanik toqqaasarnissamut ilinniartitsisut ikiortussaavaat.
- Misissueqqissaarnissamut atortunut tapersersuisarnissamullu atortunut ilinniartitsisunut ilitsersuut atuarfiit qanoq iliorlutik siusissukkut atuartut naqinnernik ilisarinnissinnaannginnermut ulorianartorsiortut paasisarnissaannut, tassungalu atatillugu atuarsinnaanermut perorsaanikkut suliniutaasussat pillugit ilitsersornissaannut ineriartortitaavoq. Taamaaliornikkut ilinniartitsisut atuartitsinermi atuarnermut perorsaanikkut suliniutitik pitsaanerusumik anguniagaqarfiusunngortissinnaavaat^{II}. Ilitsersuut 2020-mi upernaap ingerlanerani atuarfinnut tunniunneqassaaq.

II Naqinnernik ilisarinnissinnaannginnermut suliniut pillugu uani paasisaqarnerusinnaavutit: Naqinnernik ilisarsinnaanngitsunut suliniut (iserasuaat.gl)

- Ilinniartitaanermut Aqutsisoqarfik atuartut 4. aamma 5. klassiniittut atuarsinnaanermut allassinnaanermullu pisinnaasaasa qulaajaaffiginissaannut atortunik ineriartortitsilluni aallartissimavoq.

Kalaallisut ilinniarnissamut atortut Oqaasileriffimmeersut

Oqaasileriffik atortunik atuartut kalaallisut atuarsinnaanerannut allassinnaanerannullu tapersersuutaasinnaasunik ineriartortitsisimavoq. Tamanna sivirusumik amigaataasimavoq. Atuarsinnaanikkut allassinnaanikkullu ajornartorsiuteqarneq meeqqap atuarfimmi ilikkagaqarsinnaaneranut kiisalu meeqqap inuunikkut misigissutsikkullu ineriartornissaanut ajortumik kinguneqarsinnaavoq. Atuartut atuarsinnaanermut anertuumik ajornartorsiortut allaniit atuffassisoqartarnissaminnik allannermullu ikiorneqartarnissaminnik pisariaqartitsisinnaapput. Taamaasilluni ilinniarnissamut ikiuutit amigaataanerat tamakkiisumik peqataatinneqartarnissamut nammineersinnaanissamullu isumaqatigiisummi anguniakkat anguniarnerannut akornutinngorsinnaavoq. Atuartut atuarsinnaanermut ajornartorsiuteqartut isigiarsuttulluunniit ukuningga atortunik Oqaasileriffimmiit iluaquteqarsinnaapput:

- Martha kalaallisut oqaluttuusaartitaavoq allanneqartut oqaasinngortillugit atorneqarsinnaasoq. Martha immi atuffassisussatut programiunngilaq, allanneqartunillu atuarnissamut programini assigiinngitsuni oqaasertaqartillugu atorneqarsinnaavoq. Synscenter Refsnæs aamma MV-Nordic oqaluttuusaartitamik ineriartortitsisuupput. Qarasaasiakkut oqarasuaatikkullu angallattakatigut atornissaa akeqanngilaq. Martha aqqutigalugu isigiarsuttut aamma/imaluunniit inuit atuarnissamik ajornartorsiuteqartut allanneqartut kalaallisunngortillugit atuffassissutigisarnissaannut periarfissiivoq.
- 'Kukkunიაat' programi Wordimut kalaallisut kukkunიაataavoq. Internet aqqutigalugu akeqanngitsumik aaneqarsinnaavoq Oqaasileriffimmiillu ineriartortitaalluni.

ILITSERSUUTINIK INERIARTORTITSINEQ

Ilinniartitaanermut Aqutsisoqarfik meeqqat atuarfianni immikkut atuartitsisarneq aamma allamik immikkut ittumik perorsaanikkut ikiorsiisarneq pillugit Namminersorlutik Oqartussat nalunaarutaannut nr. 21. 8. december 2017-imeersumut ilitsersummik ineriartortitsisimavoq. Ilitsersummi tassani meeqqat atuarfiata immikkut atuartitsisarnera aamma immikkut ittumik perorsaanikkut ikiorsiisarnera pillugit malittarisassat nassuiarneqarput itisilerneqarlutillu.

ATUARTUNUT IMMIKKUT PISARIAQARTITALINNU SORAARUMMEERNERMI MISILITSITTARNERIT

Aallaavittut atuartut tamarmik pinngitsoorani soraarummeernissaq aqqutigalugu meeqqat atuarfiannik naammassinnittussaapput, tamatumunngali misilitsinngitsoornissaq periarfissaavoq. Atuartup meeqqat atuarfianni soraarummeernermit misilitsinngitsoorsinnaaneranut atuarfimmi pisortaq aalajangiisussaavoq. Atuartoq malunartumik timikkut tarnikkulluunniit pisinnaasakinnerulersimaneq pissutigalugu misilitsinngitsoorsinnaavoq. Atuartoq naammattumik kalaallisut qallunaatulluunniit piginnaasaqarsimangippat, atuartorlu nunanit allanit tikeqqammersimappat oqaatsi-

nut taaneqartunut aamma misilitsinngitsoorsinnaavoq. Misilitsinngitsoorneq atuartup angajoqqaavi isumasioqqaarlugit aatsaat pisassaaq. Misilitsinngitsoortinnissamut aalajangiinermi atuartup piumasaqaatit immikkut ittut atorlugit misilitsinnaanerata isummerfigeqqaartarnissaa piumasarineqarpoq. Meeqqat atuarfianni inaarutaasumik naliliineq pillugu Namminersornerullutik Oqartussat nalunaarutaanni nr. 3, 9. januar 2009-meersumi § 24 naapertorlugu Ilinniartitaanermut Aqutsisoqarfik immikkut piumasaqaatit atorlugit misilitsinnissamut misilitsinngitsoornissamullu ilitsersuummik aamma ineriartortitsisimavoq. Immikkut piumasaqaatit atorlugit misitsittarnissanut malittarisassat tunngavigineqartullu nassuiaaffigisarnissaat kiisalu meeqqat atuarfianni 10. klassini atuartunut timikkut aamma/imaluunniit tarnikkut pisinnaasakinne-rusunut imaluunniit assingusunik ajornartorsiutilinnut misilitsittarnerit piareersartarnissaat ilitsersuummi tassani siunertarineqarput. Ilitsersuut atuartunut ataasiakkaanut tunngatillugu atuarfiup pisortaata eqqortumik aalajangiisarnissaanut tapeeqa-taassaaq, taamaasilluni atuartoq pisinnaasakinne-runerminut allatut pineqassammat. Meeqqat atuarfianni immikkut piumasaqaatit atorlugit misilitsittarnerit piareersaaf-figineranni qanoq ililluni sulinikkut qaffasissutsip pigiinnarneqarsinnaanerata naliliif-figiniarnissaa ilitsersuummi aamma siunertaavoq.

ILINNIARTITAANEQ AAMMA PIGINNAASANIK QAFFASSAANEQ

Ilinniartitsisut immikkut ittumik perorsaanikkut tunuliaqutillit amerlanngitsuusut paasissutissani qulaani taaneqartutuut takutinneqaraluartut, meeqqat atuarfiini ilin-niartitsisut piginnaasaannik ingerlaavartumik inerisaasoqartassaaq, immikkut ittumik ilinniartitsisut, taakkua meeqqanik assigiinngitsunik timikkut, tarnikkut inooqatigiin-nermiluunniit unamminartoqartitsisunik ilinniartitsisut ilanngullugit. Taakkua atuartut meeqqat atuarfiani klassini nalinginnaasutuut immikkut klassiniipput. Perorsaasunut, ilinniartitsisunut kommunitnullu inatsisit atuuttut malillugit suli atualinngitsunut paaq-qinniffinniittunut, meeqqat atuarfianiittunut, efterskolimiittunullu meeqqanik ilinniartitsinerit pillugit Ilinniarnermut Aqutsisoqarfik aammattaaq sunnersuivoq ilitsersuil-lunilu.

Ilinniartitaanermut Aqutsisoqarfik atuarfiit namminneq pisariaqartitatik aallaavigalu-git qinnuteqarfigisinnaasaannik ilusilersuiffigisinnaasaannillu pikkorissartitsinissanik neqerooruteqarpoq. Ilinniartitaanermut Aqutsisoqarfik sinerissami illoqarfinni, neqe-roorummik atorluaasimasuni atuarfiit amerlanerpaat peqataatillugit kommuninut ta-manut 2014-imiilli pikkorissartitsinernik ingerlataqartarsimavoq. Pikkorissartitsiner-ni atuartut ilinniartitsinermik pissarsiaannut atuarfiup nalilersuisarnerata uppenar-saasarneratalu nukittorsarnissaa siunertaavoq, matumani assersuutigalugu iliussisa-tut pilersaarutit atornerisigut, uppenarsaasarnikkut aammalu ilinniartitsinerit assi-giinngitsuusarnissaannut tunngatillugu ilinniartitsinernut pilersaarutit suliarisarneri-sigut. Pikkorissartitsinerni ingerlaavartumik nalilersuisarnermut uppenarsaasarner-mullu tunngatillugu inatsisini atornerqartussat atuarfimmitt atortussanngortinnissaat tapersersuiffiginiarlugu ilinniartitsisooqatigiit atuarfimmilu aqutsisut nalilersuisar-nermut piginnaasaasa nukittorsarnissaat siunertarineqarpoq. Ilinniartitsissutini ta-manu atuartut ilinniarnersa ulluinnarni ilinniartitsinernut ilaasalernissaanni ilinniartit-sisut atuartut suleqatigalugit ingerlaavartumik nalilersuisarnissaat, uppenarsaasar-nissaallu nalunaarummi (Nalunaarut nr. 2. 9. januar 2009-meersoq) anguniarneqarpoq. Ilinniartitsisut sammisaq pillugu inatsisini pineqartunut ilisimasaqarnerat killeqartoq

misilittakkatigut paasinarsisimavoq. Tamanna iliuusissatut pilersaarutit sulinermi ator neqartarnerisa assigiinngitsuusarnerannik kinguneqartarpoq. Ilinniartitsisut ilaat iliuusissatut pilersaarutitik suliaqartarput, tamannali ilinniartitsisut ilinniartitsinissaminnik imaluunniit atuarfik pillugu angerlarsimaffinni oqaloqateqartarnerminni aallavittut ator neq ajorpaat. Pikkorissartitsisoqareeraangat ilinniartitsisut ilaat iliuusissatut pilersaarutitik atuiler tarput, atuarfiillu ilaat sullitassat naleqqussarniarlugit namminneq iliuusissatut pilersaarutitik suliarilersarpaat.

Ilinniartitaanermut Aqutsisoqarfik atuartunut immikkut klassiniittunut iliuusissatut pilersaarutit ator neqartarnerunissaat siunertaralugu Kommuneqarfik Sermersuumi immikkut klassini ilinniartitsisunut pikkorissartitsisarsimavoq. Sammisassani pisariaqartinneqartuni pikkorissartitsinissaq pillugu atuarfiit namminneerlutik Ilinniartitaanermut Aqutsisoqarfimmut qinnuteqartartussaapput. Kommunini allani immikkut ilinniartitsisunut pikkorissartitsisoqarsimanngilaq.

Ilinniartaanermut Aqutsisoqarfik suleriaatsinut tunngatillugu Ado Lyngep Atuarfiata (inertiartornikkut inortunut immikkut atuarfik) siunnersornissaanut ilitsersuiffiginissaanullu aamma suliaqarsimavoq.

Ilinniartaanermut Aqutsisoqarfik ataatsimut immikkut ilinniartitsinernut pingaartumik najukkani ingerlaavartumik pikkorissartitsisarpoq. Ilinniartitaanermut Aqutsisoqarfik aamma Ilinniarnernut Institutti ukiup atuarfiusup 2019/2020-p ingerlanerani atuartunut immikkut pisariaqartitalinnut immikkullu atuartitsinernut tunngatillugu qitiusumik pikkorissartitsinissanut neqeroorsimapput, tamakkuli Covid-19 pissutigalugu taamaatiinnarneqarsimapput. Tamatuma saniatigut Ilinniarnernut Institutti immikkut perorsaananermut suliaqarfimmi soraarummeersitsisarnerminik annertusaasimavoq. Institutti immikkut perorsaananermut allagartartaarluni ilinniarfimmik pilersitsisimavoq. Ilinniarnermi ilinniartut immikkut ajornartorsiutinngortunut tunngatillugu qanoq iliornissaminnut ilinniartarput, tamakkulu atuartut immikkut pisariaqartitalit ilinniartinnerannut atatillugu pilersinnaapput, soorlu ajornartorsiutit timimut, aalasanermut inuuniarnikkullu tunngasut.

KOMMUNIT ILIUUSISSATUT PILERSAARUTINIK ATUISARNERAT

Atuartut immikkut pisariaqartitsisut ilaatinneqartarnissaannut iliuusissatut pilersaarut qitiusumik atortussiaavoq. Iliuusissatut pilersaarut ataqatigiissarinermut nalilissarnermi atuartunillu ataasiakkaanik atuartitaanerup iluaqutigisarneranik malinnaaviginnittarnermi ator neqartarpoq. Atuartunik atuartitaanerup iluaqutigisarneranik pitsannorsaanaissaq siunertaavoq.

Ilinniartitaanermut Aqutsisoqarfik kommunini atuarfinni ingerlatsivinnut attaveqarsimavoq, iliuusissatullu pilersaarutitut tunngatillugu qanoq suleriaaseqarnerannut apeqquteqarsimalluni. Kommunit oqarnerat malillugu atuarfinni aqutsisut iliuusissatut pilersaarutit ingerlaavartumik nutartertarnissaannut akisussaammata iliuusissatut pilersaarutit qanoq piviusunngortinneqartarneranni ator neqartarnerinilu siunertap anguniartarneranut takussutissaqanngilaq.

Kommune Qeqertalik ingerlaavartumik nalilersuisarneq uppenarsaasarnerlu pillugit Ilinniartitaanermut Aqutsisoqarfiup pikkorissartitsisarnerinut peqataasimavoq. Iliuu-



sissatut pilersaarutit ukiumut marloriarluni nutartertarnissaat qulakkeerniarlugu atuarfiit misissuinernut allattuiffimmik ineriartortitsisimapput. Atuarfimmi aqutsisut allattuiffimmiittunik katersisarput, ilinniartitsisullu pisariaqartitaat amigaataallu pillugit ilinniartitsisunik oqaloqateqartarlutik. Atuartunut immikkut atuartinneqartunut iliuusissatut pilersaarutit qaammatit marlukkaarlugit nutarterneqartarput. Innarluutilinnut suliasaqarfimmut tunngatillugu ilinniartitsisunut angajoqqaanullu Tiliup pikkorissartitsisarneri kommuninut iluaqutaasorujussuupput. Tamatuma kingorna atuartut ilaannut, soorlu atuartunut assigiinngitsunik innarluutilinnut, ikiutissanik assigiinngitsunik kommunit pissarsisimapput.

Avannaata Kommunua ingerlaavartumik nalilersuisarneq uppersaasarneq pillugit pikkorissartitsinernut peqataasimavoq. Atuarfimmi ingerlatsiviup atuartut tamarfik iliuusissatut pilersaaruteqarnissaat piumasarisimavaa, tassungalu atatillugu sulianut nakkutiginnittussanik pilersitsisimallutik, taakkulu iliuusissatut pilersaarutit pillugit ilitersuisarnermik isumaginnissapput.

Kommuneqarfik Sermersuumi immikkut ilinniartitsinermut ilinniartitsisut atuartunut immikkut pisariaqartitalinnut iliuusissatut pilersaarutit atortarnissaannut pikkorissartitsinernut peqataasimapput. Tamanna ilinniartitsisut atuartunut iliuusissatut pilersaarutinut ukiumut marloriarluni nutarterisarnerannik kinguneqarsimavoq, tamanalu aqqutigalugu atuartut ataasiakkaat pisariaqartitaannut suliniutinik aallartitsisarsimallutik. Nalinginnaasumik atuartitsinermi ilinniartitsisut pikkorissartitsinermi peqataasimangillat, kisianni inatsisit aallaavigalugit iliuusissatut pilersaarutinik suliaqartarlutik.

Qeqqata Kommunia ingerlaavartumik nalilersuisarneq uppersaasarneq pillugit pikkorissartitsinermit peqataasimavoq. Atuarfimmi ingerlatsivik atuartunut iliuusisatut pilersaarutiniit misiligitissanik tiguisarpoq, inatsisunullu tunngatillugu assingusunik nassaasaqarnerisooq naliliiffigisarlugu, malitseqartitsinissarlugu pillugu ilinniartitsisunik naapeqateqartarluni. Atuartunut innarluutilinnut tunngatillugu atuarfiit pisariaqartitaannut ilisimasat katersornissaat siunertarlugu aqutsisunut ilinniartitsisunullu siunnersuisartunut ingerlatsivik pikkorissartitsisimavoq. Tamanna Innarluutilit pillugit Isumaqatigiissutip piviusunngortinnissaa siunertarlugu suliniutissanik aallartitsisoqarnissaanik kinguneqarsimavoq, soorlu atuartunut innarluutilinnut ikiuutit pisariaqartinneqartut pissarsiarisarnissaat.

Sulisoqarnikkut amigaateqarneq pissutaalluni paasissutissanik Kommune Kujallermit pissarsinissaq periarfissaasimangilaq.

KOMMUNIT ATUARFIUTAAT

Kommunit illunut atuarfinnut akisussaapput. Illoqarfinni nunaqarfinnilu illut atuarfiit amerlasuut atuartunut timikkut innarluuteqartunut tulluarsagaangillat. Tamanna atuartunut nikinniarnikkut innarluuteqartunut atuarfimmi namminneerlutik inuuneqarnissaannut killeqartitsivoq allaniillu ikiorneqarnissamik isumalluuteqalersitsivoq. Taamaattorli nunatsinni piffiit ilaanni ukiuni kingullerni pitsaasumik ineriartortoqarsimavoq. Atuarfiit nutaanerusut atuartunut timikkut innarluutilinnut isiginninniarnersimapput. Inissaqarnerulersimavoq, elevatorit ilusilersuinerillu naleqqussarneqarsimapput. Atuarfiit pisoqaanerusut ilaat kaassuatakkamik atuisut ilaannut elevatorimik ikkussisimavoq, iseriartu naleqqussarsimallugu. Siuliani taaneqartut sinerissami illuni pitsannorsaanerit ilagiinnarpaat.

Kommunit suliasaqarfimmut isiginninnerat

Ilinniartitaaneq

Kommunini sulisut meeqqat atuarfianni naammattumik paasiniaasoqarneq ajornernik oqaluttuarput. Tamanna klassimi aalajangersimasumi eqqortumik tapersersuinissamut, taamaasillunilu meeqqat immikkut klassiniilernissaasa pinngitsoornissaanut akornutaasarpooq. Kommuni ataaseq Ado Lyngep Atuarfiani atualersitsiniartarnerup ajornarneranik oqaluttuarpoq, tassanilu inuup Ado Lyngep Atuarfiani atualersinnaasutut kommunimit nalilernerqaraluartoq kisiannili Ado Lyngep Atuarfianiit itigartinneqartoq pillugu assersuutissaqarpoq, tassani inuk pineqartoq annertuumik innarluuteqarmat. Assersuutissaq tamanna ataasiinnaavoq, kisiannili annertunerusumik ajornartorsiummut takussutissaalluni. Ajornartorsiut tassaavoq sullitassat pillugit sulianik suliarinnittartut aamma ilinniarnissamut najugaqarnissamullu neqeroorutit akornanni amerlanertigut ataatsimut paasinnittoqarneq ajornarnera. Tamanna ilinniartitaanermut suliasaqarfimmi kisimi atuutinngilaq.

Kommunini sulianik suliarinnittartut meeqqat atuarfianni meeqqanut immikkut pisariaqartitalinnut inunnik tapersersuisartunik amigaateqartoqarnera erseqqissarpaat. Atuarfimmi inuit tapersersuisartut Meeqqat atuarfiat pillugu Inatsit naapertorlugulu sulisussannngortittarnerat, sunngiffimmilu inuit tapersersuisartut Innarluutilinnut

Inatsit naapertorlugu sulisussanngortittarnerat ajornartorsiutaavoq. Tamatuma kingunerisarpaa atuarfimmi sunngiffimmilu tapersersorneqarnissamut ataqatigiissit-sineq ajornarsinnaanera, sumiiffinni taaneqartuni assigiinngitsunik marlunnik allaffeqarfeqarmat. Tamatuma saniatigut inuk tapersersuisartog meeqqamik meeqqat atuarfianniittumik sunngiffimmilu malinnaasoq marlunnik atorfeqartarnera tamatuma kingunerisarpaa. Tamanna akileraarutitigut akornutissanik kinguneqartarpoq, inuttulu tapersersuisartutut sulinissamut orniginannginnerulertarpoq.

Atuarfimmi ilinniartitsisut meeqqat immikkut pisariaqartitalit klassimi aalajangersimasumiittut qanoq illilugit inissaqartinneqarsinnaanersut pillugit ilisimasanik pisariaqartunik amerlanertigut amigaateqartartut MISI-mi sulisut oqaluttuarput. Taamatut ilisimasaqarneq maluginiagaqartarnerlu meeqqap atuarnermik ingerlatsinissamik periarfissaqarnissaanut ulluinnarni pingaaruteqartutut kommunit erseqqissarpaat.

Meeqqanut inuusuttunullu meeqqat atuarfianniit anisimasunut nalinginnaasumillu piumasagaatit atorlugit inuusuttut ilinniarnernannik naammassinnissinnaanngitsunut neqeroorutunik amigaateqartoqartoq Kommunit arlallit oqaluttuarput. Inunnut innarluutilinnut piginnaasanik qaffassaasarnermut ilitersuisarnermullu pisariaqartitat pillugit Majoriamik suleqateqarneq pitsanngorsaaffigisariaqartoq piffiit ilaanni uparuarneqarpoq.

Kalaallit Nunaanni neqeroorummik STU-mik (Immikkut aqqissuussamik inuusuttunut ilinniartitsineq) peqanngilaq. STU inuusuttunut immikkut atugassaqartinneqarluni ilinniarnissamut neqeroorutaavoq. Ataasiakkaap pisariaqartitai piginnaasaalu aallaavigalugit ilinniarneq aqqissuunneqartarpoq. Inuusuttunut eqimattanut ilinniakkanik allanik naammassinninnissaminnut pisinnaanngitsunut STU-mik neqeroorsinnaanissamik periarfissamik kommunit arlallit ujartuipput.

Sunngiffimmi sammisassat

Inunnut innarluutilinnut sanaluttarfimmik pitsaasumik suleqateqartoqarnera kommunip ataatsip oqaluttuaraa.

Sanaluttarfiit inuit innarluutillit ulluunerani ornissinnaasaat amigaataapput. Sumiiffimmik inuit innarluutillit meeqqat atuarfiannik naammassinnereerlutik, kisiannili ilinniaqqiffiunngitsumik, ineriartorfigisinnaasaannik peqarnissaq pingaaruteqarpoq.

Inuinnaat suliassaqarfimmut isigininnerat

Ilinniartut suliffimmik misiliiffissamik nassaarniartarnerat ajornartuusoq peqatigiiffiit oqaluttuaraat. Tamanna inunnut innarluutilinnut suli ajornarneruvoq. Inunnut timikkut innarluutilinnut tarnikkullu innarluutilinnut suliffimmik misiliinissamut periarfissat ajornartorujussuupput.

Nuummut sanilliullugu sinerissami assigiinngitsorpaalunnik periarfissaqartarneranut angajoqqaat misigisaqartarnerat tikkuarneqarpoq. Nuummi ilinniarnissamut inuit assigiinngitsunik periarfissaqartarnerannut tunngatillugu inuit innarluutillit ilaqutaasullu kajumissaarneqartarnerat tapersersorneqartarnerallu takussutissaqarpoq, sineris-

samilu piffiit ilaanni akerlerluinnaanik pisoqartarpoq, tassani inuusuttut innarluutillit ilinniarnissamut sulilernissamullu periarfissaqannginneranik ilisimatinneqartarmata. Taamaattoqarmallu ilimagisariaqarpoq inuusuttorpassuit innarluutillit suliffeqartannginnissaat ilinniarsinnaannginnissaallu, naak piumasaqaatit eqqortut atorlugit ilinniarnermik imaluunniit suliffimmik ingerlataqarsinnaassagaluartut.

Inuit innarluutillit Kalaallit Nunaanni inunnut innarluutilinnut ilinniarnissamut naam-mattunik periarfissaqanngimmat amerlanertigut ilinniariarlutik Danmarkiliartariaqar-tarput. Sulianik sularinnittartoq oqaluttuarpoq inuusuttut innarluutillit Danmark-i ilinniakkaminnik unitsitsiinnartartut pillugit sulianik amerlasuunik nammineerluni takusaqartarluni.

Pisariaqartitsinerit amerlasoorpassuit Kalaallit Nunaanni ilinniarnissamut periarfis-sanik unitsitsiinnartartut nassaassaapput. Assersuutissani taakkunani ilaatigut us-sersornermik nutserisartut, atuarsinnaanermut ilitsersuutit, inunnut tapersersuinis-samut aqqissuussinerit allallu amigaataapput. Pingaarnertigut inuit innarluutillit ilinniarnernerup ingerlassinnaanissaanut ikiuutunik atorfissaqartitaminnik sivisuumik utaqqisariaqartarput.

Inuinnaat sunngiffimmi sammisassani inuit innarluutillit peqataasinnaanerannut pingaaruteqarlutik inissisimapput. Kalaallit Nunaanni Timersoqatigiit Kattuffiat aam-ma Royal Greenland marluullutik paasititsiniaanermik aallartitsisimammata ajunngil-luinnartuuvoq, tamannalu timersoqatigiiffiit inunnut innarluutilinnut sammisassaqa-r-titsiniarnerannut naleqqussaaffiussaaq¹⁴.

Nalunaarusiat attuumassutillit

Atuartunut immikkut pisariaqartitalinnut soraarummeerner-mi misilitsinnerit

Immikkut klassini atuartut ikippallaat meeqqat atuarfianni soraarummeernermi misi-litsittussatut inassutigineqartarmata Tiliumit isornartorsiorneqarpoq^{III}. Atuartunut angajoqqaat oqaluttuarput atuartut klassini nalinginnaasuniittut soraarummeerner-mi misilitsittussatut inassutigineqartut misigisarlugu. Tilioq naapertorlugu atuartup ajorsarnermik misigisaqaqinnginnissaa anguniarlugu atuartut immikkut klassiniittut soraarummeernermi misilitsinnissanut inassutigissallugit ilinniartitsisut tunuars-i-maartartut. Isumaqatigiissut naapertorlugu atuartut immikkut pisariaqartitalit ukio-qatitik allat assigalugit piginnaasanik assingusunik angusaqarnissaat siunertaralugu ilinniartinneqarnissamik pisinnaatitaaffeqarput. Tamanna isumaqarpoq atuartut meeqqat atuarfianni soraarummeernermi misilitsinnissaq naammassiniarlugu atuar-tut allat assigalugit piumasaqaatinut taakkununga naammassinnissimassasut. Ta-manna isumaqarpoq atuartunut allanut piumasaqaatit assigalugit atuartunut immik-kut pisariaqartitalinnut atuutsinneqassasut immikkulli ikiorneqarnissamut pisussaaf-

III Tilioq. <https://tilioq.gl/den-gode-skole-er-ikke-god-nok-vi-har-brug-for-et-skoleloeft-for-alle-elever-2/>



feqarlutik. Misilitsinnermi qaffasissuseq allangortinneqassanngitsoq suliassaqarfimmi malittarisassat aamma oqariartuuteqarput^{IV}.

ATUARTUNUT MEEQQAT ATUARFIANNI SORAARUMMEERNERMI MISILITSINNERNUT ILAASSAANNGITSUNUT NASSUIAATINNGORTUSSAQ

Inatsisartut 2021-mi ukiaanerani ataatsimiinneranni meeqqat qassit meeqqat atuarfianni soraarummeernermi misilitsinnernut ilaassaanngitsutut inissinneqarsimanagerannut nassuiaammik suliaqaqqullugit Naalakkersuisut peqquneqarnissaat Inatsisartut akuersissutigaat (immikkoortoq 76). Nassuiaammi ajornartorsiutip qanoq annerutigigenera iluamik takutinneqassaaq. Ilinniartitaanermut Aqutsisoqarfik atuartut qassit soraarummeernermi misilitsinnernut ilaassaaajunnaartarnerannut ukiut tamaasa kisitsisinik katersisarpoq. Atuartut immikkut klassiniittut ikittuinnaat soraarummeernermi misilitsinnernut peqataasarnerannut kisitsisit takussutissaagallartut Ilinniartitaanermut Aqutsisoqarfimmiit paasissutissiissutigineqarpoq. Matumani suliniutigineqartut angusaqarfiunissaat meeqqallu amerlanerit meeqqat atuarfianni soraarummeernermi misilitsinnerni angusaqarsinnaalernissaat anguniarlugu.

Immikkut atuartitsisarneq

Inuit pisinnaatitaaffiit Kalaallit Nunaanni Siunnersuisoqatigiit aamma Inuit pisinnaatitaaffii pillugit Institutti meeqqat atuarfianni immikkut atuartitsisarnerit ikittuinnaat ilinniartitsisunit tamatumunnga ilinniarsimangitsunit isumagineqartarmata aamma erseqqissaatigaat ¹⁵.

^{IV} Meeqqat atuarfianni inaarutaasumik naliliineq pillugu Namminersornerullutik Oqartussat nalunaarutaanni nr. 3. 9. januar 2009-meersumi § 24.

Sammisaq 5: Nammineq angerlarsimaffeqarnissamut pisinnaatitaaffeqarneq

Sammisaq 5 pillugu Innarluutillit pillugit isumaqatigiisummi artikelit pingaaruteqarnerit

Innarluutilinnut Isumaqatigiisummi artikeli 19 Inuit Innarluutillit nammineq angerlarsimaffeqarnissaminnut, angerlarsimaffigiinnarnissamut tapersorsorneqarnissaminnut sumilu najugaqarnissaq pillugu aalajangiinissaminnut pisinnaatitaaffiliivoq.

Innarluutillit pillugit Isumaqatigiisummi artikeli 23 inuit innarluutillit ilaqtariinnermi nalinginnaasumik inuuneqarnissaannut pisinnaatitaaffiliivoq. Meeqqanut pitsaanerusoqanngippat immikkullu pisariaqartitsingippata meeqqat innarluutillit ilaqtariinnermut assingusunik sinaakuserneqassapput.

Killiffik suliniutillu aallartereersut

Isumaginninnermut Aqutsisoqarfimmiit ilanngussat

INNUNUT INNARLUUTILINNUT ULLOQ UNNUARLU NEQEROORUTIT NAMMINERSORLUTIK OQARTUSSANIT PIGINEQARTUT

Inunnut innarluutilinnut ulloq unnuarlu neqeroorutit siusinnerusukku "Inunnut anner-tuumik innarluutilinnut ulloq unnuarlu Paaqqinnittarfinnik" taaguuteqarput. Taaguut "ulloq unnuarlu neqeroorut" inuit innarluutillit sumi najugaqarnissamik toqqaasinnaatitaanerannik takutitsivoq. Sulinermi toqqaanissamut kiffaangissuseqarneq inuit innarluutillit tapersorsorneqarnissaminnut annertuunik immikkuullarissunillu pisariaqartitsisinnaanerannik killeqartitsivoq. Naalakkersuisut ulloq unnuarlu neqeroorutaanni sullitassat tassaapput inuit innarluutillit tapersorsorneqarnissamik paaqqutari-neqarnissamillu pisariaqartitsinerpaat.

Isumaginninnermut Aqutsisoqarfiup inunnut innarluutilinnut Naalakkersuisut ulloq unnuarlu neqeroorutaasa oqartussaaffittut akisussaaffiginerat ingerlannerallu isumagisarai. 2021-mi ulloq unnuarlu neqeroorutit Namminersorlutik Oqartussani pigineqartut arfineq-marluk katillugit 131-nik inissallit kiisalu innarluutilinnut immikkoortortat pingasut meeqqanut inuusuttunullu paaqqinnittarfinnut atasut katillugit 14-inik inissallit pineqarput. 2022-mi ingerlassinnermut aningaasaliissutit 134,3 mio. kr.-niupput.

Ulloq unnuarlu neqeroorutini Namminersorlutik Oqartussanit pigineqartuni sullitassat

Inunnut innarluutilinnut ulloq unnuarlu neqeroorutit Namminersorlutik Oqartussanit pigineqartut akornanni pingasut ajornartorsiutit pissutaanerullutik inunnut tarnikkut innarluutilinnut/nappaatilinnut sammititaapput ^V, ataaseq ajornartorsiutit pissutaanerullutik timikkut innarluutilinnut sammititaavoq ^{VI}, kiisalu ulloq unnuarlu neqeroorutit sisamat inunnut timikkut tarnikkullu innarluutilinnut sammititaallutik. Inuit anertuumik timikkut, tarnikkut eqqarsartaatsikkullu qaratsakkut ajoqusernerit kingunerannik kingunerluuteqartitsisut assersuutaasinnaapput.

Inuit ulloq unnuarlu neqeroorutini sullinneqartut amerlanertigut tarnikkut aamma/imaluunniit timikkut innarluuteqarsinnaasarpot, tamakkulu innarluutinik innersuussisarnermut takussutissani inissiisarnernut pissutaasutut taaneqartartunik sakkortunerulersitsinnaapput. Tamatuma saniatigut ulloq unnuarlu neqeroorutini najugallit ilarpasui annertuumik sumiginnaanermik aamma/imaluunniit atornerluinermik eqqugaasarsimapput, tamannalu aamma suliat pisariinnerannut ataatsimullu tapersorsorneqarnissamik pisariaqartitsinermut sunniisarpoq ^{VII}.

Najugallit innarluutaannut sulisut ilinniarsimasut attuumassutilimmik ilisimasallit amigaataasorujussuupput.

Amerlanerit sanngiinnerulernernik ukiunik pissuteqartunik eqqugaasarput

Innuttaasuni ataatsimut utoqqalisoqartarnera ilutigalugu inuit innarluutillit amerlanerit aamma utoqqaanerulerput. Tamanna Kalaallit Nunaanni ulloq unnuarlu neqeroorutinnut nutaajuvoq, tamakkumi innuttaasunut annertuumik innarluutilinnut utoqqarpassuarnut siusinnerusukkat isumaginnissimangitsunut nutaajuvoq. Taamatut ineriartortoqarnera assersuutigalugu Maniitsumiittumi Elisibannguami malugineqarsinnaavoq, tassani najugallit ineriartornikkut inortut nappaatinik sanngiinnerulernernillu ukiunut tunngasinnaasunik amerlanertigut eqqorneqartalermeta. Ineriartorneq peqqinnissakkut sulisussanik ikiorsiinissanillu annerusumik pisariaqartitsiffiulerpoq. Ineriartorneq ulloq unnuarlu neqeroorutini Namminersorlutik Oqartussanit pigineqartuni kommunitillu ineqarnissamut neqeroorutaanni inissanik pisariaqartitsinerulernermik pilersitsivoq. Tamatuma saniatigut kommunit utoqqarnut sullissineranni ineriartornerup naleqqussaaffiginissaa pisariaqartinneqarpoq.

Qitiusumik innersuussisarfik

Innarluutilinnut Inatsimmi § 10 naapertorlugu Isumaginninnermut Aqutsisoqarfik qitiusumik innersuussisarfirmik ingerlatsivoq. Ulloq unnuarlu neqeroorutini Namminersorlutik Oqartussanit pigineqartuni inissiinerit tamarmik Isumaginninnermut Aqutsisoqarfiup qitiusumik innersuussisarfia aqqusaarlugu pisassasut siunertaavoq,

-
- V** Annertuumik timikkut pisinnaasanik annasaqarnertut imaluunniit eqqarsartaatsikkut nappaatilittut (soorlu ineriartornikkut inortuuneq imaluunniit skizofreni) nassuiarneqarpoq.
 - VI** Annertuumik angalanerluttutut, attaveqarniarnikkut maluginnittaatsikkullu appariarsimasutut nassuiarneqarpoq.
 - VII** Isumaginninnermut Aqutsisoqarfik: Ulloq unnuarlu paaqqinnittarfeqarnermut suliasaqarfiup misissoqqissaarneranut nalunaarusiaq, 2019

tassani ulloq unnuarlu neqeroorutitut suliassaqarfimmi nukissat pitsaanerusumik atortarnissaasa qulakkeernissaa kiisalu innuttaasut aamma ulloq unnuarlu neqeroorutitut akornanni eqqortumik tulluortoqartarnissaata qulakkeernissaa anguniarlugu.

Ulloq unnuarlu neqeroorutitut suliassaqarfik suliatigut immikkuullarissuvoq, tassa nilu innuttaasut neqeroorutillu akornanni tulluortuusoqassappat sulinissami immikkut ilisimasaqarnissaq misilittagaqarnissallu pisariaqartinneqarput. Immikkut piginnaasat inerisaaffigineqassappata innersuussisarnermik suliallit sulianik suliariuminaatsunik aalajangersimasumik amerlassusilinnik ingerlaavartumik suliaqartarnissaat pisariaqarpoq, sulisut taamaasillutik piginnaasanik pisariaqartinneqartunik ineriartortitsisinnaallutillu atatitsiinnassammata. Tamanna pillugu qitiusumik misissuinissamut ataqatigiissakkap pikkorissarnissat taperserpai, taamaasilluni misissuisarnerit siulianiit amerlanerusut qitiusumik suliassaqarfitsigoortassammata.

Qitiusumik innersuussisarfik Naalagaaffiit Peqatigiit Innarluutillit pillugit Isumaqatigiissutaata siuariartorfiusumik atortussanngortinnissaani pingaaruteqarluni inissisimavoq. Qitiusumik innersuussisarfik innuttaasunut annertuumik immikkuullarissumillu innarluutilinnut tunngatillugu ilisimasanik, takunnissinnaanermik sulinikkullu immikkut ilisimasaqalernissamik pilersitsiniarnermut aqqissuussaannikkut tunngaviuvoq.

Ilaqutariinnut atassuteqarneq

Meeqqat innarluutillit ulloq unnuarlu neqeroorummi tulluortumi najugaqarnissaminni allatut ajornartumik angajoqqaatik qimallugit ungasissumut nuuttariaqarsinnaasarpur. Tamanna atugarliulernermik kiserliulernemillu kinguneqarsinnaavoq. Taamaamat meeqqap innarluutillip ilaqtannut attaveqartarfinnullu attaveqarnerata eqqarsaatiginerani aamma immikkut tapersersuisarnissaq paaqutaqartarnissarlugu eqqarsaatigalugit pisuni aalajangersimasuni uuttortaaarnissaq tamatigut pisariaqartinneqarpoq. Meeqqamut innarluutilimmut angajoqqaat illoqarfimmut allamut meeqqap ulloq unnuarlu neqeroorummi najugaqarfigisassaanut nuukkusukkunik nuunnissamut aningaasatigut ikiorneqarnissaminnut periarfissaqarput.

Innarluutillit tapersersorneqarnissaannut Inatsimmi kommunit inissanik oqilisaaffiisartunik tunniussinissaminnut peqquneqarput, innuttaasut innarluutillit taamaasillutik namminneq angerlarsimaffimminniiginnarsinnaassammata. Ulloq unnuarlu neqeroorutitut inissanik oqilisaaffiutillit inerisaaffiginiarlugit suliniartoqarpoq. Aalajangersakkami tunngavilersuutaasoq tassaavoq kommunit inatsisinik suliaqartup isumaa naapertorlugu oqilisaasarnissamut, taamaasillunilu ulloq unnuarlu neqeroorutitini inuuneq naallugu najugaqartarnerit ikilisaaffiginiarneranni, tunuarsimaartarsimammata.

Innarluutillit pillugit Inatsit inersimasut innarluutillit ulloq unnuarlu inissani qularnaakkani inissinneqarsinnaanerannut tunngavissamik imaqarpoq. Ulloq unnuarlu neqeroorutitut qularnaagaq suliffeqarfiuvoq igalaat matullu silarliit ulloq unnuarlu parnaaqqasarnissaanut akuersaarfiuvoq. Tamanna iliuusiuvoq eqqartuussiviup pineqaatissiisutigisinnaasaa imaluunniit Pinerluttunik Isumaginnittut innuttaasup inissinneqarfigisinnaasaatut aalajangiiffigisinnaasaa.

Oqalisaasarnerit imaluunniit ulloq unnuarlu inissat qularnaakkat ulloq unnuarlu neqeroorutitut massakkut neqeroorutigisartagaannut ilaanngillat. Kommunit aamma, Isumaginninnermut Aqutsisoqarfiup massakkut ilisimasai malillugit, assersuutigalugu ilaqu-

tariinnut meeqqamik annertuumik innarluutilimmik angerlarsimaffimmiititaqartunut killeqartorujussuarmik oqilisaasarput. Tamatuma saniatigut tapersersorneqarnissamut oqilisaaffigineqarnissamullu periarfissani innarluutilinnut angajoqqaat meeqqamik innarluutilimmik angerlarsimaffimmi najugaqartitsisarnissaannut piumasaqaataasinnaavoq. Innarluutilinnut peqatigiiffiit inunnut innarluutilinnut qanigisaasunut tungatillugu tamatuma qitiulluni unammilligassaasarnera aamma taavaat.

Kommunit suliassaqarfimmut isiginninnerat

Inissiat

Inunnut innarluutilinnut inissiat tulluartut amigaataasarnerat nalinginnaavoq. Kommunimit ataatsimit taaneqarpoq kommuni inunnut innarluutilinnut ineqarnissamut neqeroorutitik amerlisimallugit, taamaasilluni inissat amerlanerulissammata. Inissialli pitsaassusaa amerlanertigut ajornartorsiutaasarpoq. Inissiarpassuit qangaanerusut oqoqarput. Illut soorlu meeqqat atuarfii meeqqerivillu suli inunniit innarluutilinniit iserfigineqarsinnaanngillat.

Kommunini tamani inissanut neqeroorutini inissianut inissanullu sivisuumik utaqqisoqartarpoq. Tamatuma meeqqat inersimasullu amerlasoorpassuit ilaqtattatik qimallugit allatut ajornartumik illoqarfimmut allamut nuuttariaqartarnerannik kinguneqartarpoq. Kommuni ataaseq oqaluttuarpoq pingaartumik inuit tarnimikkut innarluutillit inissanut neqeroorutini inissiniartarnerat ajornartorsiutaasoq. Inissanut neqeroorummi najugaqartilluni aningaasartuutitut, nerisassanut kiisalu isumaginninnikkut sammisagarnissamut periarfissat pitsaanerummata inunnut innarluutilinnut ineqarnissamut neqeroorutit amerlanerusariaqartut kommunimit paasissutissiisutigineqarpoq.

Inissanut neqeroorutini inissanik imaluunniit inissanik tulluartunik amigaateqartarnerup kingunerisarpaa inuusuttut pingaartumik timikkut innarluutillit utoqqaat illuinnut inissineqartarmata. Innuttaasup innarluutillip naleqqussaaffiginissaa anguniarlugu inuup innarluutillip najukkamini inissiap allanngorneranut nalilisoqarnissaanut periarfissaqarpoq, kisiannili peqqinnissaqarfimmi kommunimilu sulisunik amigaateqartoqarnera tassani utaqqisunut allattorsimaffimmi amerlasuut utaqqisariaqartarput.

Kommunini ineqarnissamut neqeroorutini sulisut ilinniarsimasut amigaataapput

Kommunit ineqarnissamut neqeroorutaanni sulisut ilinniarsimasut amigaataasorujussuupput. Tamanna aamma ulloq unnuarluni neqeroorutini Namminersorlutik Oqartus-sanit pigineqartuni atuuppoq. Pingaartumik sulisut tarnikkut nappaatinut ilisimasalilit amigaataapput. Tamanna najugaqartut inuulluarnissaasa qulakkeernissaanut pisiariaqarpoq. Taamaakkaluartoq sulisorpassuit suliassaqarfimmut ilisimasaqarluarput, naak tamatumunnga ilinniarsimanngikkaluarlutik.

Kommunini tamani inuit tapersersuisartut ilinniarsimasut amigaataapput. Inuit tapersersuisartut ilinniaqqinnissaminut pikkorissarneqarnissaminnulluunniit periarfissanik amigaateqarput.

Inuinnaat suliaasaqarfimmut isiginninnerat

Inuup innarluutillip inissiamik pineqartup pisariaqartitaanut naleqquttumik peqarnissaa pingaartuusooq peqatigiiffiit erseqqissarpaat. Inuk innarluutilik innarluutilittut pineqalernerup kinguneratigut inissiami nammineq najugaqarfigisassamik toqqaassaaq imaluunniit inissiat naleqqussarnissaannut peqataassaaq. Amerlanertigut inissiami quleriit ilaat inunnut innarluutilinnut atorneqartarpoq, naak taanna inunnut innarluutilinnut tulluarsagaanngikkaluartoq.

Inunnut innarluutilinnut inissianut utaqqisunut allattorsimaffimmiittut amerlapput. Tamanna inuit amerlanertigut inissianut ataatsimoorfiusunut inissinneqartarneranik kinguneqartarpoq, naak nammineerlutik inissiaminni najugaqarnissaminnut pisinnaasaqaraluarlutik. Peqatigiiffiit malillugit tamatuma kingunerisarpaa inuup inuttut ataqqinassutsini annaasarmagu, inuttullu nammineersinnaasutut misigisimanini annaasarmagu.

Inuk inissiamut ataatsimoorfiusumut nuuttussaatiillugu inuup ukiui aallaaviusarnissaat pingaartuummat tikkuarneqarpoq. Ullumikkut killiffiusooq tassaavoq inissiat ataatsimoorfiusut amigaataanerisa kingunerannik inuit inuusunnerusut assut pisinnaasakitsut utoqqaanerusunik peqateqalerlutik utoqqaat illuinut inissinneqartarnerat.

Inuit innarluutillit najugaasa iserfigiuminartarnissaat pingaaruteqarpoq. Innarluutilinnut inissiani amerlanertigut elevatorqartannginnera ullumikkut killiffiuvoq. Angerlarsimaffimmi ikiorteqarnissamut periarfissat pitsanngorsarneqassapput. Amerlanertigut killiffiusartoq tassaavoq ilaqutariit inummut innarluutilimmut angerlarsimaffimmi ikiortinngortarnerat. Tamanna sinerissami assut ajornartorsiutaavoq. Inummut innarluutilimmut ilaqtatut ikiortitullu inissisimanissaq ilaqutariinnut tamanut ajornarnerulersitsissaaq.

Innuttaasunit inissiami immikkut ittunik naleqqussaananisnik pisariaqartitsisoqarneranik innuttaasunit akulikitsumik tusagaqartarlutik Tiliumi sulisut oqaluttuarput. Tamatumani isiginiarnermik isiginiarnermillu innarluutillit naleqqussartarnissaat asser-suutaasinnaavoq. Tamanna pillugu amerlasuut itigartinneqartarput.

Nalunaarusiat attuumassutillit

Innarluuteqarneq – Kalaallit Nunaanni killiffik 2019. Inuit pisinnaatitaaffiinut Kalaallit Nunaanni Siunnersuisoqatigiit aamma Inuit pisinnaatitaaffii pillugit Institutti

Inuit innarluutillit amerlasuut eqqortumik ikiorneqarnissartik, tapersorsorneqarnissartik paaqqutarineqarnissartillu anguniarlugu allatut ajornartumik illoqarfigisartik qimallugu aallartariaqartarput, taakkunanilu amerlasuut Danmarkiliartarput. Tamanna ilaqtaminnut attaveqarfigisar takkaminnullu attaveqaannarnissaanut unammillernartuusarpoq.

Inuit pisinnaatitaaffiinut Kalaallit Nunaanni Siunnersuisoqatigiit aamma Inuit pisinnaatitaaffii pillugit Instituttip erseqqissarpaat inuit innarluutillit paaqqinnittarfinnut

inissinneqartarnerat artikeli 19-imut akerliuneranut Naalagaaffiit Peqatigiit Innarluutillit pillugit Isumaqatigiissutaanut Ataatsimiititaliaq oqarsimasoq¹⁶. Inunnut innarluutillinnut najugaqariaatsit Innarluutillit pillugit Inatsimmi aalajangersakkanut takutisiffiupput, tassalu najugaqariaatsit tamakku innuttaasup angerlarsimaffigisaatut isigineqartussaanerat.

Innarluuteqarneq, inissiat Angerlarsimaffeqanngitsuunerlu. Tilioq

Tilioq innarluuteqarneq, inissiat angerlarsimaffeqanngitsuunerlu pillugit allakkiamik saqqummersitsisimavoq, tassanilu allassimavoq: *“Inunnut tarnikkut napparsimasunut immikkoortortami A1-imi uninngasimasunut qanigisaasunit saaffiginnissutinik arlallinni Tilioq tigusaqarsimavoq. Arlallit toqqaannartumik angerlarsimaffeqanngitsutut angerlartinneqartarput. Tarnikkut napparsimasut imaluunniit tarnikkut eqqortiasut tarnikkut napparsimasunut immikkoortortamit angerlartinneqareerlutik angerlarsimaffeqanngitsunut inissianiilertarput. Tamanna innuttaasunut taakkununga aaqqiissutissaavoq ajorluinnartooq. Angerlarsimaffeqanngitsuunermik eqqugaasarnerup kinguneranik nalornisoornerup kingunerisarpaa arlallit tarnikkut suussusersineqarsimasut angerlarsimaffeqanngitsuunermi ajornartorsiutaasut pissutaallutik tarnikkut napparsimasunut immikkoortortamiit anisarlutillu immikkoortortamut uteqqittarmata.¹⁷”*

Inissianik illersugaasunik amigaateqartoqartarnera aammalu utoqqaat angerlarsimaffigisaminnut innarluutilinnut naleqqussaasoqarnissaanik amigaateqartoqartarnera aamma Tiliumit erseqqissaatigineqarpoq.

Kalaallit Nunaanni angerlarsimaffeqanngitsuuneq. Statens Byggeforskningsinstitut, Aalborg Universitet, 2013

Taamanikkut Ilaqutariinnut Inatsisillu Atuutsinneqarnerannut Naalakkersuisoqarfimmut nalunaarusiaq Statens Byggeforskningsinstitut, Aalborg Universitetimit 2013-imi suliarineqartoq¹⁸.

Sammisaq 6: Suliffinni ilaalersarneq

Sammisaq 6 pillugu Innarluutillit pillugit isumaqatigiissummi artikelit pingaaruteqarnerit

Innarluutillit pillugit Isumaqatigiissummi artikeli 27-imi inuit innarluutillit suliffeqalernissaannut Kalaallit Nunaat pisussaaffilerneqarpoq. Pisinnaasakut pisinnaasakinnerulersimagaanni suliffigisap pigiinnarnissaanut suliffigisamulluunniit uteqqissinnaanissamut periarfissaasariaqarpoq. Suliffiit inuit innarluutillit inissaqartillugit ilusilersugaassapput, inuillu innarluutillit allat assigalugit sulinermut assinganik aningaasarsiaqassapput.

Aammattaaq artikeli 19 pisinnaatitaaffiliineratut nammineerluni inuuneqalersinnaanissamut suliffeqarneq pingaaruteqarpoq.

Killiffik suliniutillu aallartereersut

Inunnut innarluutillinnut suliffeqartitsinermit erseqqissumik takussutissaqanngilaq. Paasisutissanut tunngavissat amerlanngillat. Paasisutissanili pissarsiarineqarsinnaasuni takuneqarsinnaavoq inuit innarluutillit ikinnerusut ataatsimut innuttaasuniit suliffeqartartut ¹⁹.

Suliffinni ilaalersarneq pillugu Isumaginninnermut, Suliffeqarnermut Nunamullu Namminermt Naalackersuisoqarfimmiit ilanngussat:

INATSIIT ATTUUMASSUTILLIT

Inuit innarluutillit suliffimmik pissarsiniartarnerannut ingerlatsiinnarnissaannullu tapersuinissaq pineqaleraangat inatsisitigut piumasaqaatit artikeli 17-imi piumasari- neqartut Kalaallit Nunaata naammassisimavai. Tassunga atatillugu inatsisit attuumas- sutillit taaneqarsinnaasut tassaapput:

- Inuit innarluutillit tapersorneqarnissaannut inatsit nr. 13, 12. juni 2019-imeersoq, tassani ataasiakkaat ilinniarnissamut sulilernissamullu periarfissaasa siuarsaaffiginissaat siunertaavoq.
- Piginnaangorsaqqinnissamut ikiorsiissutit pillugit inatsisartut peqqussutaata allanngornera pillugu Inatsisartut inatsisaat nr. 10, 1. juni 2017-imeersoq (Qulaajaanerit, eqaannerusumik suliffeqarneq aamma akissarsianut tapit). Inuit innarluutillit atugassarititaat immikkut ittut aqutigalugit piginnaangor- saqqinnissamut suliffeqarnissamullu periarfissaqarnerat, taakkununga sulif- fiup sivilissusaata sivikinnerulerneru ilanngullugit.

- Siusinaartumik pensionisiat pillugit Inatsisartut inatsisaata allanngortinneqarnera pillugu Inatsisartut inatsisaat nr. 6, 19. November 2020-meersoq (Qulaajaanerit, piginnaanngorsaqqiinerit, najukkani pissutsit pissutigalugit tapiissuteqartitsigallannerit aamma Siusinaartumik pensionisiaqarnermut maalaaruteqartarfimmut maalaaruteqarsinnaaneq pillugu erseqqissaaneq)

SULIFFEQARFINNUT INUNNIK INNARLUUTILINNIK SULIFFEQALERSITSISUNUT TAPERSERSUINISSAMUT AAQQUSSUSSINERIT

Suliffeqarfiit inunnik innarluutilinnik sulisoqalernissaasa periarfissaqarluarnerunissaat anguniarlugu suliffeqarfiit namminersortut naleqqussarnissaannut inunnut innarluutilinnut suliffissat tapersersuiffiginissaanut periarfissaqarnek artikeli 27-mi taaneqarpoq. Artikeli 27-mittaaq suliffeqarfinnut namminersortunut inunnik innarluutilinnik sulilersitsisartunut immikkut kajumissuseqalernissamut aaqqissuussinerit aamma periarfissaanerit taaneqarpoq. Inuussutissarsiornermut Niuernermullu Naalakkersuisoqarfiup siunertamut tassunga immikkut aningaasaateqarfinnik aningaasaliisutinilluunniit pilersitsisoqarsimangitsoq paasisutissiisutigaa.

IMMIKKOORTITSISARNERMUT KALAALLIT NUNAAT INATSISEQANNGILAQ

Naak suliffimmik pigisaqaannarnissamut / suliffittaarnissamut tunngatillugu inatsisinik inunnik innarluutilinnik ikiuffiusunik nassaassaqaanngikkaluartoq innarluuteqarnek tunngavigalugu inatsisinik immikkoortitsisarnermik immikkut inerteqqutaasunik nassaassaqaanngilaq.

Kommunit suliassaqaarfimmut isiginninnerat

Inunnut innarluutilinnut Kalaallit Nunaanni suliffissanik nassaarniar tarnerup ajornartuuneranik kommunini sulisut erseqqissaapput. Kommunit suliffinnik suleqateqarluarnerat, kisiannilu innarluutilinnut suliassaqaarfimmi ilisimasalik amigaateqartoqarnera kommuninit nassuiarneqarpoq. Sulisitsisut amerlanerit innarluutilinnut suliassaqaarfiup iluani attuumassutilinnik ilisimasallit pisariaqartinneqarput, taamaaliornikkut suliffinni inunnut innarluutilinnut periarfissat amerlanerit pilersinneqassammata. Taamaattumik ilisimasat siammartariaqarput, taamaaliornikkut suliffiit amerlanerit inunnik innarluutilinnik amerlanerik sulisoqalersinnaassammata.

Peqatigiiffiit, Isumaginninnermut Aqutsisoqarfik aamma Tilioq innarluutillip sulisinaassusianut attuumassutilinnik ilisimasaqarput, taamaammallu taakkunani paasisutissarsinnaanerit periarfissaalluarput. Kommunini sulisut inuit innarluutillit sunik suliqaarsinnaanerannut quppersagaq Tiliup saqqummersissimasaa immikkut taavaat. Quppersagaq sulisitsisut qanoq iliorlutik innarluutilinnut suliassaqaarfik pillugu ilisimasalik siammarterisinnaanerannut assersuutissaqqippoq ²⁰.

Kommunini sulianik suliarinnittartut tarnikkut innarluutillit amerlasuut sulilernissaminut kajumissuseqartartut oqaluttuaraat. Kisiannili suliffiup tungaaniit inuit innarluutillit qanoq iliorluni inissaqartinneqarsinnaanersut, naleqqussaaniissallu suut pisariaqartinneqarnerisut pillugit ilisimasat amigaatigineqarmata periarfissat killeqarput. Inuit innarluutillit atugassarititat eqaatsut aqputigalugit sulilersinnaanerannut periar-

fissaqarmat ajunngitsutut isigineqarpoq, kisiannili suliffiit eqaatsut allallu amerlassusaat kommunini sulianik suliarinnittartut naapertorlugit ikippallaarput.

Kommuni ataaseq oqaluttuarpoq inuit innarluutillit amerlasuut meeqqat atuarfiata saniatigut ilinniarnissamut periarfissanik amigaateqartut. Taamaattumik paarlattuanik amerlasuut suliffimmi sungiusalartarput. Tamannalu eqqortumik ingerlanneqanngippat inummut tarnikkut innarluutilimmut artornarsinnaavoq.

Kommunip ataatsip erseqqissarpaa suliffeqarnermut akissarsianik tunniussinissamut malittarisassat namminneq isumaat malillugu aatsaat sulineq iluanaarnissamik siunertaqarluni ingerlanneqarsimappat atuussinnaasoq. Tamanna kommunit isumaat malillugu inunnut innarluutilinnut illersukkami suliffilinnut sulinermit akissarsiaqartitsinissamut killeqartitsivoq.

Kommunini suliffissaqarnissamut suliniutit pitsaanerusumik ataqatigiissaartarnissaat kissaatigineqarpoq. Assersuutigalugu sulianik suliarinnittartut tamatumunnga piffissaqarneq ajormata kommunini siunnersortimik inunnut innarluutilinnut sulinermik ataqatigiissaarisussamik ikiorteqartariaqarpoq.

Inuinnaat suliassaqarfimmut isiginninnerat

Inuit innarluutillit suliffinnut akuutinneqarnissaat pingaaruteqartoq peqatigiiffiit erseqqissarpaat. Tamatumani peqatigiiffiit isumaat malillugu inuit innarluutillit, inuup sulisinnaaneranut periarfissat qiviaqqaarnagit siusinaartumik pensionisianik tunineqartarnerat akulikippallaamik pisartoq isumaqarfigaat.

Inuit innarluutillit pineqartumut tulluanngitsumik amerlanertigut suliffittaartarput. Suliffinni atorfiit amerlanerit inunnut innarluutilinnut tulluartut amerlanerusariaqarput. Peqatigitillugu sulisut tamarmik inunnut innarluutilinnut atugassarititanut ilisimasaqartariaqarput, tassami pingaartumik suliffimmi aallartittoqarnerani inunnut innarluutilinnut sulisut ungasinniartarnerat akulikippallaarpoq. Innarluutilinnut suliassaqarfimmut ilisimasaqartoqarnerulersimanagerup kingornagut inunnut innarluutilinnut suliffeqalernissaq ajornannginnerulersimasoq maluginiarneqarsimavoq. Tamanna ineriartorneruvoq ingerlaannartariaqartoq.

Inuk innarluutilik suliffimmik misiliigaangat sulianik suliarinninnissat amerlasarput. Suliffik nalunaarusiamik Majoriamut tunniussassamik suliartaqarpoq, Majoriaq nalunaarusiamik suliartaqarpoq, tamatuma kingorna suliffimmik misiliinermut kommuni nalilersueqqittarpoq. Tamanna suliavaq peqatigiiffiit isumaat malillugu pisariinnerusariaqartoq.

Nalunaarusiat attuumassutillit

Kikkut tamarmik ilanngussisinnaapput – Tiliup aamma Qeqqata Kommuniata suliniuteqarnermut suleqatigiinnerat

Inunnut innarluutilinnut sulilernissamut periarfissat suunersut pillugit atortussanik Tilioq Qeqqata Kommunianik suleqateqarluni saqqummersitsisimavoq. Atortut innarluutit assigiinngitsut taakkualu suliffimmi pisariaqartumik isiginiartarnissaat pillugit paasissutissanik aamma imaqarput²¹. Atortuni ilitsersuutit suliffeqarfinnullu uppernarsaanermut nalunaarutit ilanngunneqarput, tamakkulu innarluutillit amerlanerusut suliffeqalertinnissaannut sulinerlut tapersersuisinnaapput²².

Tilioq – Innarluuteqarneq sulinerlu

Tilioq allakkiami ajornartorsiummik saqqummiussaqqarpoq, tamannalu aamma kommuni sulisut ulluni 2.-4. februar 2022 isumasioqatigiissitsisoqarnerani saqqummiussimavaat: *”Majoriap kommuninilu isumaginninnermut ingerlatsiviit suleqatigiinnerat sulisut ilaanniit ingerlatiinnassallugu ajornartutut misiginartarpoq. Nalilersuineq Majoriami sullissiviit suliffinnut suliniuteqarnera pillugu Nalilersuinermi (2019) unammisassanik taamaattunik tikkuaasoqarpoq”*²³. Tamanna kommunit isumaginninnikkut suliniutaasa akornanni naammattumik eqqarsaataasimannginneranik isumaqalersitsivoq.

Qeqqata Kommunia aamma Tilioq: Suliffiit

Saqqummersitassaq inunnut innarluutilinnut suliffiusinnaasunut assigiinngitsunut ilitsersuutinik imaqarpoq. Paasissutissat suliffeqarfinnut, kommunit sulisuinut inunnulu innarluutilinnut sammitinneqarput²⁴.

Sammisaq 7: Peqqissuunissamut, piginnaangorsarnernut piginnaanngorsaqqinnernullu isersinnaaneq

Sammisaq 7 pillugu Innarluutillit pillugit isumaqatigiissummi artikelit pingaaruteqarnerit

Innarluutillit pillugit Isumaqatigiissummi artikeli 25-imi peqqinnissaqarfimmi ikiorsiissutinik inuit innarluutillit tiguisariaannaanissaannut qulakkeerininnissamik Kalaallit Nunaat pisussaaffilerneqarpoq. Inuit innarluutillit sapinngisamik angerlarsimaffigisaasa qanittuani peqqinnissaqarfiup ikiorsiisutaanik pisinnaassapput. Inuup innarluuteqarnera pissutigalugu katsorsaanissaq paaqqutarinninnissarlunniit itigartitsissutigineqassanngillat.

Innarluutillit pillugit Isumaqatigiissummi artikeli 26-imi inuit innarluutillit piginnaanngorsarnissaanut piginnaanngorsaqqiinissamullu isumaginninnissamik Kalaallit Nunaat pisussaaffilerneqarpoq. Tamannalu isumaqarpoq inuit innarluutillit sapinngisamik pisinnaasaqarnerulernissaannut tapersersuisoqartariaqartoq, ikiuutinik peqartariaqartoq sungiusaqqinnissamullu periarfissaqartariaqartoq.

Immikkoortoq una inuit innarluutillit peqqinnissaqarfimmi sullinneqarsinnaanerannut tunngavoq, matumani tarnikkut qulaajaaffigineqarneq. Immikkoortup aamma piginnaanngorsarsinnaanerit piginnaanngorsaqqissinnaanerillu sammivai. Piginnaanngorsarneq piginnaanngorsaqqinnerlu inuk innarluutilik nammineq inuuneqarsinnaanissaa anguniarlugu ikiornissaanik siunertaqarput. Kommunit Pissassarfimmi piginnaanngorsarnissamut piginnaanngorsaqqinnissamullu innersuussinissaannut periarfissaqarput. Suliaq kommuninut aningaasartuutaassanngilaq.

Piginnaanngorsaqqinneq isumaqarpoq pisinnaasanik annaasimasamik imaluunniit pisinnaasanik annaasaqarnissaq pitsaaliorniarlugu sungiusaqqinnerit. Tassunga nappaateqarnerup ajutoorsimanerulluunniit kingunerisaanik sungiusaqqinnerit assersuutaasinnaapput. Piginnaanngorsaqqinnerit tassaapput piffissami killilimmi suliniutit. Piginnaanngorsaqqinnerit siunertaat suussusaallu apeqqutaallutik Peqqinnissaqarfimmit kommunillu susassaqarfiannit isumagineqartarput.

Piginnaanngorsarneq pisinnaasanik nutaanik kiisalu innarluuteqarluni inooriaatsimik ineriartortitsineruvoq. Taakkua piffissami sivisunerusumi suliniutaallutik, inuup pisaqartitai allanngorneri aallaavigalugit allanngorartoq. Piginnaanngorsarneq kommunip akisussaaffigivaa.

Killiffik suliniutillu aallartereersut

Peqqinnissamut Naalackersuisoqarfimmiit ilanngussat

INNUTTAASUT ALLAT ASSIGALUGIT INUIT INNARLUUTILLIT ASSINGANIK NEQEROORFIGINEQARTARNERAT QULARNAARNEQARPA?

Inatsisit naapertorlugit inuit innarluutillit innuttaasut allat assigalugit katsorsartinnissaminnut qularnaagaapput. Katsorsaasarfiit isumaqarput tamanna sulinermi aamma pisartoq. Illoqarfinni nunaqarfinnilu mikinerusuni katsorsaariaatsinik neqeroorfiungitsuni innuttaasut katsorsartinnissamut illoqarfinnut allanut Danmarkimulluunniit innersuuneqartarput. Tamanna inuit innarluuteqarnerat innarluuteqannginneralluunniit apeqqutaatinnagu pisarpoq.

INUIT INNARLUUTILLIT IMMIKKUT NEQEROORUTINUT PISARIAQARTITAMINNU QULARNAARNEQARTARPAT?

Pisut ilaanni, pingaartumik illoqarfinni anginerusuni, inuit innarluutillit immikkut pisariaqartitalinnut katsorsaanssamut neqeroorutit naleqqussarneqartarput. Taamaakkaluartoq suliasaqarfinni arlalinni immikkut katsorsartinnissamut neqeroorutinut inuit innarluutillit ajornaatsumik isersinnaanermik maqaasisaqarput. Katsorsartineq ilaatigooriarluni suliniutinik ingerlaavartunik pisariaqartitsiffiusarmat imaluunniit katsorsartinnissaq Kalaallit Nunaanni neqeroorutaaneq ajormat innuttaasut allatut ajornartumik assersuutigalugu Danmarkimut nuuttariaqartarput katsorsartinnissaq attuumassutilik pissarsiariniarlugu.

Napparsimasut ilaat katsorsartinnissamik eqqortumik pissarsiniarnerminni immikkut unammisassanik misigisaqartarput. Taakkuuppullu napparsimasut ikiorneqarnissamik ujartuinermi innarluutiminnik akornuteqalersartut. Imaassinnaavoq innarluuteqarnermikkut attaveqarnissaminnut ajornartorsiortut imaluunniit eqqarsartaatsikkut unammisassaqartut. Innuttaasut tarnikkut unammilligassallit ikiorneqarnissamik pisariaqartitaminnik ujartuinerminni amigartumik nukissaqarnermik aamma misigisaqarsinnaapput. Taamaammat innarluutilinnut peqatigiiffiit peqqinnissaqarfik ujartuinerusooq aqutigalugu pitsanngorsaasoqarnissaanik kissaateqarlutik oqarsimapput. Peqatigiiffinniit erseqqissarneqarpoq amigartumik nukissaqarnikkut (timikkut, tarnikkut aningaasaqarnikkulluunniit) ikiorneqarnissamik eqqortumik ujartuiniarnerminni namminneerlutik saaffiginnittarnertik ajornartorsiutaasoq.

SULISUT INUIT INNARLUUTILLIT IMMIKKUT PISARIAQARTITAANNUT SULLISSISSALLUTIK EQQORTUMIK ILINNIAGAQARPAT?

Peqqinnissaqarfimmi sulisut napparsimasunik sullitassanik assigiinngitsunik sullississaminnut ilinniartitaapput, sulianillu ilisimasallit ilaat inuit innarluutillit immikkut pisariaqartitaannut ilisimasaqarnissamik ilinniartitaapput. Napparsimasut innarluutillit napparsimasut allat assigalugit qulaajaaffigineqarlutillu katsorsarneqartarput. Taamaakkaluartoq tarnip pissusaanut ilisimasalinnik sulisunik amigaateqartoqartoq kommunini sulianik suliarinnittartut oqaluttuarput.

INUIT INNARLUUTILLIT NAMMINNEQ NAJUGARISAP EQQAANI IKIORNEQARNISSAMIK NEQEROORFIGINEQARTARPAT?

Katsorsartinnissamut neqeroorutit ilaat nunarput tamakkerlugu neqeroorutaaneq ajormata inuit innarluutillit katsorsartinniarlutik allamut aallartariaqartarput. Tamanna inunnut innarluutilinnut kisimi atuutinnilaq, kisiannili napparsimasunut tamanut atuuppoq. Nunatta isorartunerujussua innuttaasullu siammaqqanerujussuat pissutaallutik innuttaasut tamaasa eqqarsaatigalugit katsorsartinnissamut neqeroorutit tamakkerlugit neqeroorutigissallugit ajornakusoorpoq. Aningaasaqarnikkut inuttullu atugarisat pissutaallutik sapinngisamik sumiiffinni amerlasuuni tassanngaannartumik katsorsartinnissamut neqeroorutit salliutinneqarput, taamaaliorlunilu katsorsartinnissamut neqeroorutit annertunerusut immikkut ittut illoqarfinnut anginerusunut innuttaasut ornissinnaasaannut katersuutsillugit.

KATSORSARTINNERNI PAAQQUTAQARNERIT ASSIGIIT TUNNIUNNEQARTARPAT AKUERSINERNILLU ATTUUMASSUTILINNIK IL.IL. PINIARTOQARTARPA?

Inuit innarluutillit innuttaasut sinneri assigalugit paaqqutarineqarnissamut paasisutissinneqartarnissamullu tamanut pitsaassusilinnik neqeroorfigineqartarput. Paasisutissanut atortussat inuit innarluutillit pisariaqartitaannut arlaatigut aamma naleqqussarneqartarput.

INUIT INNARLUUTILLIT PISARIAQARTITAATTUT PIGINNAANGORSAQQINNISSAMUT NEQEROORUTIT ATTUUMASSUTILLIT NASSAASSAAPPAT?

Sineriammi napparsimavinni tamani timigissaasartunik sulisoqarpoq, tamannalu isumaqarpoq napparsimasut tamarmik illoqarfigisaminni timikkut imaluunniit nakorsaait qarasaasiakkut tunniunneqartut aqqutigalugit qulaaffigineqarsinnaassasut, katsorsarneqarsinnaassasut piginnaangorsaqqinneqarsinnaassasullu. Massakkorpiaq napparsimasut ataasiakkaat sumiiffiit ilaaneersut tarnikkut qulaajaaffigineqarsinnaangillat, katsorsartissinnaangillat piginnaangorsaqqinneqarsinnaanatillu, taamaammallu napparsimasut tamakkuninnga pisariaqartitsisut angerlartinneqartussatut naliiffigineqarnissartik tikillugu Dronning Ingridip Napparsimavissuani uninngaannartariaqarput. Peqqinnissaqarfiup piginnaangorsaqqinnissamut suliniutaat napparsimasup siuariartorunnaarnissaa tikillugu ingerlaannassapput. Peqqinnissaqarfik kommunut pitsaasumik tunniussinissap qulakkeernissaanut tunngatillugu pingaaruteqarluni inissisimavoq, taamaaliornikkut aammalu peqqinnissaqarfiup innuttaasup pisinnaasaanut nassuiaanera tunngavigalugu sungiusarnernik aallartitsisinnaassammata.

INUNNUT TUSAANIARNIKKUT ISIGINIARNIKKULLUUNNIIT INNARLUUTILINNUT PEQQINNISSAQARFIMMUT ATTAVEQARTARNERIT

Nuummi napparsimasut tusilartut www.doktor.gl atorlugu Peqqinnissaqarfimmu attaveqarsinnaapput. Taamaakkaluartoq www.doktor.gl tassanngaannartumik saaffiginnittarfiunngilaq. Kalaallit Nunaata sinneranut tunngatillugu tusilartut najukkami Peqqinnissaqarfimmu saaffiginnittut oqarasuaatikkut piffissamik inniminniisarfimmi piffissamik inniminniinarlutik nammineq innarluuteqarneq pillugu Peqqinnissaqarfimmu paasisutissiisartussaapput.

Peqqinnissaqarfik inunnut tusilartunut paasisutissiisussaattillugu peqqinnissaqarfik ussersortartunik nutserisunik atuisarpoq, taakkulu Nuummi inissisimapput. Peqqin-

nissaqarfik nalunaarasuartaatikku nakorsaasiisarnermut aaqqiissutissat atornerisigut ussersorluni nutserisarneq pillugu neqeroorutit pitsanngortinniarlugit sulissuteqarpoq. Amerlanertigut tusilartoq nammineerluni ingiallorteqartarpoq, taassumalu katsorsaasup napparsimasullu akornanni paasissutissat ingerlateqqittarpei.

Tappiitsut Peqqinnissaqarfimmut attaveqarusuttut innuttaasunut atugassarititat allat assigalugit Peqqinnissaqarfimmut sianernikkut attaveqarsinnaapput.

Peqqinnissaqarfiup nittartagaani "atuffassissummik" nassaassaqaangilaq, taamaammallu inuit isigiarsuttut nittartakkanik nammineerlutik tassunga programimik peqarsimagunik atuffanneqarsinnaapput. Allanneqartut angisuunngortinneqarsinnaangilat, aatsaallu nammineerluni nittartakkamut qanillisaanikkut angisuunngortitsisoqarsinnaavoq.

Taamaakkaluartoq www.doktor.gl, oqarasuaat kiisalu mail aqqutigalugit peqqinnissaqarfimmut attaveqarnissaq periarfissaavoq. Taamaammat peqqinnissaqarfiup attaviginissaani isaaffissat amerlapput.

PEQQINNISSAQARFIUP ILLUANUT TIMITALIILLUNI ISERSINNAANEQ

Issiavinnik kaassuartaakkanik atuisunut iseriartortut majorallaffianik perusuersartarfinnillu peqarpa?

- Dronning Ingridip Napparsimavissuani sinerissamilu napparsimavinni tamani iseriartortut majorallaffissaannik peqartoqarpoq, taamaakkaluartorli majorallaffiit ilaat innersuunneqartunit sivingavallaartarput.
- Peqqissaasoqarfiit kigutigissaasarfiillu amerlanerpaartaat iseriartortunut majorallaffissaqarput imaluunnit angallattakkanik majorallaffissaqarput.
- Kigutigissaasarfiit ataasiakkaat issiavinnik kaassuartaakkanik atuisunut inissaqartitsineq ajorput.
- Sinerissami napparsimavinni peqqissaaveqarfinnilu innarluutilinnut perusuersartarfeqarpoq, kisianni kigutigissaasarfiit nunaqarfinnilu peqqissaaveqarfiit ilaat peqanngillat.

Pitsorluttunut elevatoreqarpa?

- Sinerissami napparsimavinni pitsorluttut elevatorimik atuinissaminnut periarfissaqarput, tamanna katsorsartinnissamut siniffeqarfinnillu attuumassutilinnut isersinnaanermut pisariaqartinneqarsimappat. Allaffissornikkut ataasiakkaanik suliassaqarfeqarpoq elevatorinik amigateqarfiusunik.
- Kigutigissaasarfiit ataasiakkaat elevatorinik amigateqarput.

Allagarsiussani tappiitsunut allannernik nassaassaqarpa?

- Kalaallit Nunaanni Peqqinnissaqarfik tamakkerlugu tappiitsunut allanneqartut amigaataapput.



Isumaginninnermut Aqutsisoqarfimmiit ilanngussat

PISSASSARFIK

Innarluutillit tapersorneqarnissaannut Inatsimmi § 11 aamma Inuit innarluutillit tapersorneqarnissaannut Inatsisartut Inatsisaat malillugit Naalakkersuisut nuna tamakkerlugu innarluutilinnut sullissivimmik (Pissassarfik) ingerlatsisussaapput. Isumaginninnermut Aqutsisoqarfiup pingaarnertigut ingerlatsinnermut akisussaaffik isumagisaraa. 2021-mut ingerlatsinnermut aningaasaliissutit 11.4 mio. kr.-nit missaanniipput. Pissassarfik tamakkiisumik sulisussanut 15-inut naatsorsuussaavoq.

Inatsisartut inatsisaat naapertorlugu Pissassarfik makkuningga anguniagaqartussaavoq:

- 1) Malittarisassat pisinnaatitaaffiillu pillugit innuttaasunut innarluutilinnut taakkualu qanigisaannut siunnersuisarnissaq
- 2) Tapersersuinissamut periarfissat sulianillu suliarinnittarnerit pillugit kommuninut ilitsersuisarnissaq
- 3) Piginnaangorsarnernik piginnaangorsaqqinnernillu neqeroortarnissaq ^{VIII}
- 4) Inunnut innarluutilinnut taakkualu qanigisaannut ilisimasanut sullissiviunissaq

VIII Pissassarfik pingaarnertigut piginnaangorsarnernik ukkataqarpoq. Aalajangersimasumik sungiusaqqinneq peqqinnissaqarfiup kommunillu akisussaaffigaat, attassiinnarniarluni sungiusarnerit kommunit akisussaaffigaat.

- 5) Kommuninut, innarluutilinnut taakkualu qanigisaannut pikkorissartitsinernik neqeroortarnissaq
- 6) Suliani immikkuullarissuni innarluutilinnut qulaajaasarnissaq kiisalu
- 7) Inissiani neqeroorutaasut atorunnaarnerat pillugu suliat ilaanni oqaaseqaateqartarnissaq.

Innuttaasunit, qanigisaasunit inunniillu ilisimasalinnit saaffiginninnerit

Pissassarfik innuttaasunit, qanigisaasunit imaluunniit innarluutilinnut suliassaqarfimmi sulisunit immikkuut ilisimasalinnit saaffiginnissutinik ukiumut 50-75-inik tigusaqartarpoq. Innuttaasut saaffiginnissutaanni amerlanertigut Pissassarfimmi piginnaangorsarnissaq imaluunniit piginnaangorsaqqinnissaq pineqartarput aammalu aporfissat ataasiakkaat misigisartagaat pineqarsinnaasarlutik. Kommunini sulianik suliarnittartumik attaveqartarnermi unammilligassat assersuutaasinnaapput. Qanigisaasunit saaffiginninnerit tarnikkut isumaginninneq pillugu ikiuutit apeqquteqaatillu kiisalu ikiuinnermi tapersersuinnermilu pikkorissartitsinerit amerlanertigut pineqartarput, inunniillu ilisimasalinnit saaffiginnissutit suussusersinerit immikkuullarissut, soorlu autisme, ADHD aamma skizofreni il.il., iluanniittut pillugit apeqquteqaatinut tunnganearlutik. ikiorsiisarnermut tapersersuisarnermullu pikkorissartitsinerit pineqartarput. Tabeli 2-mi innuttaasut qassit Pissassarfimmi ukiuni 2019, 2020 aamma 2021-mi ingerlassisimanersut takutinneqarpoq.

Tabeli 2: Innuttaasunut qanigisaasunut, ingiallortinut imaluunniit inunnut tapersersuisunut sungiartitsinerit ilinniartitsinerillu 2019-2021^{IX}

INNUTTAASUT 2019-IMI INGERLATSISIMASUT	Katillugit	2019 ataatsimut
Innuttaasut	43	73
Inuit tapersersuisartut imaluunniit ingiallortit/qanigisaasut	30	
INNUTTAASUT 2020-MI INGERLATSISIMASUT	Katillugit	2020 samlet
Innuttaasut	41	85
Inuit tapersersuisartut imaluunniit ingiallortit/qanigisaasut	44	
INNUTTAASUT INGERLATSISUT - 30. juni 2021 tikillugu	Katillugit	30. juni 2021 aallarnerfigalugu ataatsimut
Innuttaasut	28	44
Inuit tapersersuisartut imaluunniit ingiallortit/qanigisaasut	16	

^{IX} COVID-19 pissutaalluni Pissassarfiup piffissat ilaanni innuttaasunik tigusaqarsinnaasimangimmat suliassanut kisitsisit sunnerneqarsimapput.

Pissassarfiup angalasartoqatigiivi innuttaasut pisariaqartitaannik ujartuisarput sulisunullu ilitersuisarlutik

Pissassarfiup ataani angalasartoqatigiit 2021-mi aallartinneqarput. Angalasartoqatigiit ilaatigut innuttaasunut Pissassarfimmi ingerlatsisimasunut malinnaasarnissamik siunertaqarput, kiisalu innuttaasunik piginnaangorsarnissamik imaluunniit piginnaangorsaqqinnissamik pisariaqartitsisunik ujartuisarlutik. Tamatuma saniatigut kommunini sulisut imaajartarnissaannut qaffassartarnissaannullu angalasartoqatigiit neqeroortarput, ilaatigut innarluutilinnut suliatigut ilitersuinerit kiisalu pikkorissarnerit assigisaallu. Tamatuma saniatigut angalasartoqatigiit suliaanni Pissassarfimmi neqeroorutit atornissaannut kommunillu ilisimasaannut siuarsaasarnissaq siunertaapput. Pissassarfimmi pikkorissartitsinerni inuit tapersersuisartut qaffassartarnissaat immikkut ukkatarineqarsimavoq.

Pissassarfik qulaajaanernut ikiorneqarnissaq pillugu qinnuiginninnerik ikittuinnarnik tigusaqartarpoq

Ulloq manna tikillugu suliani immikkut suliarisarialinni suliatigut qulaajaasarnissanut peqataanissanut saaffiginnissutit ikittuinnaat Pissassarfimmit tiguneqarsimapput. Pissassarfik nammineerluni suussusersinernik suliaqarsinnaangilaq, sullisivilli suussusersinerit ilaat aallaavigalugit sammisassanik takunninnernillu ulluinnarni iluamik takuneqarsinnaangitsunik unammisassat qulaajaaffiginissaannut/suussusersisarnissaannut iluaqutaasinnaasunik aallartitsisinnaavoq kiisalu tapersersuinissamut inissaannullu neqeroornissamut tulluurtunut peqataasinnaalluni. Pissassarfik taamaasilluni tapersersuinissanik inummut innarluutilinnut inuunerup pitsaassusaata qaffassarnissanut iluaqutaasinnaasunik siunnersuuteqarsinnaavoq. Taamatut tapersersuisarnissaq kommunit akisussaaffigaat.

Qaffassaasarneq, siunnersuisarneq qulaajaasernerlu pillugit kommunit Pissassarfiullu suleqatigiinneranni piukkunnartunik atuisoqanngitsoq pingaarnertigut isumaqarnarpoq.

Kommunit suliassaqarfimmut isiginninnerat

Peqqissuunissaq, piginnaangorsarneq piginnaangorsaqqittarnerlu

Inuit innarluutillit naammattumik naleqquttumillu piginnaangorsartarnerisa piginnaangorsaqqittarnerisalu qulakkeernissaanut peqqinnissaqarfiup kommunillu pitsaasumik suleqatigiinnissaat pingaaruteqartuusoq kommuninit nassuiarneqarpoq. Taamaakkaluartoq suleqatigiinnerup annertussusaa pitsaassusaalu nunatsinni sumiiffiit ilaanni allanngorartuuvoq.

Sumiiffiit ilarpassuini immikkut ilisimasanik attuumassutilinnik peqqinnissaqarfimmi sulisut amigaateqarput, sulisullu taarseraattorujussuupput. Tamatumalu kingunerisarpaa qulaajaanerit sivisunerusumik suliarineqartarmata, tamannalu sivikinnerusinnaagaluarpoq peqqinnissaqarfimmi sulisut aalajangersimasut aalajaatsullu pigineqarsinnaasuuppata. Nakorsat, tarnit nappaataannut nakorsat, terapeutit psykologillu amigaataanerat innuttaasunik qulaajaanerit naammaneq ajornerannik kinguneqar-

tarpoq. Tamanna tapersersuisoqarnissaanut pisariaqartitsinerup nalilersornissaanut ajornarnerulersitsisarpoq.

Tarnikkut nappaatinik suliassaqarfimmi sulisut amigaataanerusarput. Kommuni ataa-seq oqaluttuarpoq najukkami sulisumik tarnikkut nappaammut suliassaqarfimmut atasumik sulisoqanngitsoq. Tamanna assersuutigalugu innuttaasup inummik tapersersuisussamik/ingiallortissamik pisariaqartitsinerani naliliinermi kukkusoqarsinnaanerani kinguneqarsinnaavoq. Sulisut amigaataasarnerisa aamma kingunerisarpaat inunnut tarnikkut nappaatilinnut naleqquttumik katsorsaasarnissaq ikiorsiinissarlup pillugit tapersersuinissamut ikioqatigiinnissamullu kommunit amigaateqalertarnerat. Tamakku-ninnga sullissinermi sulineq "ikuallattumik qamiteriinnarnertut" taasariaqartoq sulisup ataatsip nassuiarpaa.

Kommunit arlallit peqqinnissaqarfiup kommunillu akornanni ersernerluttumik akisussa-nerit agguataarneqartartut nalunaarutigaa, taakkumi misigisarpaat inuit tarnik-kut nappaatillit qulaajaaffiginissaannut katsorsartinnissaannullu naammattumik peq-qinnissaqarfik akisussaassiffimmik tigusineq ajortoq. Tamatuma saniatigut katsor-sartikkiartorluni angalanermut atatillugu inuup tapersersuisartup angalaqataasup angalanissaanut peqqinnissaqarfik kommuniluunniit akiliisussaansoq isumaqati-giinnngissutaasarnernut arlalinnik assersuutissaqarpoq.

Qanittukut Ilaqutariinnut Sullissiviit misissuiffigineranni takuneqarsinnaavoq tamak-ku ilaat meeqqanik inersimasunillu tarnikkut annertuumik unammisassalinnik tigusa-qartartut. Ilaqutariinnut Sullissiviit taakkuninnga tigusinissaminnut piareersimaneq ajorput, ilimanarporlu inunnut tarnikkut unammisassalinnut ikiorsiinissamut periarfis-sanik amigaateqartoqartoq.

Innuttaasut piginnaanngorsaqqinnissaani sungiusaqqinnissamut imaluunniit sungiu-sarnerup ingerlaannarnissaanut innersuussutit malitseqartinnissaanni utoqqaat illuini aamma ulloq unnuarlu neqeroorutini sulisut amigaataasarput. Pissassarfimmik sule-qateqarneq ajunngilluinnartutut kommunit isigaat. Kommunit innuttaasut piginnaan-ngorsaqqinnissaat, siunnersorneqartarnissaat ilitersorneqartarnissaallu anguniarlu-git Pissassarfimmut aallartitsisarnerat, kiisalu assersuutigalugu suliap nalilersuiffigi-nissaanut Pissassarfimiit kommunip nammineerluni ikiorneqarneqarnissamik aaller-sinnaanera kommuninut assut iluaqutaavoq. Taamaattorli isumaqarnarpoq kommunit Pissassarfiullu akornanni annerusumik suleqatigiinnissamut periarfissaqartoq.

Peqqinnissaqarfimmi pissarsisinnaaneq ilaatigut ussersorluni nutserisartunik amigaa-teqartoqarnera pissutaalluni unamminartoqarpoq. Pissassarfik suliffeqarfimmik "Småtegn"-imik isumaqatigiissuteqarpoq, taannalu ussersorluni nutserisarnermik ne-qeroortarpoq. Kommunit assersuutigalugu innuttaasunik qalaajaanerni oqaluussiner-nilu taassuminnga atuinissaminnut periarfissaqarput.

Kommunit suleqatigisanik, soorlu Allorfik ilaqutariinnullu sullissiviit, assigiinngitsunik atornerluisuunermi ajornartorsiutinut tunngatillugu suleqateqarnerunissamik kissaa-teqarput.

Akuttunngitsumik sivisuumik sulianik suliarinnittarnerit meeqqanullu tamakkiisumik tapersersuisarnerit amigaataanerit

Suliat amerlasoorpassuit suliarinissaannut sulianik suliarinnittartut ikippallaarnerannut kommunit arlallit oqaluttuarput. Tamanna innuttaasut suliamik imminut tunngasumik suliarinninnissamut sivisuumik utaqqisariaqartarnerannik kinguneqartarpoq.

Meeqqat sumiginnaanermi atornerlunneqarnermilluunnit misigisaqarsimasut Innarluutillit tapersersorneqarnissaannut Inatsit naapertorlugu tapersersorneqarnissamik tunineqarsinnaanersut kommunini arlalinni nalornissutigineqarpoq. Akuttunngitsumi inuit ilisimasallit nalilertarpaat meeraq sumiginnagaasimasoq Innarluutillit tapersersorneqarnissaannut Inatsit naapertorlugu tapersersuinernik ikiuutinillu iluaquserneqarsinnaassanersoq, kisiannili tamanna periarfissaanersoq amerlasuunut paasiuminaappoq. Meeqqanut sumiginnagaasimasunut nakorsat allagarsiussaannik imaluunniit suussusersinernik piniartarnek kommuninut ajornartuuvoq. Tamanna unamminartuuvoq, tassami meeraq taamaasilluni ikiuutinik meeqqap pisariaqartitaanik piniarnissamut sivisuumik utaqqisariaqartarmat. Kommunit inunnut innarluutilinnut tapersersuisarnek pillugu inatsit naapertorlugu utoqqaat periarfissaqarnerisut aamma nalornissutigisarpaat.

Siusinnerusukkut Inunnut annertuumik innarluutilinnut ikiorsiisarnek pillugu Inatsisartut Peqqussutaat nr. 7, 3. november 1994-imeersoq naapertorlugu suleriaatsimik tunngaveqarluni paatsoortoqarsimanera pisimasinnaavoq. Taanna naapertorlugu inuup inatsimmut ilaatinneqarsimanersoq aalajangiisoqartussaagalarpoq. Peqqussut taanna naapertorlugu inuit innarluutillit taakkununga suussusersinerit aallaavigalugit innarluutillit nalunaarsorneqartarsimapput. Innarluutillit tapersersorneqarnissaannut Inatsimmi nutaami innarluutilinnut taaguut ullutsinnut naleqqunnerusoq aallaaviusalerpoq, tamannali aamma eqaanneruvoq, tassanilu kikkut tapersersorneqarnissamut pinsinnaatitaaffimmuut ilaassanersut aalajangiiffigissallugu ajornarsinnaasarmat.

Meeqqanut tapersersuisarnek pillugu Inatsisartut inatsisaanni nr. 20, 26. juni 2017-imeersumi § 4, imm. 1 naapertorlugu inatsit meeqqanut Innarluutillit tapersersorneqarnissaannut Inatsit malillugu tapersersuiffigineqartunut atorineqartarpoq. Innarluutillit tapersersorneqarnissaannut Inatsimmi § 7-imi aamma meeqqat tapersersornissaannut inatsit aamma innarluutillit tapersersornissaannut Inatsit naapertorlugit suliniutigineqartut akornanni ataqatigiittoqarnissaanik kommunalbestyrelsi pisussaaffilerneqarnikuuvoq. Taamaasilluni meeqqat inatsisit marluusut malillugit tapersersuiffiginissaat inatsisitigut akornutissaqanngilaq. Meeqqap isumaginissaa ataqatigiissumillu tapersersuinissap pingaartinnissaa pingaaruteqarput. Innarluutillit tapersersorneqarnissaannut Inatsimmi ilitersuummik atuinissaq tassunga atatillugu ersarinnerusariaqarpoq. Angerlarsimaffimmi ikiorteqarnermut malittarisassat amigaataanerit pissutaalluni innuttaasut utoqqaanerusut Innarluutillit tapersersorneqarnissaannut Inatsit malillugu tapersersorneqarsinnaapput, matumani pisariaqartitsinermi tamanna pisariaqarpat.

Inuinnaat suliassaqarfimmut isiginninnerat

Peqqinnissaqarfik neqeroorutinik suliaticigullu ilisimasaniq amerlasuunik peqarpoq, tassani inuit innarluutillit tamarmik allat assigalugit katsorsartinnissamut pisinnaatitaaffeqarlutik. Nalunaarasuartaatikku nakorsaasiisarnit ikiorsiullugit inuit innarluutillit assersuutigalugu nunaqarfinni mikisuniittut katsorsartinnissamut, paasitinneqarnissamut il.il. periarfissaqarput. Nuummot sanilliullugu sinnerissami neqeroorutit immikkullu neqeroorutit mikinerusut ikinnerupput. Peqatigiiffiit erseqqissarpaat tamanna pitsaannginnerusumik sullissinissamik qulaajaanissamullu sivisunerusumik utaqqisarnernik kinguneqartartoq.

Sulisut taarseraannerujussuat peqqinnissaqarfimmi inunnut innarluutilinnut tunngatilugu unamminartuuvoq. Tamanna napparsimasut amerlanertigut atugarisaminnik nassuiaasarnissaannik/imaluunniit aallaqqaataaniit nappaammik nassuiaaqqinnissaannik kinguneqartarpoq. Oqaatsitigut aamma unammilligassaqarpoq, tamakkulu innarluutilimmut ajornarnerulersitsisarput. Atortussat amerlasuut nutsigaapput, paasissutisallu annaaneqarsinnaapput. Tamatumunnga nunatsinni sumiorpaluutsit assigiinngitsut aamma pissutaapput. Nutserisut immikkut suliqaarsinnaasut nakorsaatinut immikkut nutserisinnaasut pisariaqartinneqarput. Peqatigiiffiit sulisunut, siniffinnut inissanut il.il. nukissanik amerlanernik kissaateqarnermik oqariartorput.

Pisortat allaffissorneranni inunnut innarluutilinnut pisinnaatitaaffiit amerlanertigut ilanngunneqarneq ajornerat peqatigiiffiit tikkuarpaat. Nunatsinnilu sumi najugaqarneq apeqqutaatinnagu inunnut innarluutilinnut assigiisumik sulianik sularinnittoqartar-nissaa qulakkeerniarlugu innarluutilinnut inatsiseqartitsiner-mi ilitsersuutit pisariaqartinneqarput.

Peqqinnissaqarfiup illuutai amerlanertigut pisoqalisimasarput, taamaammallu isersinnaaneq inunnut innarluutilinnut killeqarsinnaasarpoq.

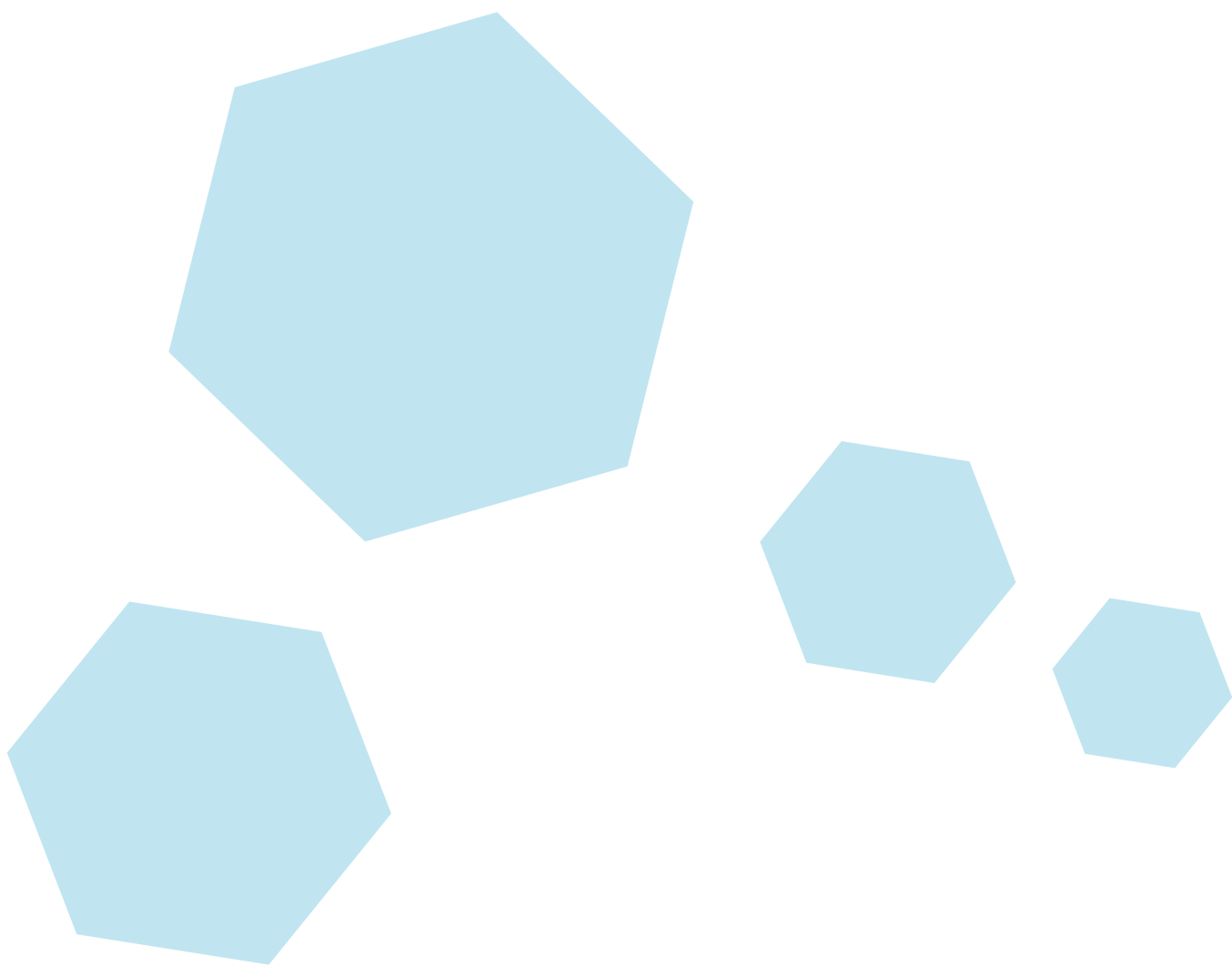
Utoqqaat Illersuisuat tusarniaanermi akissummini erseqqissaar-paa katsorsarneqar-nissat kiisalu seeqqunerusukku uppataanerusukkullu sungiusaqqinneqarnissat amigarnerisigut utoqqaat amerlasuut pisinnaasaat annikilliar-tortartut.

Nalunaarusiat attuumassutillit

2020-mi innuttaasut saaffiginnittarnerannut Tiliup misissueqqissaarnerani takuneqarsinnaavoq saaffiginninner-ni tapersersuinissamut iliuusissat ikiuutinullu saaffiginninnerit amerlanerpaajusimasut (saaffiginnissutinit 353-iusunit 107-it). Innuttaasut amerlanerit tapersersuinissamut iliuusissaniq ikiuutinillu tunineqarneq ajornermik misigisarput, matumani inuiaqatigiinni aporfissat qaangerniarnissaat eqqarsaatigalugu. Misissueqqissaarnermi aamma siuliani assilialiunneqartut siulianiittut taaqqinneqarput, tassalu oqartussat ingerlatsiviillu assigiinngitsut imminnut naammattumik ataqatigiissaarineq ajorsimanerat ²⁵.

Tarnikkut nappaateqarneq innarluuteqarnerlu. Tilioq

Tiliup tarnikkut nappaateqarneq pillugu allakkiamini paquminartunut isummanullu pigiliinnakkanut tunngatillugu tarnikkut nappaammik suussusersisarnernut, qulaajaa-soqarnissaanut utaqqineq sivisooq kiisalu Nuummi Dronning Ingridip Napparsimavissuani tarnikkut nappaammut immikkoortortap kiisalu Nuummi Dronning Ingrid Napparsimavissuani najukkanilu tarnikkut nappaateqartunut neqeroorutit akornanni amigartumik suleqatigiittoqarnera immikkut taavaa (sinerissami tarnikkut nappaammut aamma isumaginninnikkut tarnikkut nappaammut tunngatillugu)²⁶.



Sammisaq 8: Innarluutilinnut suliaasaqarfimmi paasissutissat

Sammisaq 8 pillugu Innarluutilit pillugit isumaqatigiisummi artikelit pingaaruteqarnerit

Isumaqatigiisummi artikeli 31-imi inuit innarluutilit inuuniarnikkut atugarisaat pillugit kisitsisitigut paasissutissanik katersuisarnissamik siammarterisarnissamillu Kalaallit Nunaat pisussaaffilerneqarpoq. Kisitsisigut paasissutissat politikit isumaqatigiisummik atortussanngortitsisut ineriartorfiunerannut tapeeqataassapput.

Kisitsisitigut paasissutissat amerlanngillat. Kisitsisitigut paasissutissat kommunit sulianut suliarinnittarnermut atortuat, Winformatik, aqutigalugu aaneqartartut suususersinernut, aningaasaliissutinut iliuusissanullu tunngatillugu piffissap ingerlanerani ineriartornerup piviusunngortinnissaanut naammanngillat. Tamanna sullitassanut tunngatillugu, soorlu ulloq unnuarlu neqeroorutinut Namminersorlutik Oqartussanit pigineqartunut tunngatillugu, neqeroorutit sulisussallu ineriartorfiunissaannut ajornarnerulersitsisarpoq.

Inuit pisinnaatitaaffii pillugit Institutti aamma paasissutissanik inuit pisinnaatitaaffiit ataatsimut piviusunngortinniarnissaanni piviusunngortitsinissat anguniagassallu tapersuiffiginissaannut amigaataanerannik erseqqissaavoq ²⁷.

Tilioq pingaartumik suliffiit iluanni inuit innarluutilit pillugit saqqummersitanik arlalinnik paasissutissanik katersuiffiusunik saqqummersitsisimavoq ²⁸.

Inuit innarluutilit amerlassusaannut allatut nalunaarusiorneq

Isumaginninnermut, Ilaqutariinnut Inatsisunullu Naalakkersuisoqarfik kommuniiit paasissutissat tunngavigalugit kisitsisitigut paasissutissanik arlalinnik saqqummersitsisimavoq. Tassani takuneqarsinnaavoq 2017-imi 2019-imilu inuit 1542-t aamalu 1131-t taamanikkut peqqussut atorlugu ikiorneqarsimasut innarluutilittullu nalunaarsorneqarsimasut. 2020-mut kisitsisit ikinnerulaarput. Tamanna ilaatigut inatsimmut allamut nuussimanermik nassuiarneqarsinnaavoq, tassani inuit innarluutilittut nalunaarsorneqarunnaarsimammata. Qanorluunniit pisoqaralarpat kisitsisit tamaku nunarsuaq tamakkerlugu WHO-mit innarluutilit amerlassusaannut missingersuineraniit ikinnerungaarlutik innuttaasut 15 %-iisa missaanniippat. Tilioq naapertorlugu Kalaallit Nunaanni innuttaasut 8000-10.000-t innarluuteqarnissaat ilimagisariaqarpoq. Tamanna kisitsisinit kommunit siusinnerusukkut ilimagisimasaannit ikinnerujussuupput. Taamaammallu qassit innarluuteqarnerminnut namminneerlutik nalunaaruteqarsimanersut, qanorlu inuunerminnut sunniutaasarnersut, qulaaffigissallugit pisariaqartinneqarpoq.

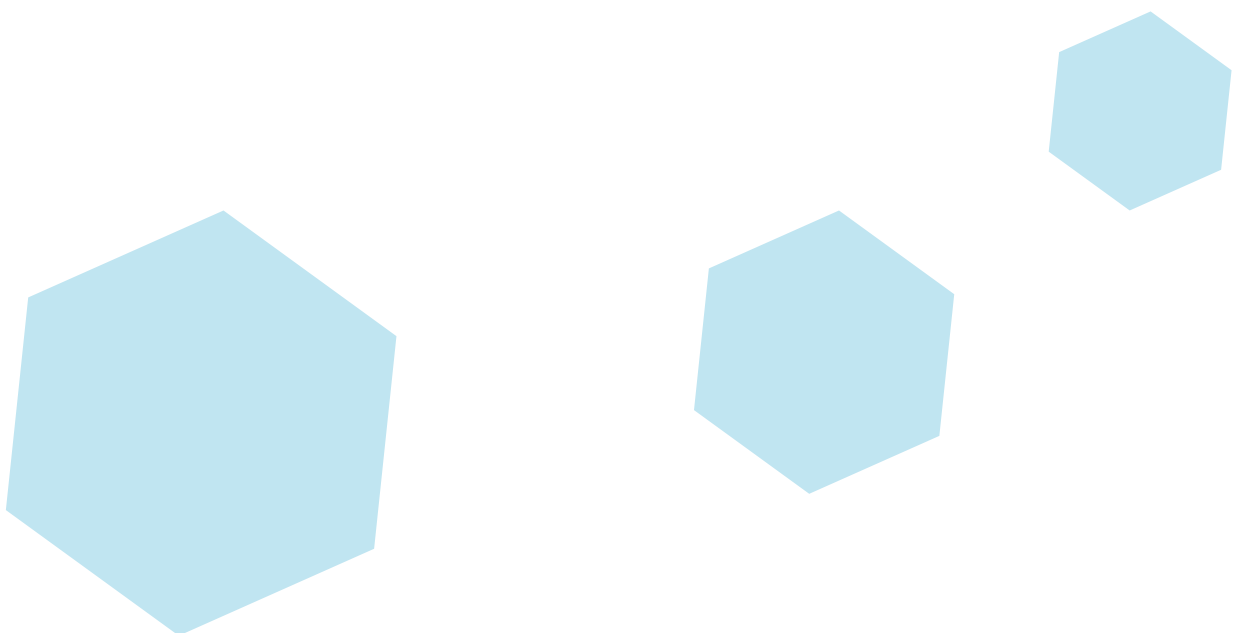
Ulloq unnuarlu paaqqinnittarfiit pillugit misissueqqissaarnermit nalunaarusiaq 2019 - Isumaginninnermut Aqutsisoqarfimmiit ilanngussat

Ulloq unnuarlu paaqqinnittarfinnut suliassaqarfiup aqunnissaanut ineriartortitsiffiunissaanullu ilanngutsitsiffiunerusumik ilisimasanillu tunngaveqarnerusumik pilersitsinissaq siunertaralugu Isumaginninnermut Aqutsisoqarfik 2019-imi ulloq unnuarlu paaqqinnittarfinnut suliassaqarfik tamakkerlugu apeqqutit aqutigalugit misissuinnermik misissueqqissaarnermillu ingerlataqarsimavoq, taakkunungalu inunnut innarluutilinnut ulloq unnuarlu neqeroorutit ilaapput.

Misissueqqissaarnermut nalunaarusiaq ilaatigut suliassaqarfinnut makkununga pitsaaneruserusumik takunnissinnaanissaq ilisimasaqarnerulernissarlu pillugit ilanngussiffiuvog:

- Najugaqatigiinnut ilisarnaatit aamma najugaqatigiit iluanni ilimagisat
- Najugallit pisariaqartitaat ulloq unnuarlu neqeroorutit piginnaasaannut tunniuttagaannullu tunngatillugu
- Suliassaqarfimmi qitiusumik sullissisartut akornanni suleqatigiinneq
- Najugallit sullitassallu inissaqartinniarlugit illuutinik ilutsit tulluartuunerat

Pisussaaffiit isumaqatigiisummut qilersorsimasut piviusunngortinniarnanni ilisimasanik paasissutissanillu pissarsisarnerit pingaaruteqarput (pingaartumik artikeli 4 isumaqatigiisummiittoq naapertorlugu), tassami politikikkut, allaffissornikkut suliatigullu pingaarnersiuerit inunnut innarluutilinnut inuunermi piumasarineqartut siuarsarnissaanni tunngavissamik pilersitsisarnissaq pisariaqartittuaannartussaavoq.



Naggasiineq

Innarluutillit pillugit Isumaqatigiissut iliuusissatullu pilersaarutinnortussaq pingaar-tunik ukkataqarfiupput: inuit innarluutillit nammineerlutik inuuneqalernissaasa oqin-nerulernissaat. Taamaammat ilaatigut ilinniarnernut, peqqinnissaqarfimmi sullissiner-nut aammalu suliffinni pissarsiarineqarsinnaasunut pisariaqartitsineq pisariaqartin-neqarpoq. Pingaarutillit arlallit amigaataapput. Ilaatigut kommunini sulisut suliassa-qarfimmi kommunini ingerlatsiviit, Majoriap, Peqqinnissaqarfiup sullissisullu allat akornanni naammattumik ataqatigiissaariffiunngitsuni titartakkamik takutitsipput. Kommunini sulisut Innarluutillit tapersorsorneqarnissaannut Inatsimmi ilitersuutinik amigaateqarput, sulianillu sularinninnermut sumi tapersorsorneqarsinnaanerlutik iluaquteqarsinnaanerlutillu ilisimasanik amigaateqartarput. Inunnut innarluutilinnut inissiat tulluurtut amigaataapput, soorluttaarlu amerlasuut suliffinni paasineqartar-nissamik ilanngunneqartarnissamillu amigaateqartartut. Kalaallini inuiaqatigiinni unammiligassaasut tassaapput paqumigisaqartarneq kanngusunnerlu, tamakkulu innarluutilittut inuunermut attuumassuteqarput. Taamaasilluni arlalinnik oqaluuse-risassaqarpoq, tassani pitsanngorsaasarnissaq iliuuseqartarnissarlu pisariaqartinne-qarlutik. Nunatta isorartunerujussua aamma piffippassuarni illunut isersinnaanermut ajornarnerulersitsisarpoq.

Taamaakkaluartoq tamaat isigalugu Innarluutilinnut Isumaqatigiissutip malinnissaanut tunngatillugu siuariarnerit pingaarutillit arlallit nassaassaapput. Pingaarnertut taane-qarsinnaasut ilagaat innarluutillit tapersorsorneqarnissaannut inatsit nutaaq, ilinniar-titaanernut suliassaqarfimmi suliniutit aamma Tiliunik Pissassarfimmillu pilersitsisi-manerit. Ataatsimut isigalugu alloriarnerit tamakku aqutigalugit inunnut innarluuti-linnut ilisimasat inerisarneqarsimapput ilinnialernissamullu isersinnaanerit pitsanngo-riarsimallutik. Taamaasilluni pingaarutilinnik misilittakkat suliqaqqinnissami ator-ne-qarsinnaasut pigineqalersimapput.

Nalunaarsuinerit

1 Uani atuarnerugit: Inuit pisinnaatitaaffiitut Kalaallit Nunaanni Siunnersuisoqatigiit aamma Inuit pisinnaatitaaffii pillugit Institutti. "Civilsamfund, inddragelse og handicap-politik i Grønland". 2022. qupp. 6. https://menneskeret.dk/sites/menneskeret.dk/files/media/document/Handicap_Gr%C3%B8nland_DK_WEB_NY.pdf

2 Qupp. 19-20 itinerusumik nassuiaat takuuk: Inuit pisinnaatitaaffiitut Kalaallit Nunaanni Siunnersuisoqatigiit aamma Inuit pisinnaatitaaffii pillugit Institutti. "Civilsamfund, inddragelse og handicappolitik i Grønland". 2022. https://menneskeret.dk/sites/menneskeret.dk/files/media/document/Handicap_Gr%C3%B8nland_GR_WEB_NY.pdf

3 https://ina.gl/dvd/FM2019/pdf/media/2538939/pkt48_upa2019_bf33_inuit_innarluutillit_national_handlingsplan_inuit_ataqatigiitgruppen_da.pdf

4 Inuit pisinnaatitaaffiitut Kalaallit Nunaanni Siunnersuisoqatigiit aamma Inuit pisinnaatitaaffii pillugit Institutti. 2022. "Principper for inddragelse af civilsamfundet på handicapområdet i Grønland". https://menneskeret.dk/sites/menneskeret.dk/files/media/document/Handicap_Gr%C3%B8nland_Folder_DK_WEB.pdf
https://menneskeret.dk/sites/menneskeret.dk/files/media/document/Handicap_Gr%C3%B8nland_Folder_DK_WEB.pdf

5 Inuit pisinnaatitaaffiitut Kalaallit Nunaanni Siunnersuisoqatigiit aamma Inuit pisinnaatitaaffii pillugit Institutti. "Civilsamfund, inddragelse og handicappolitik i Grønland". 2022. https://menneskeret.dk/sites/menneskeret.dk/files/media/document/Handicap_Gr%C3%B8nland_DK_WEB_NY.pdf aamma Inuit pisinnaatitaaffiitut Kalaallit Nunaanni Siunnersuisoqatigiit aamma Inuit pisinnaatitaaffii pillugit Institutti. 2022. "Principper for inddragelse af civilsamfundet på handicapområdet i Grønland". https://menneskeret.dk/sites/menneskeret.dk/files/media/document/Handicap_Gr%C3%B8nland_Folder_DK_WEB.pdf

6 Inuit pisinnaatitaaffiitut Kalaallit Nunaanni Siunnersuisoqatigiit aamma Inuit pisinnaatitaaffii pillugit Institutti. 2022. "Principper for inddragelse af civilsamfundet på handicapområdet i Grønland". qupp. 4. https://menneskeret.dk/sites/menneskeret.dk/files/media/document/Handicap_Gr%C3%B8nland_Folder_DK_WEB.pdf

7 Innarluutilinnut illersuisoq pillugu Inatsisartut Inatsisaat nr. 1, 29. maj 2017-imeersoq. https://inatsisit.gl/Lov?rid=%7bFFE58690-9A67-40BC-A12D-76052F88F5D9%7d&sc_lang=kl-GL

8 Tilioq aamma Ilisimatusarfik. 2020. "Holdninger til handicap". <https://tilioq.gl/wp-content/uploads/2020/11/Tilioq-Holdninger-til-Handicap-NOV20-web.pdf>

9 Tilioq aamma Ilisimatusarfik. 2020. "Holdninger til handicap". qupp. 13. <https://tilioq.gl/wp-content/uploads/2020/11/Tilioq-Holdninger-til-Handicap-NOV20-web.pdf>

10 Tilioq. 2021. "Handicapforståelse og tabu om handicap. <https://tilioq.gl/wp-content/uploads/2021/12/Handicapforstaaelse-og-tabu-om-handicap-1.pdf>

11 INI A/S. 2010. Ammasumik illuni innarluutillit isersinnaanerannut misissuineq pillugu nalunaarussiaq. <https://naalackersuisut.gl/-/media/Nanoq/Files/Publications/Departement%20for%20Boliger%20Natur%20og%20Miljoe/Teknik%20og%20Landsplanlaegning/Anlaeg/Rapport%20om%20unders%20handicaptilg%20DK.pdf>

12 Inuit pisinnaatitaaffiit Kalaallit Nunaanni Siunnersuisoqatigiit aamma Inuit pisinnaatitaaffii pillugit Institutti – Danmarks Nationale Menneskerettighedsinstitution. 2019. "Handicap – status i Grønland 2019". qupp. 18. https://menneskeret.dk/sites/menneskeret.dk/files/04_april_19/imr_status_handicap_dk.pdf

13 Ilinniartitaanermut Aqutsisoqarfik. 2022. Kalaallit Nunaanni meeqqat atuarfiat: https://iserasuaat.gl/emner/folkeskole/publikationer/folkeskolen-i-groenland?sc_lang=da

14 [Sermitsiaq.gl](https://sermitsiaq.gl). 2022. "GIF og RG: Tilpas idrætten for personer med handicaps". <https://sermitsiaq.gl/node/235199>

15 Inuit pisinnaatitaaffiit Kalaallit Nunaanni Siunnersuisoqatigiit aamma Inuit pisinnaatitaaffii pillugit Institutti – Danmarks Nationale Menneskerettighedsinstitution. 2019. "Handicap – status i Grønland 2019". qupp. 16. https://menneskeret.dk/sites/menneskeret.dk/files/04_april_19/imr_status_handicap_dk.pdf

16 Inuit pisinnaatitaaffiit Kalaallit Nunaanni Siunnersuisoqatigiit aamma Inuit pisinnaatitaaffii pillugit Institutti – Danmarks Nationale Menneskerettighedsinstitution. 2019. "Handicap – status i Grønland 2019". qupp. 19. https://menneskeret.dk/sites/menneskeret.dk/files/04_april_19/imr_status_handicap_dk.pdf

17 Tilioq. 2020. "Handicap, bolig og Hjemløshed". Qupp. 4. <https://tilioq.gl/wp-content/uploads/2020/09/Handicap-bolig-og-hjeml%C3%B8shed-til-hjemmeside.pdf>

18 Hansen, Knud Erik aamma Hans Thor Andersen. 2013. "Hjemløshed i Grønland". Statens Byggeforskningsinstitut. SBi 2013:13 <https://vbn.aau.dk/da/publications/hjeml%C3%B8shed-i-gr%C3%B8nland>

19 Naalackersuisut. 2020. "Personer med vidtgående handicap: Statistisk opgørelse over personer med vidtgående handicap". <https://naalackersuisut.gl/-/media/Nanoq/Files/Publications/Familie/DK/0709%202020%20Opgrelse%20over%20personer%20med%20handicap%20DK.pdf>

20 Suliniut 'Kikkulluunniit ikiuisinnaapput' Tiliup Qeqqatalu Kommuni akornanni suleqatigiillutik suliniutaat. "Guide om handicap og job". <https://tilioq.gl/wp-content/uploads/2020/10/Tilioq-Guide-til-Handicap-og-job-DA.pdf>

21 Suliniut 'Kikkulluunniit ikiuisinnaapput' Tiliup Qeqqatalu Kommunip akornanni suleqatigiillutik suliniutaat. "Guide om handicap og job". <https://tilioq.gl/wp-content/uploads/2020/10/Tilioq-Guide-til-Handicap-og-job-DA.pdf>

22 Suliniut 'Kikkulluunniit ikiuisinnaapput' Tiliup Qeqqatalu Kommunip akornanni suleqatigiillutik suliniutaat. "Suleqataavunga: Virksomhedernes hensigtserklæringer for at inkludere personer med handicap i arbejde". <https://tilioq.gl/wp-content/uploads/2020/10/Suleqataavunga-hensigtserkl%C3%A6ring-2.pdf>

23 Tilioq. 2021. "Handicap og arbejde". Qupp. 2. <https://tilioq.gl/wp-content/uploads/2021/10/Handicap-og-arbejde.pdf>

24 Qeqqata Kommunua og Tilioq: "Typer af beskæftigelse". <https://tilioq.gl/media/hmyglz1d/om-typer-af-besk%C3%A6ftigelse-opsat.pdf>

25 Tilioq. 2020. "Psykiatri og handicap". . 6-7. <https://tilioq.gl/wp-content/uploads/2020/10/3.-Psykiatri-og-handicap-endelig-KAL-DK.pdf>

26 Inuit pisinnaatitaaffii pillugit Institutti - Danmarks Nationale Menneskerettighedsinstitution. 2021. "MENNESKERETTIGHEDER I FOKUS - Beretning til Inatsisartut 2020-21". qupp. 14. https://menneskeret.dk/sites/menneskeret.dk/files/media/document/Menneskerettigheder_i_fokus_Beretning_til_Inatsisartut_2020-21_tilg%C3%A6ngelig.pdf

27 Tiliup saqqummersitai: <https://tilioq.gl/vidensbank/handicaptalsmandens-aarsberetninger/>

28 Tilioq. 2021. "Antallet af personer med handicap". <https://tilioq.gl/wp-content/uploads/2021/10/Viden-om-Antallet-af-personer-med-handicap-i-Groenland-dk.pdf>

NAALAKKERSUISUT
GOVERNMENT OF GREENLAND



Grønlands Selvstyre
Departementet for Børn, Unge og Familier